

7
8

2005
ročník 57

40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

- 218 _____ Stanovisko IFLA k právu veřejného půjčování
- 222 _____ **ROZHOVOR**
s ředitelem Národní knihovny ČR Mgr. Vlastimilem Ježkem/
Hana Jirkalová, Olga Vašková
- 226 _____ **Knihovny.cz/** Jindřiška Pospíšilová, Karolína Košťálová
- 230 _____ **Otevřená knihovna aneb Knihovna pro lidi/** Božena Blažková
- 232 _____ **Chvála čtení/** Vlastimil Marek
- 234 _____ **KDYŽ SE ŘEKNE KNIHOVNA...**
- 235 _____ **SKIP**
SKIP – 15. výročí znovuoobnovení/ Hana Jirkalová
Nejlepší písmáci ze Zlínska se sešli v Arcibiskupském zámku v Kroměříži/
Hana Fialová
Rytíři na hradě/ Dana Kochová
- 240 _____ **Osmdesáté výročí Slovanské knihovny a výhled do budoucna/** Lukáš Babka
- 243 _____ **ZE ZAHRANIČÍ**
Naple Forum Newsletter
- 246 _____ **DISKUZE•NÁZORY**
Internetizace obecních knihoven: poznámka k diskuzi/ Jan Pěta
- 247 _____ **Vězeňské knihovny v západním světě a v České republice – 7/** Jitka Ledvinová
- 251 _____ **Digitální projekty a programy v ČR a v angloamerické oblasti – 2/** Vesna Škodová
- 253 _____ **Čtete si sami, my za vás číst nebudem!/** Jindra Zlámalová
- 254 _____ **Týmová práce a její využití ve veřejných knihovnách – 1/** Dana Petřádesová
- 257 _____ **JAK VYSLOVOVAT JMÉNA CIZÍCH AUTORŮ**
- 258 _____ **Z KNIHOVEN...**
- 262 _____ **RECENZE**
- 268 _____ **ZE SVĚTA**
- 269 _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NK ČR**
- 271 _____ **KNIHOVNY V TISKU**

_____ **SYLVA ŠIMSOVÁ ODPOVÍDÁ Z ANGLIE**

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno
v Nakladatelství a vydavatelství Academia

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Hana Jirkalová
Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková
Redakce a inzerce: Legerova 61, 120 00 Praha 2,
tel.: 224 941 159, 224 941 976, l. 226, 264,
e-mail: ctenar@academia.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Bínová (předsedkyně),
Ing. Aleš Brožek, Mgr. Jan Helcelet, Ing. Jan Kaňka,
PhDr. Šárka Kašpárková, PhDr. Ladislav Kurka,
PhDr. Jan Meier, Mgr. Petra Miturová,
Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,
PaedDr. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá firma
ALL PRODUCTION, P.O. BOX 732, 111 21 Praha 1.
Call centrum:

tel.: 234 092 851, fax: 234 082 813
e-mail: predplatne@predplatne.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu
PNS a.s. – drobný prodej.

Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha
čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,
dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L.K. PERMANENT, s.r.o.,
P.O. BOX 4, 834 14 Bratislava 34,
tel.: 004217/444 537 11, fax: 004217/443 733 11
Cena jednoho čísla 60 Sk, roční předplatné 660 Sk,
roční předplatné 440 Kč

Časopis vychází s podporou dotace
z programu MK ČR Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit
publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 13. 7. 2005
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- IFLA standpoint on public lending rights /218
Interview with Czech National Library Director
Mgr. Vlastimil Ježek (*Hana Jirkalová – Olga Vašková*) /222
Knihovny.cz. Czech libraries portal
(*Jindřiška Pospíšilová – Karolína Košťálová*) /226
Open library or Library for the People. Slavoj Town Library
in Dvůr Králové (*Božena Blažková*) /230
SKIP: 15th anniversary of restoration /235
80th anniversary of the Slovak Library and view of the future
(*Lukáš Babka*) /240
From abroad: NAPLE Forum Newsletter /243
Discussions – opinions: Getting municipal libraries online:
note on discussion (*Jan Pěta*) /246
Prison libraries in the West and the Czech Republic – 7
(*Jitka Ledvinová*) /247
Digital projects and programmes in the Czech Republic
and the Anglo-American sphere – 2 (*Vesna Škodová*) /251
Teamwork and its use in public libraries – 1
(*Dana Petřádesová*) /254
From the libraries /258
Reviews /262
Regular features

AUS DEM INHALT

- Standpunkt von IFLA zum Recht der öffentlichen
Verleihungen /218
Gespräch mit dem Direktor von Nationalbibliothek der TschR
Mgr. Vlastimil Ježek (*Hana Jirkalová – Olga Vašková*) /222
Knihovny.cz (Bibliotheken.cz). Portal über die tschechischen
Bibliotheken (*Jindřiška Pospíšilová – Karolína Košťálová*) /226
Offene Bibliothek oder Bibliothek für Leute.
Stadtbibliothek Slavoj in Dvůr Králové (*Božena Blažková*) /230
Verband von Bibliothekaren und Informationsschaffenden:
15. Jahrestag der Wiederaufnahme /235
Achtzigster Jahrestag der Slawischen Bibliothek und Aussicht
in die Zukunft (*Lukáš Babka*) /240
Aus dem Ausland: NAPLE Forum Newsletter /243
Diskussionen – Ansichten: Internetisation der Gemeinde-
bibliotheken. Bemerkung zur Diskussion (*Jan Pěta*) /246
Gefängnisbibliotheken in der Westwelt und in der TschR – 7
(*Jitka Ledvinová*) /247
Digitalprojekte und –programme in der TschR und in der
angloamerikanischen Region – 2 (*Vesna Škodová*) /251
Teamarbeit und ihre Ausnützung in den öffentlichen
Bibliotheken – 1 (*Dana Petřádesová*) /254
Aus den Bibliotheken /258
Rezensionen /262
Regelmässige Spalten

STANOVISKO IFLA K PRÁVU VEŘEJNÉHO PŮJČOVÁNÍ

ÚVOD

IFLA je nevládní organizace zastupující zájmy knihoven a informačních služeb i uživatelů těchto služeb po celém světě.

Knihovny přístupné veřejnosti spolu s dalšími neziskovými kulturními, vědeckými a vzdělávacími institucemi existují proto, aby sloužily veřejnosti a zaručily občanům svobodný přístup k celému spektru zaznamenaného lidského vědění a k informacím. Zaujmají zásadní pozici v rozvoji a zachování demokratické společnosti tím, že umožňují všem členům komunity přístup k širokým a různorodým znalostem, myšlenkám a názorům. Zvláště veřejné knihovny umožňují lidem a zejména dětem a mládeži získat a rozvíjet návyk na četbu. Jako zásobárna myšlenek a znalostí také vytvářejí základnu pro vzdělávání a výzkum.

Knihovnické a informační služby jsou pro uživatele, mezi něž patří i tvůrci děl chráněných autorským zákonem, hlavní branou ke kultuře a informacím. Jakožto významní činitelé zastupující své uživatele, sehrávají klíčovou roli, když garantují, že veřejný zájem daný společenskou potřebou vědomostí je uznán za prioritní a vhodně vybalancován vůči držitelům autorského i morálního práva.

Navíc jsou knihovnické a informační služby hlavními zákazníky producentů informací, od nichž nakupují analogové i digitální formáty, a zároveň jsou i hlavními zákazníky organizací spravujících reprodukční práva i jejich hlavními koncesionáři, aby pro své uživatele mohly rozšiřovat přístup k duševnímu vlastnictví a jeho využití nad ustanovení výjimek a omezení daných autorským právem. Tím, že mohou tyto výjimky a omezení využívat, zajišťují svým uživatelům legální a rovný přístup ke znalostem chráněným autorským právem a zároveň respektují právo na intelektuální vlastnictví jak autorů, tak interpretů, nakladatelů a dalších.

V oblasti autorského práva a souvisejících zákonů IFLA dlouhodobě zastává stanovisko, že ekonomické nároky poskytovatelů informací musí být vůči společenské potřebě získávat vědomostí vyvážené. Soustavná expanze autorských a souvisejících práv do nových oblastí vedla ke zvyšujícímu se užívání licencí, které se šíří do dalších a dalších činností, např. do výpůjční činnosti, na kterou se toto Stanovisko soustřeďuje. IFLA věří, že kdyby nebyla po celém světě věnována velká pozornost ochraně a dodržování výjimek a omezení daných autorským právem, která má zajistit udržení rovnováhy mezi ochranou duševního vlastnictví a přístupem k němu, tento trend by mohl v průběhu času mít velmi negativní vliv na vzdělávání a výzkum. Jejich výsledky, jimiž jsou kulturní, vědecký a ekonomický pokrok jednotlivců, národů a společnosti, ovlivňují ekonomický pokrok zejména rozvojových zemí.

CO JE PRÁVO VEŘEJNÉHO PŮJČOVÁNÍ

Právo veřejného půjčování (public lending right – PLR) není v mnoha zemích uplatňováno a v těch, kde je, se liší případ od případu. Termín sám je používán pro dva samostatné koncepty.

1. Ve striktně právním významu může značit autorský zákon, tj. jedno z omezených monopolních práv udělované vlastníkům autorského práva na chráněné dílo. Dává vlastníkovu práva možnost schválit nebo zakázat užití chráněného díla v jeho hmotné¹ formě poté, co bylo zveřejněno. Schválení veřejného půjčování může mít podobu licence a placení tantiém autorům prostřednictvím ochranných organizací.
2. Druhý koncept, někdy nazývaný právo veřejného půjčování (PLR), je prostě „právo na náhradu“, tedy právo autora (ne vždy nutně držitele autorského práva) na finanční kompenzaci za veřejné půjčování

jeho díla. Tam, kde se země rozhodly pro zavedení práva autorů na náhradu, zvolily vlastní kritéria, jak toto právo uplatnit a v některých (nikoli ve všech) případech se snaží vyhovět kulturním cílům. Jinde právo na náhradu existuje jako zákon, tedy ve smyslu popsaném výše v bodě 1., a proto bývá součástí autorského zákona. A konečně v dalším případě stojí toto právo na náhradu zcela mimo autorský zákon. Pak ale náhrady autorům nejsou považovány za tantiémy vyplývající z autorského zákona.

Další informace o PLR: Podrobnosti, legislativní rámec a zavádění PLR v různých zemích naleznete na **Background Paper on Public Lending Right** (www.ifla.org/III/clm/p1/PublicLendingRight-Backgr.htm)

STANOVISKO IFLA K PRÁVU VEŘEJNÉHO PŮJČOVÁNÍ

IFLA si stanovila základní hodnoty a zásady svobodného přístupu k myšlenkám, informacím a literárním dílům a také k veřejně přístupným knihovnám, k jejich úloze v národní infrastruktuře a k právu veřejné výpůjčky. Tyto hodnoty jsou následující:

1. Základní hodnoty IFLA zahrnují:
 - podporu principů svobodného přístupu k informacím, myšlenkám a literárním dílům i svobody vyjadřování, jak jsou zachyceny v článku 19 Všeobecné deklarace lidských práv;
 - víru, že lidé, společnosti a organizace potřebují všeobecný a rovný přístup k informacím, myšlenkám a literárním dílům pro společenský, vzdělávací, kulturní, demokratický a ekonomický blahobyt;
 - přesvědčení, že vysoce kvalitní knihovnické a informační služby pomohou tento přístup zaručit.
2. „Veřejná knihovna by v zásadě měla být osvobozena od poplatků. Za veřejnou knihovnu zodpovídají místní samosprávy a státní správa. Musí být podporována zvláštní legislativou a financována státními a regionálními nebo místními orgány. To by mělo být základní součástí všech dlouhodobých strategií kultury, zajišťování informací, gramotnosti a vzdělání.“ *Manifest veřejné knihovny IFLA / UNESCO 1994*
3. „IFLA věří, že půjčování publikovaných materiálů knihovnami by nemělo být legislativně omezováno a že smluvní ustanovení, např. v rámci dohodnuté licence, by neměla převážet nad obvyklým půjčováním elektronických zdrojů knihovním a informačním personálem.“ *IFLA CLM: Omezení a výjimky z autorského zákona a souvisejících práv v digitálním prostředí: mezinárodní perspektiva knihoven (revidováno 2004)*
4. „Je důležité, aby fondy pro poplatky za právo veřejného půjčování nebyly tvořeny z financí knihovny určených na nákup materiálů. Pokud je právo veřejného půjčování financováno odděleně, poskytuje podporu autorům, aniž by ovlivňovalo rozpočty knihoven. Při určitém uspořádání může být zdrojem užitečných statistických údajů o výpůjčkách knih konkrétních autorů. Knihovny by se měly podílet na vytváření takového uspořádání práva veřejného půjčování, které není financováno z rozpočtů knihoven.“ *Služby veřejných knihoven: IFLA / UNESCO Směrnice pro rozvoj, 2001 [s. 17, odst. 2.3.3]*

V souladu s těmito ustanoveními IFLA potvrzuje:

IFLA nepodporí takové zásady práva veřejného půjčování, které by ohrozily svobodný přístup ke službám veřejně přístupných knihoven, protože ten je jedním z občanských práv. IFLA schvaluje svobodu v přístupu k informacím a bude i nadále odmítat všechny okolnosti, které by mohly takový přístup ohrozit.

Veřejné půjčování je zásadní pro kulturu a vzdělání a mělo by být volně dostupné pro všechny. Je ve veřejném zájmu, aby půjčování nebylo omezováno legislativně nebo smluvně, např. licencemi. Zatímco kulturní a společenská podpora autorům, kterou většina existujících pojetí PLR poskytuje, je chválná, oprávněná PLR tvrzením, že užívání děl chráněných autorskými právy omezuje jejich prodej, je nepřijatelné. Ve skutečnosti výpůjčky ve veřejně přístupných knihovnách pomáhají propagovat díla chráněná autorským zákonem a povzbuzují prodej.

Přestože neexistuje žádné mezinárodní doporučení ani konvence, jak uspořádat „právo na půjčování“, mnohé země, zejména v Evropě, pojaly půjčování jako činnost vymezenou autorským zákonem a je možné, že se další země k tomuto uspořádání přidají. Za těchto okolností nelze rozšiřování PLR ignorovat a knihovníci by měli být schopni koncepci PLR ovlivňovat tam, kde je zaváděna, protože pokud k ní legislativci nepřistoupí dost citlivě, může ohrožovat služby veřejně přístupných knihoven. V zemích, kde

už PLR funguje, ho mohou knihovnici za správných okolností přijmout i jako nástroj kulturního zjišťování a také ekonomické a sociální podpory autorům, která však ani administrativně, ani finančně nepochází z rozpočtu knihovny, ale od státu jako podpora kultury. IFLA zastává názor, že zavedení PLR by nemělo vyústit ve zpoplatnění přístupu k informacím ve veřejně přístupných knihovnách.

DOPORUČENÍ SOUVISEJÍCÍ SE ZAVÁDĚNÍM NEBO ÚPRAVAMI SYSTÉMŮ PLR

1. Principy financování

Přístup do veřejné knihovny, ať jde o prezenční či absenční využití jejího fondu, by měl být bezplatný. Kromě toho by se poplatky související s PLR neměly nijak dotýkat kvality a pestrosti služeb poskytovaných veřejně přístupnými knihovnami. Takže k dosažení nejlepší podpory národních kulturních a vzdělávacích cílů by finance pro zavedení a udržování systémů PLR a poskytování náhrad držitelům práv neměly pocházet z rozpočtů knihoven, ale měly by být oddělené a poskytované státem.

Odůvodnění

Knihovny, které slouží veřejnosti, jsou obvykle přímo či nepřímo na celostátní či místní úrovni financovány státem. Často dotují své služby z příškrčených a hubených rozpočtů a nejsou s to najít další peníze na pokrytí PLR, ať má podobu poskytování náhrad, nebo je odvozeno z autorského zákona. Pokud jsou k tomu knihovny donuceny, musí provést těžká omezení při nákupu vybavení, v počtu zaměstnanců a v poskytování hodnotných služeb, to vše na úkor svých uživatelů. Na vrub takových rozpočtových omezení jde i zavádění poplatků za výpůjčky či dokonce za přístup do knihovny.

„Každý má právo na rovný přístup k veřejným službám ve své zemi.“ *Všeobecná deklarace lidských práv, čl. 21(2).* Přístup, který není zdarma, není rovný. Každé takové odmítnutí státu podporovat svou kulturu a roli systému veřejných knihoven a dalších neziskových vzdělávacích, kulturních a vědeckých zařízení v poskytování přístupu k informacím, popírá rovný přístup ke vzdělávání a poznávání všech občanů, nejen těch nejzranitelnějších vrstev, ale také např. autorů. Každý člen společnosti potřebuje veřejně přístupné knihovny, které poskytují znalosti a informace posilující duševní tvořivost.

2. Rozvojové země

Právo veřejného půjčování by mohlo být odmítnuto ve veřejném zájmu v situaci, kdy si ho země nemůže dovolit financovat, aniž by nechala nedotčené zdroje určené k zajištění mnohem fundamentálnějších veřejných služeb. Právo veřejného půjčování by nemělo být zaváděno zvláště v těch zemích, jejichž příjmy nepovažuje Světová banka za vysoké nebo střední.

Odůvodnění

Prioritou rozvojových zemí je, aby peníze určené pro kulturní a vzdělávací účely byly použity k vytvoření širokého přístupu ke vzdělání a k rozvoji dobrých služeb a infrastruktury veřejných knihoven. Knihovny musí být schopny soustředit své často chudé rozpočty na zvýšení gramotnosti a uspokojení základních vzdělávacích potřeb, poskytnout studujícím přístup k moderním vzdělávacím zdrojům, rozvíjet nové služby, které přinášejí nejžádanější informace o zdravotní péči, o prevenci AIDS, zemědělské technice a o demokratické účasti zemědělské a ostrávkované komunity.

Při zvyšování gramotnosti a vytváření čtenářských návyků knihovny posilují dlouhodobý rozvoj trhu s informačními produkty, zejména pro místní podniky. Krátkodobě knihovny svými nákupy tento průmysl povzbuzují.

Kdyby mělo být PLR zaváděno v rozvojových zemích, stát by nebyl s to zajistit jeho financování bez vážného narušení zdrojů pro služby, jako je základní zdravotní péče, které jsou z hlediska veřejného zájmu považovány za mnohem podstatnější. Veřejně přístupné knihovny v takových zemích nejsou v situaci, kdy by byly schopny platit PLR bez osudného podkopání svých už tak křehkých služeb. Kdyby byly zavedeny nové poplatky za užívání veřejných knihoven, mnoho lidí by je nebylo schopno uhradit. Využívání knihoven by se snižovalo, což by mohlo mít vážný vliv na úroveň gramotnosti a následně na ekonomický růst takové země. Je rovněž nutné poznamenat, že rozvojové země by raději platily PLR zahraničním autorům než svým vlastním.

3. Právní rámec

Je-li zaváděn systém PLR, může fungovat jednak jako podpora kultury, nebo jako právo na náhradu s vlastním legislativním oprávněním mimo autorský zákon.

- Tam, kde se počítá se zavedením PLR nebo modifikací již existujícího systému, by knihovnici měli vést mohutnou kampaň ve veřejném zájmu s cílem zajistit takové uspořádání PLR, které by sloužilo prospěchu autorů, neomezovalo veřejnosti přístup k informacím a nebylo financováno z rozpočtů knihoven.
- V případě, že v budoucnu bude vyžadováno zavedení PLR, aby se vyhovělo mezinárodním dohodám či konvencím, mělo by se takovým státům umožnit uspořádat si vlastní pravidla a sazby tak, aby byly v souladu s jejich finančními a organizačními zdroji a neomezovaly cíle a úkoly veřejně přístupných knihoven. Těmto zemím by vedle toho mělo být umožněno dočasně se zříci těchto závazků v zájmu zachování vlastní společenské a ekonomické životaschopnosti. Zavedení PLR a zvolení výše náhrady musí vzít v úvahu bohatství státu, aby bylo možno minimalizovat nebo se úplně vyhnout omezením v přístupu k informacím.

Odůvodnění

Pokud se při zavádění PLR nepostupuje správně, může vyústit ve zhoršení kvality knihovních fondů a v ústup od bezplatného přístupu, kterému se dnes občan běžně těší, ke vzdělávání, kultuře, informacím a myšlenkám prostřednictvím univerzálního portálu k vědomostem, jímž veřejně přístupné knihovny jsou. Volba nevhodného systému PLR může zejména v rozvojových zemích nebo tam, kde ve veřejně přístupných knihovnách převažují zahraniční autoři, vyústit v odčerpání náhrad zahraničními autory (možná z bohatších a rozvinutějších zemí), a to na základě státem dohodnutých pravidel o autorských právech. Tak může být způsobena dlouhodobá ekonomická a kulturní újma.

4. Legislativní vymezení

Vymezení a vysvětlení obrátů a termínů používaných v legislativě je rozhodující a knihovnici by měli účinně lobbovat, aby zajistili její pečlivé koncipování.

Odůvodnění

Jediná současná nadnárodní definice „práva na půjčování“ je ta, kterou poskytuje Směrnice EU 92/100/EEC. V čl. 1(2) a 1(3) stanoví, že „půjčování znamená učinit dostupným pro používání na omezenou dobu, nikoli pro dosažení přímého či nepřímého ekonomického nebo komerčního prospěchu, a pokud je tak činěno zařízením dosažitelným veřejnosti“. Při absenci mezinárodních dohod a konvencí vztahujících se k „právu na půjčování“ může tato Směrnice ovlivnit země uvažující o zavedení PLR. Avšak pro země stojící mimo Evropskou unii (nemíní se kandidátské země) nejsou termíny závazné a tyto země se jimi nemusejí řídit.

Z rizik, která s sebou nese koncipování legislativy, by mělo být zmíněno, že v případě Evropské unie mohou být obraty jako „učinit dostupným pro používání“ interpretovány mnohem šířeji než obvykle rozumíme při běžném používání obrátu „půjčování“. Ten se přizpůsobuje dosavadní praxi ve využívání referenčních děl ve švédských knihovnách, která je zahrnuta pod pojem „půjčování“; podobné rozšíření na PLR je navrhováno ve Velké Británii.

Jiný příklad uvádí EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations), když připomněla Evropské komisi, že nedokázala ve své Směrnici poskytnout vyčerpávající seznam kategorií „zařízení, která jsou dostupná veřejnosti“, a přispěla tak k současné diskuzi mezi Evropskou komisí a jistými členskými státy o tom, které kategorie zařízení dostupných veřejnosti nemusejí podléhat PLR. EBLIDA poukázala na pozdější harmonizující Směrnici o informační společnosti 2001/29/EC, která udává, že kategorie zařízení kvalifikovaných jako „dostupné veřejnosti“ obsahuje ve skutečnosti veřejně přístupné knihovny, vzdělávací zařízení, muzea a archivy, takže ty všechny je potenciálně možné vyjmout z PLR (*EBLIDA Statement on the infringement procedures over Public Lending Right – prohlášení EBLIDA o narušení postupů PLR, březen 2004*).

5. Konzultace a spoluzodpovědnost

- Knihovny by měly lobbovat, aby (jak je obvyklé v zemích s fungujícím systémem PLR) zajistily, že ony,

stejně jako držitelé práv, budou od samého počátku zvány ke konzultacím o navrhované legislativě, jejím uvádění do činnosti a o provozování PLR. Knihovnici by se měli starat i o to, aby byli spolu se zástupci držitelů práv zváni do národních poradních orgánů, které spoluvytvářejí postup, radí administrátorům PLR a vyjednávají s organizacemi zastupujícími držitele práv a s ochrannými organizacemi.

b) Tam, kde „právo autora na náhradu“ funguje spíše jako kulturní schéma, by si knihovnici měli zajistit účast ve vyjednávání s ochrannými organizacemi, aby spolurozhodovali o termínech, podmínkách a poplatcích pro své výpůjční oprávnění.

c) Veškerá legislativa má být ustavena v těsné spolupráci se všemi zúčastněnými včetně knihovnických organizací.

Odůvodnění

Je důležité, aby administrace PLR byla účinná a nepohlcovala velkou část vybraných peněz, aby maximum vybraných náhrad putovalo k oprávněným příjemcům a administrativní břemeno doléhající na knihovny bylo minimální až zanedbatelné. Nejlepší cesta k zajištění spolupráce mezi všemi zúčastněnými a k zajištění hladkého fungování systému je zainteresovat jak knihovníky, tak držitele práv na vytváření společného postupu.

Překlad hj

P O Z N Á M K Y :

1 Právo veřejného půjčování v tomto významu se nevztahuje na výtahy z databází a jejich znovuužití. Je uplatňováno pouze na díla v hmotné formě.

Stanovisko je dostupné též na (www.ifla.org/III/clm/p1/PublicLendingRight.htm)

Foto Eva Hrbáčková

ROZHOVOR

> HANA JIRKALOVÁ
OLGA VAŠKOVÁ

Rozhovor s ředitelem Národní knihovny ČR Mgr. VLASTIMILEM JEŽKEM

› V rozhovoru pro Reflex¹ jste mj. prohlásil: „...tu knihovnu bez nadsázky miluju a jako student jsem tu strávil část mládí...“ Její atmosféru oceňuje patrně většina z nás, ale milujete ji i po necelém roce, co ji ředíte-lujete? I s lidmi, kteří tu pracují a kteří se museli s Vaším příchodem nějakou chvíli vyrovnávat?

Já ji miluji úplně stejně – již proto, že Klementinum je úžasným souborem staveb. Samotná Národní knihovna pak shromažďuje paměť národa bez ohledu na to, v jaké konfiguraci se nacházejí politické síly. A můj vztah k ní je vlastně

založen víc než na lásce na respektu a vážnosti, které si zaslouží.

Musím však poukázat na jeden paradox: zatímco do listopadu '89 knihovna dostávala leccos ze zahraniční literatury zadarmo nebo téměř zadarmo a víceméně to nezpřístupňovala, tak dnes je zde sice přístupné téměř vše, ale vinou snižujících se prostředků zahraniční literatury ubývá. Od poloviny 90. let přestala být Česká republika státem, kterému je třeba dávat něco zadarmo.

Pokud jde o kolegy, tak je z větší části obdivuji, a to minimálně ze dvou důvodů. Je tu jen málo

lidí, kteří by ve své profesi nepatřili k tzv. srdcárům. Dávat do práce i srdce je sice náročné, ale mně je to sympatické a tady se díky tomu hezky pracuje. Ono je to možná i nutné, protože zaměstnání v knihovně u nás opravdu nepatří k těm prestižním či dokonce dobře placeným. Takže můj obdiv ke kolegům je o to větší. A konečniců Národní knihovna je moje – abych tak řekl – nejkrásnější pracovní dobrodružství. A že už jsem jich pár zažil!

› Ve vzpomínaném rozhovoru jste uvedl, že jedním z Vašich úkolů je i modernizace knihovny a jejích financí.

Za těch několik měsíců jsme v něčem trochu pokročili a v něčem ne. Modernizace je možná trochu nečitelný termín, proto se to pokusím říci jinak. Vloni jsme se dohodli, že je nutné neodkladně řešit prostorovou stísněnost Národní knihovny, která byla pocífována už na konci 19. století; před listopadem '89 bylo dokonce rozhodnuto, že se pro tehdejší Státní knihovnu postaví v Praze na Těšnově nová budova, ale již k tomu nedošlo. Dějiny si s Národní knihovnou v tomhle smyslu pohrávaly, protože jiný historický zlom v roce 1918 dal zapomenout na plány na výstavbu administrativní budovy na Mariánském náměstí. Existovaly různé varianty, plány a názory na to, jak se mají stísněné prostory řešit, ale jsem rád, že jsme se poměrně rychle dohodli na tom, že nejlepší cestou je oddělení novodobých fondů od fondů historických, kdy jako určující předěl mezi nimi zůstává rok 1800. A že se pro novodobé fondy pokusíme postavit v centru Prahy novou budovu, která dovolí plné využití moderních technologií, což Klementinum buď neumožňuje vůbec, nebo jen velmi složitě.

Tak se dostáváme k termínu modernizace, který pro mě znamená změnu pocitu, že knihovna je vůči veřejnosti až jako by uzavřená prostora, kde – s troškou nadsázky – je čtenář největším škůdcem, který jednak zdržuje lidi zabývající se vědou a jednak ničí knihy už tím, že v nich listuje. Nová budova, na jejíž koncepci nyní pracujeme (zejména s doktorkou Bohdanou Stoklasovou, ředitelkou novodobých fondů a služeb), by měla být postavena na principu právě opačném. Přes veškeré ohledy, které vyžaduje ochrana dokumentů, je to princip otevřenosti a maximální samoobslužnosti. Čte-

nář, jenž vejde dovnitř, by měl nalézt maximálně přístupné zóny a mít v nich pocit vzdušnosti a svobody pohybu i výběru.

› Znáte nějakou takovou knihovnu, ať českou nebo zahraniční?

Víte, že jsem v rámci svého vysokoškolského studia absolvoval dva semestry knihovnictví? Konečniců moje diplomka byla postavená na bibliografii samizdatové Revolver revue, což nebylo vůbec jednoduché, protože samizdat, navíc periodikum, to mj. znamenalo velké množství pseudonymů a zkratk, které bylo třeba rozšířovat. Zahraniční knihovny znám spíše z internetu, kde jsou i docela pěkné virtuální prohlídky, osobně jsem byl ve Washingtonu v Kongresové knihovně. Pokud jde o české knihovny, tak zopakují, i když se mi to tenkrát v Reflexu skoro vymstilo, že z hlediska otevřenosti a podmínek pro čtenáře považují pořád za nejprůvětější Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci. Moravská zemská knihovna v Brně je také úžasná, z hlediska návaznosti knihovnických procesů a provozů možná dokonalejší, ale jako čtenář tam ten příjemný a svobodný pocit, přiznávám se, úplně nemám.

› Modernizace PR Národní knihovny je už patrná. Je vidět, že tuto práci děláte s gusem a s velkou rutinou, ale s Dalimilem jste měl také velké štěstí...

...pokud jde o komunikaci, tak ta mě vždycky bavila. Mezi odchodem z Českého rozhlasu a příchodem do knihovny jsem se jako soukromá osoba komunikací živil a ať se to komu líbí, nebo ne, žijeme ve světě, ve kterém musíte o institucích říkat, co jsou zač, proč a čemu slouží, co nabízejí... Jinak se důležité informace zkrátka nedostanou k těm, kteří by je měli mít. Samozřejmě, u nás je to přeci jen jednodušší – velkou část našich uživatelů tvoří studenti a pedagogové vysokých škol a ti už vědí, co Národní knihovna je. Spektrum služeb, které nabízíme, ale přece jen není omezeno na vysokoškolské studenty a učitele.

Pokud jde o to štěstí, tak souhlasím. To by nikdo z nás nemohl vymyslet, mluvím teď o nálezu latinského překladu Dalimilovy kroniky, ale na druhou stranu si myslím, že to, co se nám za 14 dnů potom podařilo, není dilem štěstí, ale

připravenosti. V digitální podobě byl fragment k dispozici tři dny poté, co jsme ho přivezli, za necelé dva týdny jsme připravili výstavu, na kterou během dvou týdnů přišlo skoro 27 000 lidí. A hlavně jsme za 10 dnů byli schopni vytisknout faksimile, které se stalo nejspěšnější publikací NK. K dnešnímu dni jsme jich prodali víc než patnáct tisíc, a to jde o kroniku z raného středověku! Myslím si, že se nemáme za co stydět. Ano, pro někoho je to něco jako hrneček z pouti, ale na druhou stranu jsme neopustili standardy uznávané i odborně erudovanou částí veřejnosti. A v tom chceme pokračovat i bez dalších Dalimilů.

› **Vraťme se ještě k nové budově Národní knihovny. Jak to, že se Vám podařilo získat parcelu po třech nebo čtyřech měsících ve funkci ředitele, když to předtím prakticky nebylo možné?**

Ten pozemek ještě nemáme, i když už je jen malá pravděpodobnost, že bychom ho nezískali. Nicméně dokud není vlastnictvím Národní knihovny, budu raději opatrný.

Důležité bylo, když jsme se dohodli, že efektivním a pro nás nejpříjemnějším řešením je rozdělení historických fondů do Klementina a Slovanské knihovny a novodobých fondů do budovy nové. Pak už jsme se měli o co opřít. Po nástupu do Národní knihovny jsem ze začátku neměl pocit, že by v tomto ohledu panovala jednoznačná shoda mezi lidmi, kteří tvořili a dodnes (s jedinou výjimkou) tvoří její vedení. Teprve když vyřešíte otázku, co vlastně chcete, tak můžete začít postupovat k cíli. Jakmile se v tom plácáte, tah v jednom směru nemůže být tak silný.

Pokud jde o samotný pozemek, bylo to také trochu štěstí, ale v příslušné mapě Prahy není problém volné pozemky objevit. Jen v ní musíte umět správně hledat. Na Letné se nachází hned čtyři nebo pět stavebních parcel ve vlastnictví hlavního města, to není žádná tajemství. Mají tu výhodu, že jsou komerčně nepoužitelné, protože v územním plánu jsou zaneseny jako území pro zástavbu sloužící církevním nebo kulturním účelům. Neznám žádného podnikatele, pro něhož by byl takový projekt čímkoliv zajímavý. Postavíte-li kostel, koncertní halu nebo knihovnu, je to vždycky věc dotací, nikoli

výdělku. Štěstím byl i vstřícný postoj pražských představitelů – za což jim upřímně děkuji. Od prvního kontaktu s J. Bürgermeisterem až po jednomyslné přijetí Memoranda² hl. m. Prahy uplynulo asi 28 dní. Přestože usnesení není závazné a neříká „ano, už to máte“, je jasné, že záměr postavit na tomto místě knihovnu se líbí a že jsme společně schopni vyřešit i technické otázky. Pár drobností sice ještě zbývá, ale důležité je, že Praha našemu projektu dala zelenou.

Nicméně jsme teď v etapě, která nebude jednoduchá. Naš stát od listopadu '89 nedává žádné velké peníze na projekty týkající se kultury a už vůbec nemá rád – a to se týká všech vlád, které tu byly za posledních 15 let – velké projekty, jež stojí spoustu peněz. Navíc je tady kromě chystané výstavby nové budovy pro Národní knihovnu také velkorosý plán zásadní rekonstrukce hlavní budovy Národního muzea. A vedle těchto dvou nejdražších je tu ještě řada dílčích projektů v rámci celé České republiky. Kdybychom se ale museli spoléhat jen na peníze z běžného investičního rozpočtu ministerstva kultury, tak bychom žádnou novou budovu nikdy nepostavili.

Je však potřeba nějak začít. Proto jsme vytvořili pracovní komisi, která vypracovává knihovnické hledisko zadávacích podmínek pro architektonickou soutěž; to jde zatím bez peněz. První peníze na soutěž a na některé přípravné práce bychom rádi získali už v roce 2006. Půjde-li vše plynule, tak novou budovu otevřeme v roce 2010. Připustíme však, že boj o prostředky – o 2,7 miliardy korun na novou knihovnu i na rekonstrukci Klementina – plynulý postup neumožní, a tak se výstavba o rok, dva či tři může zpozdit. Velké zpoždění si ale dovolit nemůžeme, protože – a to by si měli uvědomit všichni, kdo o tom rozhodují – depozitáře Národní knihovny mají být zhruba kolem roku 2010 naplněny. Je důležité, aby se ti, do jejichž pravomoci spadá rozhodnutí o nové budově, seznámili s naší situací ještě předtím, než eventuálně vyřknou onu slavnou větu: „*Je to hezký projekt, ale nemáme na to.*“ A tím pádem věděli, že tak zároveň rozhodují o tom, že Národní knihovna v té chvíli přestane plnit své úkoly dané jejím statutem. Tito lidé by pak měli být schopni se postavit a říci: „*Ano, za to neseme zodpovědnost my, my jsme v roce 2005 rozhodli, že to ještě počká.*“

› **Usnesení parlamentních výborů – kulturního a rozpočtového,³ která podporují záměr na stavbu nové budovy, mají podobný význam jako to pražské?**

Pravděpodobně – z hlediska financování našich projektů – dokonce větší, i když pro vládu závazné není. Asi nejdůležitější je fakt, že jsme podporu získali napříč politickým spektrem.

Snažíme se využít všech dostupných cest k tomu, abychom věc prosadili, ale musím se v téhle souvislosti k něčemu přiznat: Ve státní správě jsem nikdy nepracoval, Český rozhlas jako médium veřejné služby mělo ke státu poměrně daleko a posledních pět a půl roku jsem byl živnostníkem na volné noze, a tak mě dnes trochu překvapuje, jak se stát ke svým příspěvkovým organizacím chová. S desítkami lidí jsem absolvoval desítky hodin jednání na téma „knihovna“ a chvílemi jsem nabýval dojmu, jako bych si říkal o peníze na soukromý penzion. Někdy jsem z těch schůzek odcházel a říkal si, vždyť to není moje, ale státu a jsou to hodnoty, které společně spravujeme pro budoucnost. Loni i letos jsem se už k několika depresím dopracoval, ale přesto zůstávám optimistou... Když jde člověk z jednání, které nedopadlo sto procentně podle jeho představ, musí se otřepat a jít tam druhý den znovu.

› **Lze se v tomto případě ucházet o prostředky z Evropské unie?**

To už jsme zkusili, ale zatím se zdá, že peníze z EU je snadnější získat na rekonstrukci nebo revitalizaci Klementina, a to z programu zachrany evropského kulturního dědictví. Tam nějaké šance máme. Vhodný program pro podporu výstavby nové budovy Národní knihovny se nám dosud najít nepodařilo. Když to vezmete selským rozumem, tak národní knihovnu provozují všechny členské země EU a nevíme o žádné, která by tzv. evropské peníze pro tento účel získala, a přitom rekonstrukce nebo nová

výstavba proběhly v podstatě všude. Patrně bychom mohli získat velmi výhodný úvěr z Evropské investiční banky pro obnovu a rozvoj. Když říkám výhodný, tak myslím úročený kolem 2–3 %. Pak bychom mohli splácení rozložit třeba na 15 let. Nevýhodou ovšem je, že takový dluh se stává součástí státního dluhu.

Nicméně když při jednání dospějeme do nějakého slabého místa, tak vždy znovu a znovu opakují, že jakákoliv debata začíná a končí faktem, že někdy kolem roku 2010 nebudeme mít kam dávat nové přírůstky. Za vydírání to nepovažují. Není přece možné, aby lidé, kteří o něčem rozhodují, některé věci nevěděli nebo se dokonce bránili odpovědnosti.

› **Nakonec bych se chtěla zeptat na zdánlivě marginální záležitost: Národní knihovna se stala členem SDRUK...**

...to jsme opět u komunikace. Ta začíná tím, že spolu několik lidí mluví. Fakt, že Národní knihovna nebyla členem Sdružení knihoven, znamenal, že ředitelé krajských knihoven spolu jednali intenzivně, zatímco ředitel NK se k nim přidal většinou až druhý den na hodinu na dvě. První setkání s představiteli SDRUK jsem už absolvoval a musím říct, že se tam jednalo také o věcech, které mohly vyvolat lehkou averzi vůči Národní knihovně. Otevřená debata za mé přítomnosti snad napomohla tomu, aby se bublina přestala nafukovat a přestalo se zvyšovat napětí. Mimo jiné jsme si vysvětlili, co, proč a jak se dělá. Národní knihovna má samozřejmě specifické úkoly dané zákonem a statutem, ale jsem přesvědčen, že spolu s krajskými knihovnami může tvořit nejen příjemnou společnost, ale také soudržnou partu s daleko silnější výchozí pozicí pro vyjednávání s těmi, které potřebujeme kvůli prostředkům na vlastní existenci.

Děkujeme za rozhovor.

P O Z N Á M K A :

- 1 Komárek, Michal: Klementinum na rozcestí. In: Reflex, 2004, č. 49.
- 2 Memorandum mezi hl. m. Prahou a Národní knihovnou České republiky při vybudování nové budovy Národní knihovny České republiky schválila dne 14. 12. 2004 Rada hl. m. Prahy (www.praha-mesto.cz)
- 3 Usnesení výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu ze 43 schůze ze dne 21. dubna 2005 (www.nkp.cz)

Knihovny v České republice poskytují širokou paletu veřejných knihovnických a informačních služeb. Každá větší knihovna dnes zpřístupňuje jednu nebo více databází, které z různých aspektů informují o obsahu knihovních fondů, a také informuje uživatele prostřednictvím svých webových stránek o specializovaných databázích získaných na základě licencí. Veškerá nabídka služeb je zatím roztržštěná a při potřebě získání souhrnných informací je uživatel nucen prohledávat velké množství webových stránek, vyhledávání informací je zdoluhavé, obtížné a neefektivní. V široké veřejnosti existuje jen malé povědomí o celkové nabídce a možnostech knihoven.

Na základě zkušeností z referenčních služeb poskytovaných v rámci služby Ptejte se knihovny¹ nám chyběl nástroj v podobě webového portálu, který by na jednom místě soustředil základní údaje o nabídce informačních zdrojů, knihovnických služeb a přinesl zároveň souhrnnou informaci o systému knihoven v České republice, a to jak pro uživatele z ČR, tak ze zahraničí.

Hlavním cílem projektu KNIHOVNY.CZ bylo tedy vytvoření webového portálu, který by nejširší veřejnosti v České republice i v zahraničí:

1. Zajistil přístup k informačním zdrojům a službám knihoven v ČR a výběrově i v zahraničí.
2. Zajistil informace o dostupnosti a podmínkách poskytování služeb knihoven v ČR.
3. Zvýšil využívání informačních zdrojů a služeb knihoven.
4. Poskytl informace o organizaci systému knihoven v ČR a propagoval činnost knihoven.
5. Zvýšil informační gramotnost obyvatel, tj. schopnost a dovednost veřejnosti využívat informační zdroje a služby nabízené knihovnami.

Vytvoření portálu KNIHOVNY.CZ bylo umožněno díky dotaci Ministerstva kultury ČR v rámci programu VISK 8/B – Zpřístupnění informačních zdrojů na rok 2004².

- Na tvorbě portálu spolupracují:
- Národní knihovna ČR
 - Městská knihovna v Praze
 - Městská knihovna v Prostějově
 - Knihovna Matěje Josefa Sychry Žďár nad Sázavou
 - Městská knihovna v Třebíči
 - Státní technická knihovna

Obsahová náplň portálu

Při návrhu obsahové struktury portálu jsme se snažili vycházet z pocitů a potřeb člověka, který se s knihovnou ještě nikdy nesetkal, ale nyní se ocitá v situaci, kdy se na ni musí obrátit.

Nejprve budoucího uživatele nejspíše zajímá, co to je knihovna a kde a jak ji může najít. Odpovědi na tyto otázky by měl nalézt v prvních dvou sekcích portálu (obr. 1):

Co to je knihovna? aneb **Kde je moje knihovna?**

Základní informace, typy knihoven v ČR, legislativa... aneb **Několik cest, jak nalézt nejbližší knihovnu podle mapy ČR a různých adresářů**

další členění sekce další členění sekce

Definice **Hledání podle mapy ČR**

Kdo může přijít do knihovny **Adresáře**

Systém knihoven v ČR

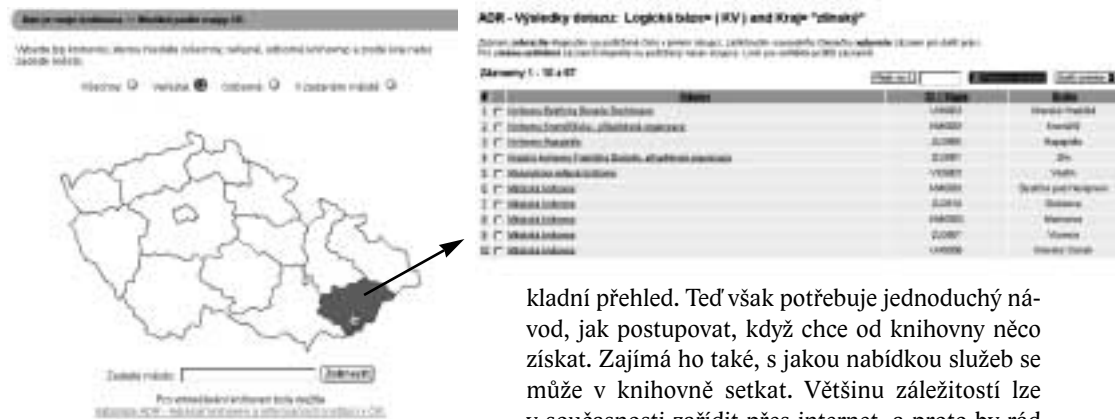
Legislativa, zákony

Financování

Obr. 1

Při hledání knihovny může zájemce využít jednoduchou mapu ČR. Zde zadá typ knihovny (veřejná, odborná) a kraj, ve kterém má knihovna být. Mimo to může zadat jméno města, ve kterém by chtěl knihovnu využívat, přímo do vyhledávacího pole. Vyhledávání prostřednictvím mapy je směřováno do báze ADR. (obr. 2)

Prostřednictvím prvních dvou sekcí portálu uživatel již svou knihovnu našel a získal zá-

Obr. 2

kladní přehled. Teď však potřebuje jednoduchý návod, jak postupovat, když chce od knihovny něco získat. Zajímá ho také, s jakou nabídkou služeb se může v knihovně setkat. Většinu záležitostí lze v současnosti zařídit přes internet, a proto by rád i knihovnu využíval co nejvíce online (obr. 3).

Co dělat když chci...? aneb **Jaké služby knihovna nabízí?** aneb **Do knihovny po internetu...?**

Informaci, knihu, článek... aneb **Informační, výpůjční, meziknihovní, reprografické, kulturní...** aneb **Co vše získám od knihovny, aniž bych ji musel navštívit**

další členění sekce další členění sekce další členění sekce

Najít informaci **Informační** **Chci informaci**

Půjčit knihu **Výpůjční** **Chci knihu nebo dokument**

Získat kopie **Reprografické** **Chci výpůjčku**

Zahraniční databáze **Meziknihovní** **Chci kopie dokumentů**

Jiný typ informace **Rešeršní** **Online databáze**

Správně citovat **Kulturní** **Portály**

Nenašli jste, co potřebujete? **Přístup k internetu**

Obr. 3

Co v knihovně naleznou? aneb **Co bylo vydáno?** aneb **Má moje knihovna...?**

Knihy, časopisy, články, hudbniny, CD, databáze, internet... aneb **Jak zjistím, které dokumenty vyšly v ČR a zahraničí** aneb **Hledanou knihu, časopis, databázi...**

další členění sekce další členění sekce další členění sekce

Knihy **Knihy v ČR** **Knihy**

Časopisy **Časopisy v ČR** **Časopisy**

Online databáze + CD-ROM **Články v ČR** **Články**

Internet **Speciální dokumenty v ČR** **Databáze**

Speciální dokumenty **Zdroje na českém internetu** **Speciální dokumenty**

Zahraniční zdroje

Obr. 4

Většina uživatelů se obrací na knihovnu s konkrétním problémem. Proto potřebují získat přehled o tom, jaké druhy dokumentů knihovny zpřístupňují nebo jaké databáze a další informační zdroje jsou v knihovnách k dispozici. Nejjednodušším způsobem, jak nalézt relevantní dokumenty, je nejprve zjistit, co bylo o konkrétním tématu publikováno. Dále stačí jen zjistit, zda vybraný dokument má knihovna, kterou uživatel navštěvuje (obr. 4).

Knihovny a knihovníci mají již zažitý svůj slang, kterému však mnozí uživatelé nemusejí rozumět. Proto je součástí portálu i sekce *Rozumíte v knihovně?* Slovníček, který zájemcům nabízí jednoduchý výklad používané terminologie. Pro získání odborného výkladu je součástí každého hesla odkaz na Českou terminologickou databázi knihovnictví a informační vědy. Slovníček je průběžně budován, proto mohou uživatelé zasílat nesrozumitelné termíny prostřednictvím www formuláře.

Doufáme, že se s pomocí portálu KNIHOVNY.CZ budoucí uživatelé naučí svou knihovnu využívat. Pro potřeby navázání kontaktu s uživateli portálu a zároveň i pro možnosti dalších aktualizací je součástí portálu i sekce *Názory, připomínky*, opět s webovým formulářem (obr. 5).

Rozumíte v knihovně? Slovníček...

další členění sekce

Vyhledání výrazu

Zeptejte se

Názory, připomínky

Vaše názory a připomínky k portálu Knihovny.cz zašlete prostřednictvím následujícího formuláře.

Text:

e-mail:

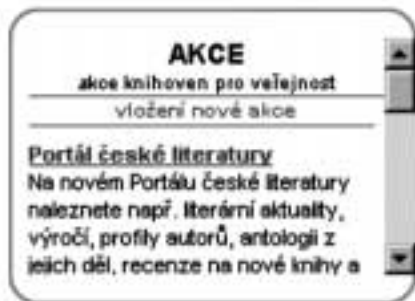
Obr. 5

A co dalšího na portálu KNIHOVNY.CZ naleznete?

Portál nabízí na svých stránkách jednoduchý nástroj, jehož prostřednictvím je možné shromažďovat informace o veřejných akcích knihoven. Na úvodní stránce portálu naleznou knihovny odkaz na formulář pro vložení nové akce. Zveřejnění akce na portálu podléhá formálnímu schválení administrátora. Systém automaticky odstraňuje z nabídky již uskutečněné akce.

Formulář pro vkládání nových akcí do systému

Přehled akcí na úvodní stránce portálu

Databáze zdrojů

Portál KNIHOVNY.CZ tvoří stručné návody obecné povahy, které by budoucímu uživateli knihovny měly poskytnout základní informace. Přesné údaje o požadované službě nebo vybraném zdroji vždy získá ve své knihovně. Další součástí portálu jsou informace o zdrojích, které je možné v knihovnách využívat pro získání požadované informace.

U většiny zdrojů uvedených na portálu je jednoduchou ikonkou vyjádřen typ zdroje a jeho dostupnost:

- online databáze volně přístupné na internetu (pavučina na šedém podkladu)
- online licencované databáze přístupné na internetu, přístup k online licencovaným databázím většinou můžete získat prostřednictvím knihovny (pavučina na červeném podkladu)
- online katalogy knihoven
- databáze na CD-ROM
- licencované databáze na CD-ROM, přístup k licencovaným databázím na CD-ROM většinou můžete získat prostřednictvím knihovny (červený kroužek)

- lístkové kartotéky umístěné v knihovně nebo jiné instituci, která je spravuje
- tištěné soupisy – soupisy bývají dostupné ve většině knihoven, u oborových bibliografií je někdy nutné využít knihovnu specializovanou na daný obor nebo krajskou knihovnu

Ukázka administrace databáze zdrojů

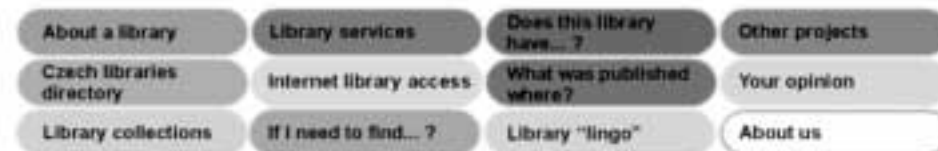
Informace o zdrojích jsou na portálu uloženy v databázi, která obsahuje vždy název zdroje, jeho typ, charakteristiku zdroje a případně URL. Ve veřejně přístupné části portálu se tyto informace objeví při najetí myši na název zdroje. Přístup k administraci databáze zdrojů je možný pouze na základě přístupového hesla.

A co zahraniční uživatelé českých knihoven

Ne všichni zájemci o fondy a služby českých knihoven se dobře orientují na českém webu. Součástí portálu je proto i anglická verze. Po obsahové stránce není úplnou obdobou české verze. V některých sekcích byly texty zkráceny do stručné charakteristiky dané problematiky s bohatým využitím odkazového aparátu. Kompletně byly přeloženy následující sekce:

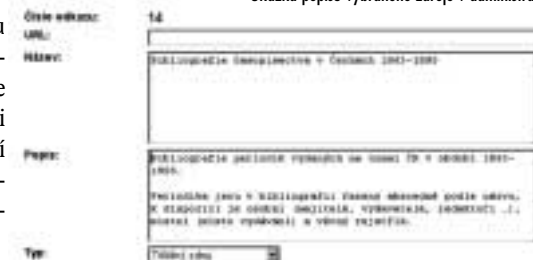
- Co je to knihovna
- Co bylo vydáno
- O projektu

JINDŘIŠKA POSPÍŠILOVÁ (Jindriska.Pospisilova@nkp.cz)
KAROLÍNA KOŠŤÁLOVÁ (Karolina.Kostalova@nkp.cz)

Cílem portálu KNIHOVNY.CZ bylo vytvořit rozcestník zdrojů, služeb a dalších možností českých knihoven. Portál je zaměřený hlavně na nejširší veřejnost. S ohledem na tuto cílovou skupinu byla navržena a zpracována jednotlivá témata. Domníváme se, že ideálním místem pro seznámení se s tímto portálem, jsou knihovny, ať již fyzické nebo jejich webové stránky. Proto bychom rádi knihovny požádali i tímto článkem o spolupráci. V sekci *O projektu* naleznete ke stažení logo portálu v několika variantách, propagační záložku a prezentaci portálu KNIHOVNY.CZ, která byla připravena pro mezinárodní seminář Infos 2005.

Ukázka popisu vybraného zdroje v administraci

Současný stav portálu, jeho struktura a obsah nejsou konečné. Předpokládáme, že na základě došlých připomínek se bude dále vyvíjet. Pro pracovníky knihoven byl portál zveřejněn v únoru letošního roku, pro laickou veřejnost v rámci BMI 2005. Podle nás je zatím příliš brzy hodnotit užitečnost portálu, z jednotlivých reakcí je však již zřejmé, že takto souhrnně podané informace jsou potřebné, a to nejen pro nejširší veřejnost.

Otevřená knihovna aneb Knihovna pro lidi

Počátky královédvorského organizovaného knihovnictví spadají do čtyřicátých let 19. století, kdy zde vznikla „Česká kněhárna měšťanstva královského věnného města Dvora Králové“. V roce 1880 vznikl zakládající výbor knihovnického spolku a na ustavující valné hromadě dne 7. listopadu 1880 byl definitivně přijat název „Literární a čtenářský spolek Slavoj ve Dvoře Králové nad Labem“. Knihovna byla původně umístěna v Hankově domě, několikrát se stěhovala a teprve v roce 1935 získala trvalé umístění v bývalé Mayerově továrně v Tylově ulici. Rozsáhlejší rekonstrukce zde proběhla v letech 1996–1997.

Město Dvůr Králové nad Labem má kolem 16 500 obyvatel. Knihovní fond tvoří více než 60 000 knihovních jednotek, mezi které patří i rozsáhlý soubor unikátních historických dokumentů a řada důležitých informačních pramenů. Z celkového počtu obyvatel je 20 % registrovaných čtenářů. V roce 2003 se knihovně podařilo získat zpět postavení samostatné příspěvkové organizace s právní subjektivitou.

Ředitelka knihovny Mgr. Lenka Antošová je členkou redakční rady Knihovnicko-informačního zpravodaje Královéhradeckého kraje a členkou regionálního a výkonného výboru SKIP. Její zástupkyně, vedoucí dětského oddělení Marta Staníková, je předsedkyní Východočeského klubka dětských knihoven. Řada kolegyň, zejména z dětských oddělení, měla možnost knihovnu navštívit v rámci některé z dílen či setkání, které knihovna Slavoj organizovala. Ostatní mohou získat informace na webových stránkách knihovny: <http://www.slavoj.cz>, v regionálním knihovnickém zpravodaji U nás – <http://unas.svkhk.cz> nebo v místním tisku.

Tolik ve stručnosti k představení knihovny. Mne osobně zaujalo zejména období posledních tří let, kdy si při sledování aktivit této knihovny stále více uvědomuji, jak je potřebné vyměnit běžné knihovnické postoje a začít uvažovat tak trochu obráceně. Za běžný knihov-

nický postoj považují, když má knihovna svůj vlastní systém knihovnických služeb a bohatý knihovní fond, který nabízí uživatelům. Některé knihovny, a dvorská mezi ně bezesporu patří, však postupují jinak. Nejprve si mapují terén, tzn. že se seznamují s potřebami a zájmy místních obyvatel (k tomu využívají nejprve rodinné příslušníky, známé, čtenáře a jejich známé, spolky a kluby – není zapotřebí oficiálních anket, vhodnější je neplánovaný přátelský rozhovor s cílem zjistit, o co je zájem a co nikdo poblíž neposkytuje). Následně se kloubí zájmy a potřeby místních s možnostmi knihovny. Je to nikdy nekončící živý proces vzájemných vazeb.

Knihovna Slavoj skutečně patří mezi knihovny, které se znalostí místních podmínek neustále rozšiřují nabídku svých služeb, programů a projektů. První akce, která mě ve Dvoře zaujala, byl projekt zaměřený na literárně vlastivědnou výchovu. Cílem celé akce bylo seznámit děti hravou formou s historií českých věnných měst a probudit v nich zájem o město, ve kterém žijí. Akce byla dvoudenní. Po skončení pátečního provozu se knihovna proměnila v rozzářený a veselý královský zámek. Sudičky školitelky (knihovnice) čekal nelehký úkol – připravit 24 urozených slečen (světlušky a skautky) ve věku od 8 do 12 let na závěrečnou zkoušku, po jejímž složení se princezničky mohly honosit titulem „královédvorská královnička“. Během dvou dnů, včetně společného spaní v knihovně, se dívky nenásilnou a hravou formou dozvěděly množství nových informací z oblasti historie i ze současnosti a ještě stihly soutěžit v recitaci, kreslení a zpěvu.

Daleko náročnější byl následující projekt určený dětem, pro které slovo četba znamená noční můru, projekt pro děti se speciálními poruchami učení. Knihovna se do svých služeb rozhodla zařadit péči o ty děti, jejichž nečtenářství má svůj důvod ve vývojové dyslexii. Děti s obdobnými problémy je v současné době diagnostikováno stále více. Projekt reedukace dyslektiků „Hrajeme si v knihovně aneb Čtenářská

Rychlé připojení k internetu

masáž“ byl pečlivě připravován ve spolupráci s vedením školy, která zodpovídala mj. i za zařazení projektu do výuky a úpravu rozvrhu. Jednotlivé skupiny žáků v doprovodu asistentek docházejí pravidelně jedenkrát za tři týdny do knihovny. Hlavním cílem projektu je posílení sebedůvěry dětí. Žáci si postupně uvědomují své přednosti, které vyrovnávají problémy techniky čtení – schopnost dramatizace, využití fantazie při vlastním zakončování příběhu, výtvarný a hudební projev. Vzhledem k tomu, že se pracuje v menším kolektivu dětí s obdobnými problémy, ztrácí se postupně ostych při slovním projevu a obavy z negativního hodnocení. Cenné na celém projektu je, že do vzájemné spolupráce knihovny a školy jsou aktivně zapojeni i rodiče dětí.

Téměř současně s tímto projektem se v knihovně rozběhl i kurz pro předškolní děti – Angličtina hrou. Další pro knihovny netradiční akcí je například karetní turnaj „KANaPE aneb Dáblův obrázky pro celou rodinu“, kdy rodiče hrají v knihovně kanastu a děti pexeso. Patří sem i posezení s názvem „Čtení – to je oč tu běží aneb Vytváříme knižní katalog“. Jedná se o čtenářská setkání se známými osobnostmi města, kdy se nejen povídá o knížkách a čtení, ale zároveň se vytváří i obrázkový knižní katalog, ve kterém si čtenáři navzájem doporučují nejoblíbenější knížky.

Nechci zde hovořit o akcích a aktivitách, které jsou v knihovnách běžné. Nelze se však nezmínit o individuálním přístupu ke každé exkurzi a hodině literární výchovy v knihovně. Svědčí o tom např. reakce třídní učitelky na návštěvu žáků dvouleté Praktické školy výchovného zařízení Husův dům: „Naši chlapi nepatří mezi nadšené čtenáře, a proto jsme měli zpočát-

Interiér čajovny

Foto archiv knihovny

ku obavy. Knihovnice si je však svým lidským a vysoce odborným přístupem získaly. Kluky skutečně zaujalo jejich vyprávění o knížkách, možnost praktického vyzkoušení získaných informací i závěrečná hra na básníky. Nestanou se z nich asi stálí čtenáři, ale osobně poznali, že knížka může být zajímavou náplní volného času.“

Ještě bych chtěla na jednom příkladu ukázat, jak má knihovna Slavoj svoje akce promyšlené a všestranně využitě. Knihovnice vyhledaly v nejrůznějších regionálních pramenech místní pověsti a soustředily je do dětského oddělení. Knihovna pak vyhlásila výtvarnou soutěž s názvem Hlas minulosti, kdy si děti měly vybrat jednu z královédvorských pověstí a libovolnou technikou k ní namalovat ilustraci. Při výběru pověsti pro ilustraci se děti zcela nenásilnou formou seznámily s místní bohatou tradicí lidové slovesnosti. Dětské práce byly nejen vystaveny v knihovně, ale byly využity i při vydání kalendáře a půvabné publikace *Pověsti Královédvorská*, čímž knihovna bohatě zúročila úvodní pracně vyhledávání pověstí.

Dvorská knihovna však nepořádá jen akce a aktivity, ale zájmu veřejnosti přizpůsobuje hlavně své služby a provoz jednotlivých oddělení. Na jaře loňského roku vyšla knihovna vstříc zvýšenému zájmu čtenářů o internet i hudební nosiče a vybuodovala v prostoru bývalé kanceláře nové hudební oddělení. Uživatelům jsou zde k dispozici oddělené boxy se šesti počítači, kde mohou čtenáři využívat rychlé připojení k internetu. Zároveň jsou zde umístěny i tři hifivěže, které umožňují poslech některých hudebních nosičů. Oddělení je doplněno knihami o hudbě, hudebními časopisy a diskotéka zahrnuje více než 300 titulů. Kromě hudby je zde zastoupeno i mluvené slovo. Adaptace byla z vel-

ké části provedena svépomocí a na výzdobě spolupracovala i místní ZUŠ.

Během léta loňského roku knihovna využila a upravila uvolněné prostory služebního bytu pro potřeby dětského oddělení a klubové činnosti. Nyní je zde k dispozici např. i výběrový regál s materiály pro učitele a rodiče. Podstatně se tak zvětšil prostor pro aktivity dětského oddělení, besedy, výuku angličtiny, výtvarné dílny, soutěže a další doprovodné akce pořádané knihovnou.

To však ještě není všechno. Já osobně za nejzajímavější aktivitu považuji letošní otevření literární čajovny, která svým motivujícím prostředím nabízí zcela nové možnosti pro lidi hledající v dnešním uspěchaném světě svůj koutek klidu a lidskosti. Je a není to knihovna. Na zdech jsou jako symboly použity skalní kresby. Sedadla jsou ozdobena etnickými symboly namalovanými na kůži. Na regálech jsou stylově umístěny staré plechovky od čajů. Při slavnostním otevření byla na stěnách instalována výstava fotografií ze zemí, kde čaj pěstují a zpracovávají. Zájemci zde mohou strávit příjemné odpo-

ledne u šálku čaje, při hraní deskových her, četbě nebo poslechu relaxační hudby každý den (kromě čtvrtka) až do 19 hodin. Z fondu knihovny sem byly částečně přesunuty knihy a časopisy se zaměřením na esoteriku, etnologii, alternativní medicínu apod. Prostřednictvím literární čajovny se knihovně otevřel prostor pro netradiční setkávání lidí se zájmem o klidný a harmonický způsob života. Úvodní slovo při otevření čajovny měl kromě oficiálních hostů i známý hudebník a muzikoterapeut Vlastimil Marek, který se aktivně podílí i na dalších akcích čajovny. Jeho přednáška Tajemství a záhady tibetských mís s následným koncertem v Husově sboru se setkala s velkým zájmem veřejnosti.

Jsem ráda, že nemusím hledat slova, kterými bych článek o Městské knihovně Slavoj zakončila. Myslím si, že nejcennějším oceněním její činnosti je následující úvaha inspirovaná pobyttem ve dvorské knihovně. Její autor Vlastimil Marek ji laskavě umožnil zveřejnit v knihovnickém časopise.

BOŽENA BLAŽKOVÁ
bozena.blazkova@svkhk.cz

žitě rozebrán, zpracován, opět složen a promítnut. Vidíme (a také slyšíme) to, co chceme vidět (slyšet).

Vnímáme svět tak, jak nám to bylo rodinou, školou a kulturou vnuceno. Jedno ale máme společné se všemi lidmi na světě – naše myslí milují příběhy, pohádky, mýty. Prožíváme-li nad stránkami Ostrova pokladů (či dnes již pěti knih o Harry Potterovi) životní příběhy hlavního hrdiny, náš mozek je prožívá (nebo by mohl a měl) přesně tak, jako kdyby se skutečně staly.

Ještě jinak: když mám v ruce před sebou jablko a upřeně se na ně dívám, začnu se mi sbíhat sliny. Když ale zavřu oči a představím si, s mnoha detaily, že držím v ruce před sebou šťavnaté krásné jablko, také začnu slintat.

Čtené pohádkové či dobrodružné příběhy jsou jakými virtuálními simulacemi situací, na kterých trénujeme na život. Kotě si hraje s provázkem a připravuje se tak na chytání myši. Kluk nebo holka si čtou v knížce, uši červené, naprosto ponořeni do virtuálního světa příběhu, a jejich myslí jej prožívají tak, jako kdyby se skutečně,

tzv. reálně, odehrával. Dostane-li se pak kotě nebo čtoucí dítě v budoucnosti do podobné situace, bude svým způsobem připraveno.

Psychologové dnes o důležitosti čtení velmi dobře vědí. Když byly před sedmi lety v USA publikovány výsledky vědeckých výzkumů na toto téma, rozjela se v zemi, ve které každé dítě tráví téměř čtyři hodiny denně u televizoru, nadšená kampaň. Právě čtením pohádek dětem před spaním mohou rodiče stimulovat a podpořit správný vývoj dětského mozku a připravit tak svého potomka na život ve společnosti. Tyto děti pak dříve a lépe mluví, čtou, píší a v dalším životě se pak dokáží snadno a dobře vyjadřovat. Televizní společnost ABC dokonce vysílala seriál dokumentů o rozvoji dětského mozku, ve kterém účinkovali Tom Hanks a Robin Williams, a kampaň za čtení pohádek ne náhodou podporovaly např. Whoopi Goldbergová, Barbra Streisandová, Whitney Houstonová a především Hillary Clintonová.

Když se totiž malý čtenář začte do pohádky, v jeho mozku se dějí neuvěřitelné věci. Neurony se propojují nově, jinak. Právě tak spolu daleko intenzivněji a víc než obvykle komunikují mozkové hemisféry. Film či video nás upoutá právě tak, a dokonce ještě intenzivněji, protože je to vlastně promítání 24 (respektive 25) obrázků za vteřinu, ale trvá to jen chvíli, situace se překotně mění, a neurony nemají dost času na jiná propojení. Jinými slovy a zjednodušeně, když malý český divák v kině nebo na obrazovce vidí princeznu (nebo Popelku) ztělesněnou Helenkou Vondráčkovou (či Libuškou Šafránkovou), funguje jen v levé mozkové hemisféře a tento princeznovský (či popelkovský) vzor je pak doživotně uložen a používán. Film je velmi působivá iluze iluzí, ale pokud jde o vnitřní transformativní působení na mysl a mozek, kam se hrabe na čtení. Film ohromuje zevně a krátkodobě, četba dobré knihy zevnitř a dlouhodobě.

Když totiž v hodině kreslení paní učitelka namaluje na tabuli jablko a nařídí dětem je obkreslit, moc se toho v mozcích školáčků neděje. Když je ale požádá, aby „nakreslili jabličko“, aniž by jim jeho podobu vnucovala, mozky dětí při kreslení zvýší teplotu, mozkové hemisféry se propojí, dítě vymýšlí, tvoří, je svobodné, neomezované a šťastné. Když si čte pohádku, identifikuje se se svým hrdinou či se svou princeznou, má vzor

a ideál. Trénuje tím jak být i v dospělosti statečný, pravdomluvný, jak se vyplatí být vytrvalý atd. A také jak být svobodný a šťastný, protože tvůrčí člověk.

Samozřejmě ideální by bylo, kdyby si pak rodiče s dětmi ještě navíc o tom, co přečetli, popovídali. V této souvislosti je téměř trestuhodné, že jsme zatím například počítačové hry (až na některé varianty práce s mozkovými vlnami a biologickou zpětnou vazbou) nechali sklouznout ke střílečkám a bojům a neexistují hry, které by člověka stimulovaly k lepším výkonům nejen v technice řízení automobilu či letadla, ale také v disciplínách, které jsou pro život daleko důležitější, např. v umění diskutovat, překonávat strach, zvládat emoce atd. A právě to funguje – je nacvičováno – při čtení pohádek, příběhů, mýtů, které tak jaksi modelují přirozenou agresivitu malého človíčka do sociálně přijatelných a v kolektivu dětí a potom dospělých fungujících podob.

Navíc je to bezpečné. Dětská mysl si při čtení vymyslí jen takové věci, které zná, které jsou bezpečné, nezabředává do detailů. Krutý a krvavý příběh filmu vnucuje násilí a zjednodušená řešení. Mozek dítěte zvláště v prvních letech života, pokud je vystaven určitým negativním vizuálním vjemům, překotně a negativně mění svou strukturu. A jak se ukázalo celkem nedávno, ani dvacetiletý člověk ještě není schopen adekvátně vyhodnotit či dokonce předvídat své emočně-poznávací procesy, a tedy i důsledky svých činů.

Mimořádně, diskuse v médiích, jestli přílišné sledování televize ovlivňuje, nebo neovlivňuje psychiku dítěte, jsou naprosto zbytečné: existují již důkazy o tom, že děti se chovají agresivněji po zhlédnutí filmu, ve kterém bylo agresivní chování nějak odměněno. Sledování thrillerů, hororů či počítačových stříleček má jednoznačné důsledky: takto vycvičený dospívající človíček bere afekt toho druhého ne symbolicky, ale katastroficky, a reaguje rovnou útokem (navíc, na rozdíl od reálného života, v oně hře může její rodina zemřít třeba šestkrát). V jednom kanadském městečku mohli jeho obyvatelé z technických příčin začít sledovat televizi až od roku 1973. Tamní děti tak byly daleko klidnější a přátelštější než děti z měst, ve kterých se dívaly na televizi. Již za dva roky po zavedení televize pak ovšem i v tomto městečku stoupl výskyt agresivního chování dětí – o 160 %.

Chvála čtení

Pohádky (a příběhy a vyprávění a mýty) k životu člověka neodmyslitelně patří. Mysl v nich hledá smysl a trénuje. Málokdo si naplno uvědomuje, že to, co vidíme, není svět kolem nás, ale upravený (a emoce a vnucenými postupy z dětství) cenzurovaný film o světě kolem nás. Světlo sice projde čočkou oka a dopadne na sítnici, dál už ale jde po zrakovém nervu jen elektrický (a následně chemický) signál, který je velmi slo-

Schopnost představovat si a dokonce se vžívat do duševního stavu jiných lidí (psychologové tomu říkají mentalizace) člověku není vrozena, ta musí být nacvičována – například právě při čtení či poslechu pohádek. Právě četba pomáhá vytvářet a posilovat bezpečné vztahy a vazby směrem k nějaké autoritě. Četba navíc, kromě jiného, pomáhá také propojovat mozkové hemisféry a děti se pak lépe a zdravěji vyvíjejí. Kromě toho, že si rozšíří slovní zásobu a schopnost vyjádřit se, jsou pak ve škole lepší například i v matematice. Učení je baví, stává se tvořivou hrou. Je na vědcích, aby poodhalili, co vše se děje v mozku dítěte, které si (navíc třeba hlasitě) čte.

Už se těším, až někdy v budoucnu najdu v novinách článek o tom, jak je čtení neuvěřitelně blahodárné. Jsem totiž přesvědčen, že čtení (knihy, ne klipového a krátkého článku v časopise) je přece jen přirozenější než video a zbytnělá posedlost současné společnosti zrakovými vjemy. Zatímco jsme byli evolučně naprogramováni pro život v tlupách nejvíce s dvaceti či třiceti členy a pro sběr plodin a lov menších zvířat, film (a video) je ona výše zmíněná, nebezpečná a lidským mozkiem stále nezvládnutá iluze. Tak jako jaderná energie, zbraně hromadného ničení, ale také symfonická hudba i film a televize jsou něco, s čím evoluce nemohla počítat a na co nejsme vybaveni a připraveni.

Oněch 24 (v televizi 25) obrázků za vteřinu, které v našem vědomí vytvoří iluzi pohybu, nám zároveň nácívá mozek záplavou informací, na jejichž především emoční zvládnutí a zpracování bez tréninku prostě nestačíme. Kromě jiného, dominantně vizuální způsob sledování filmu

způsobuje, že se v našich mozcích automaticky spustí rozhodovací a posuzovací procesy: nemůžeme pak nehodnotit, nekritizovat, nezaujímat stanoviska, nesoupeřit (jinak by člověk doby kamenné kdysi toho jelena, a dnes funkci a moc, neuložil). Ženy přece jen vnímají hemisférově propojeněji než muži, nejsou tak soupeřivé (borůvky byly a jsou všude kolem).

Při čtení se sice na písmenka vytištěná v knize také díváme, ale pak musí nastoupit spolupráce s pravou hemisférou, z písmenek musí mozek sestavit slova a následně vyvolat z paměti jejich smysl a vztahy a kontext atd. (Mimochodem, „čtená“ hudba – notový zápis – je ovšem zase věc spíše negativní a skutečný pozitivní přínos hudby znehodnocující.)

Zatímco kniha – a její četba – je tedy jen jakýmsi rozumným a pro lidský software pochopitelným a stravitelným prodloužením umění vyprávět a touhy ona vyprávění slyšet (tak jako dalekohled či mikroskop „prodlužují“ oči), film a video manipulují a obrovskou silou, proti které se neumíme bránit, vnucují.

Zatímco čtená pohádka v mozku dítěte vyvolá lavinu asociací, tomu kterému vědomí odpovídajících a v tom dobrém případě inspirujících, princezna v televizní inscenaci či v tak oblíbeném a stokrát opakovaném filmu nebo neustále bojující želvy Ninja celým generacím dětí vnutí onen už hotový, konkrétní obraz princezny nebo neustálých bojů a zápasů.

Zaplatpánbůh za Harryho Pottera.

Zaplatpánbůh (a městské úřady) za chrámy čtení, knihovny.

VLASTIMIL MAREK

KDYŽ SE ŘEKNE KNIHOVNA...

Zuzana Lapčíková, cimbalistka, zpěvačka

U nás na Slovácku máme takové nepěkné úsloví, „čtenář je horší jak lump“. Pokud jde o hospodářství, něco na tom bylo. Teď už to samozřejmě neplatí. Chodit do knihovny, to patří ke vzdělání, číst patří k člověku. Když jsem nedávno zjistila, kolik z mých žáků v uherskohradištské „zušce“ nečte, dala jsem jim za úkol, aby se přihlásili do knihovny – ti zírali. Uvidíme po prázdninách...

Připravil JAN MEIER

SKIP

> HANA JIRKALOVÁ

SKIP – 15. výročí znovuoobnovení

V Zrcadlové kapli pražského Klementina se 16. května dopoledne sešli pamětníci i aktivní členové Svazu knihovníků a informačních pracovníků, aby vzpomněli – vlastně již druhého – znovuoobnovení činnosti spolku. Na jaře roku 1990 byl stejně jako v roce 1968 svolán ustavující sjezd do velkého sálu Městské knihovny v Praze. Pro znovuoobnovení spolku byl přijat stejný název, schválena stejná organizační struktura a v přípravném výboru usedli stejní funkcionáři – dnes již zesnulý dr. R. Málek, prof. J. Cejpek a dr. J. Burgetová, která byla posléze zvolena předsedkyní. Ta ve svém vystoupení v Klementinu připomněla novou historii SKIP, kterou od roku 1992 až do dnešních dnů zachycuje Bulletin SKIP redigovaný po celou dobu dr. L. Kurkou. V jedenácti zvláštních číslech se zaměřil i na knihovnictví dalších zemí. Vedle toho vychází edice Aktuality SKIP, která v současné době obsahuje 21 svazků.

SKIP hned od počátku vyvíjel iniciativu k přijetí nového knihovního zákona (viz např. Návrh zásad nového knihovnického zákona z roku 1992), která však slavila úspěch o mnoho let později. Od roku 1991 do roku 1998 vyhlášoval ve spolupráci s ÚISK FF UK soutěž odborných prací, které hodnotil a oceňoval. S tímto partnerem pořádá od roku 1992 semináře zaměřené na automatizaci knihoven. Roku 1993 se ujal jednání s představiteli ochranných autorských organizací o podmínkách půjčování zvukových dokumentů a v následujícím roce uzavřel jménem knihoven smlouvu, která toto půjčování umožňovala. Od roku 1993 až téměř do své smrti poskytoval dr. Zdeněk Franc v kanceláři SKIP v Národní knihovně ČR bezplatné konzultace v otázkách výstavby a adaptace budov pro knihovny.

V polovině devadesátých let dochází k obdivuhodnému rozvoji Klubu dětských knihoven a sekce veřejných knihoven, která začala pořá-

Zleva sedí oba porevoluční předsedové SKIP: dr. Jarmila Burgetová a dr. Vít Richter

Foto EVA HODÍKOVÁ

dat knihovnické dílny a také účinně lobbovat v Parlamentu ČR a spolupracovat s poslanci. Jednou z nejúspěšnějších akcí SKIP se stal Týden knihoven, vyhlášený poprvé roku 1997.

Dále Jarmila Burgetová připomněla pravidelně pořádaný sjezdů spojených s konferencí k vybrané knihovnické problematice. 1. řádný sjezd se konal roku 1992 v Praze a zatím poslední loni v Jindřichově Hradci.

Věnovala se i mezinárodní spolupráci spolku. Za posledních patnáct let se SKIP pevně etabloval v mezinárodních strukturách, a to jak v IFLA, jejímž je členem a kde od roku 1997 pracují dva zvolení zástupci (dr. Burgetová a dr. Kalkus) ve stálých výborech, tak ve dvoustranné spolupráci s mnoha zahraničními spolky.

Dr. Burgetová, která je od roku 1998 čestnou předsedkyní SKIP, se také kriticky zmínila o malém zájmu knihovnic a knihovníků o členství ve spolku. Uvedla, že roku 1968 se přihlásilo 2300 členů, zatímco v nové historii osciluje jejich počet kolem čísla 930. O to více ocenila aktivitu desítek dobrovolných funkcionářů v ústředí a v regionech.

Poté se ujal slova současný předseda SKIP dr. Vít Richter a zrekapituloval své dosavadní funkční období, které trvá od roku 1998. K největším úspěchům řadí to, že se povedlo změnit knihovni a autorský zákon, které knihovně zásadním způsobem vymezují akční rádius. Dále se podařilo formulovat a prosadit systém programů VISK, výrazný podíl měl SKIP i na prosazení regionálních funkcí. Oba tyto programy přinášejí do knihoven stamilionové

částky, přispěly k rozvoji i stabilitě systému. A konečně měl SKIP vliv na strategické materiály SIP, SIKP, SIPVZ, Kulturní politika a Koncepce rozvoje knihoven. Za důležitý prvek dr. Richter považuje i navázání kontaktů a spolupráce s představiteli státní správy a samosprávy, kde zdůraznil průkopnickou roli Jihočeského regionu. Upozornil dále na to, že vedle vztahu k Ministerstvu kultury ČR, dnes fungují i vztahy s Ministerstvem pro místní rozvoj a Ministerstvem informatiky. Velmi ocenil i to, že na půdě SKIP rozvíjí činnost řada sekcí, klubů a neformálních iniciativ. Oblastí, v níž SKIP vykonal velkou práci, je propagace činnosti knihoven, knižní kultury a četby. Připomeňme Týden knihoven, zrozený na půdě Sekce veřejných knihoven, Noc s Andersenem, soutěž a cenu Knihovna roku, která se dnes stala státní cenou, projekt Kde končí svět a další. Jde o aktivity, do kterých každý rok vstupují stovky knihoven. Pak zmínil řadu spoluprací s různými firmami a institucemi, které ve svých důsledcích pomáhají knihovnám a rozšiřují služby čtenářům. Jako příklad lze uvést spolupráci s paměťovými institucemi, s firmami Anopress, LangMaster apod. Knihovny v pavučině spolupráce se staly tématem loňské valné hromady v Jindřichově Hradci. Spolupráce je pro aktivity SKIP klíčovou metodou, úspěchy, kterých dosáhl, jsou vždy podloženy širokou spoluprací.

Když dr. Richter hovořil o výhledech do budoucna, poznamenal: „*Jedním z velkých rizik budoucího vývoje demokracie je stav, kdy stále větší část komunity ztrácí zájem na úsilí o dosažení společných cílů a rezignuje na možnost volby. Současná společnost mnohem více podporuje osvobození individua a preferuje individuální cíle měřitelné především ekonomickým prospěchem. To ale na druhé straně oslabuje zájem o účast na společenských aktivitách, protože tyto aktivity jen málokdy přinášejí individuální prospěch s ekonomickými efekty.*

Každý dnes disponujeme svou individuální svobodou, ale na to, aby náš hlas byl alespoň trochu slyšet, nestačí individuální hlas. V demokratické společnosti jsme schopni své zájmy prosazovat mnohem úspěšněji společně a k tomu by měl sloužit profesní knihovnický spolek. Není pochyb o tom, že si většinou všichni přejeme, aby knihovnický spolek byl tím, kdo reprezentuje naše zájmy a umí je prosadit ve víru společenského dění. Jak lze ale tušit, naplnění tohoto přání není tak úplně jednoduché, protože každý z nás má podstatně odlišné představy o tom, co jsou to jeho či „naše“ zájmy a jak je možné je prosadit. Je proto naším věčným úkolem hledat a nalézt nějakou společnou vizi a volit správnou taktiku pro její uskutečnění. Musíme stále hledat a nalézt ty, kteří jsou ochotni se na uskutečnění vize podílet. Musíme vytvářet prostor pro spolupráci lidí a institucí různých typů a různých názorů a existující rozdíly využít pro vzájemné pozitivní ovlivňování. Musíme také vytvářet a kultivovat rozsáhlou síť neformálních kontaktů, na kterých je naše práce založena.“

Nakonec vystoupili hosté se zdravicemi: za Spolek slovenských knihovníků ing. Silvie Stasselová, za Slovenskou asociaci knihoven dr. Daniela Gondová. Tuto část programu uzavřela vystoupení Marie Huberové, někdejší ředitelky knihovny J. Mahena v Brně, dr. Ilji Šeda z Knihovny Západočeského muzea v Plzni a Anety Brabcové z Jindřichova Hradce.

Součástí programu bylo mimořádné udělení Ceny českých knihovníků SKIP (obvykle je udělována na sjezdech) Haně Hanáčkové a Mirce Čákové z Knihovny B. Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti za organizaci Noci s Andersenem. Publikum, v němž seděli další hosté, ať už v aktivní službě, nebo penzionovaní, je odměnilo dlouhotrvajícím potleskem. Po skončení programu byli všichni pozváni k přátelskému popovídání a k malému občerstvení.

Do čísla přispěli >

■ **Lukáš Babka** – Slovanská knihovna v Praze ■ **Božena Blažková** – SVK v Hradci Králové ■ **Hana Fialová** – Knihovna Kroměřížska ■ **Dana Kochová** – MK v Havířově ■ **Mgr. Karolína Košťálová** – NK ČR ■ **PhDr. Jiřka Ledvinová** – DOM Dům na půli cesty ■ **Vlastimil Marek** – muzikant a spisovatel ■ **Mgr. Jan Pěta** – Knihovna města Hradce Králové ■ **Dana Petrýdesová** – Krajská vědecká knihovna v Liberci ■ **Mgr. Jindřiška Pospíšilová** – NK ČR ■ **PhDr. Vesna Škodová** – Praha ■ **Jindra Zlámalová** – MK v Havířově

Nejlepší písmáci ze Zlínska se sešli v Arcibiskupském zámku v Kroměříži

Ve středu 11. května letošního roku jsme pozvali do knihovny Arcibiskupského zámku v Kroměříži dvacet devět žáků základních a speciálních škol a studentů nižších ročníků víceletých gymnázií ze Zlínského kraje. V nádherných prostorách staré a nové knihovny se sešli autoři, jejichž příspěvky nejvíce oslovily porotce mezi téměř tisícovkou prací zaslaných do soutěže Díky za pohádku. Soutěž v dětském literárním projevu je součástí projektu Kde končí svět vyhlášeného každoročně Klubem dětských knihoven SKIP v ČR.

Pro školy na Kroměřížsku se stala literární soutěž tradicí. Knihovna Kroměřížska ji ctí pro velký zájem dětí již dvanáct let. Před čtyřmi roky jsme se rozhodli soutěž zaměřit tematicky podle návrhu Klubu dětských knihoven, ale zároveň pokračovat v literárním zápolení v rámci celého kraje. V roce 2001 přijali náš návrh uspořádat po okresních kolech celokrajskou literární soutěž v rámci Zlínského kraje i další knihovny. Knihovna Kroměřížska v Kroměříži, Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně, Knihovna Františka Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti a Masarykova veřejná knihovna ve Vsetíně si po ukončení svých regionálních kol vzájemně zaslaly nejlepší práce. V tomto kole již porotci nehodnotili práce žáků ze svého regionu, přidělovali body pouze příspěvkům odjinud. Například Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti se vyjadřovala jen k pracím děvčat a chlapců z Kroměřížska, Zlínska a Vsetínska. V každé ze čtyř knihoven hodnotí literární práce vždy pět porotců: knihovníků, knihkupců, spisovatelů, redaktorů a učitelů. Každý z nich mohl přidělit povídce, fejetonu, básni či třeba úvaze maximálně deset bodů, což násobeno třemi znamená sto padesát bodů; je to ovšem sotva dosažitelné maximum.

Někdy velké bodové rozdíly svědčily o subjektivním názoru každého z porotců, „jak že má psát nejlepší autor“.

Po čtyřech letech jsme tedy v Kroměříži hostili již podruhé nejlepší mladé literáty z Kroměřížska, Uherskohradištska, Zlínska a Vsetínska. Díky grantu z odboru kultury a památkové péče Krajského úřadu ve Zlíně jsme mohli realizovat slavnostní zakončení projektu spojené s oceňováním nejlepších autorů téměř podle našich představ.

Před děti, jejich rodiče, pedagogy, knihovníky, redaktory, pracovníky obecních a městských úřadů a také zástupce z Krajského úřadu ve Zlíně předstoupila v knihovně Arcibiskupského zámku v Kroměříži jeho eminence kardinál Bedřich Egon Fürstenberg, jehož úrad zde trval od roku 1853 až do roku 1892, a který dětem po moudré a vtipné promluvě předal diplomy. Z textu na listu s patinou ručního papíru a opatřeného pečeti se mladí literáti dověděli, že se „zvátí písmákem mohou“. Avšak pouze na dobu jednoho roku, jak jim připomněl pan kardinál. Myslím, že si dívky i chlapci budou této cti považovat, vždyť pan kardinál poté, co před něj poklekli, stvrdil svá slova položením vzácné knihy na rameno laureáta. Náš hostitel nás také seznámil s historií své milované knihovny, kterou z velké části sám budoval. Setkání

Společné foto dětí s historickými postavami

Foto archiv knihovny

v zámecké knihovně podkresoval kytarový doprovod studentek Konzervatoře J. P. Vejvanovského v Kroměříži. Když tři z organizátorek spěchaly po zámeckých schodech připravovat slavnost, přihodilo se jim nevidané, neslychané. Potkaly se s dvorními dámami ruské carevny, která touto dobou na zámku s carem Alexandrem III. v rolích hostů pobývá. I nedaly tyto dámy jinak, než že před pana kardinála musejí milé knihovnice do slavnostních rouch se odít, civil jejich že nikterak se do vznešených komnat zámeckých nehodí... Tak jsme spolu s kardinálem, jedním mladým dle oděvu žebravým mnichem i my, tři knihovnice z Kroměříže, „dopřály“ účastníkům slavnosti kostýmový rej. Když si děvčata a chlapci, kvůli nimž jsme se

na zámku sešli, dostatečně užili blesků fotoaparátů, přijali pozvání kardinála Fürstenberga na procházku historickými sály jeho zámku. Náš hostitel se trochu ještěně pochlubil vlastním portrétem, ale bylo mu odpuštěno, když nás poutavým povídáním přesvědčil, že zná na zámku každý kout.

S našimi hosty jsme se rozloučili v Podzámecké zahradě, v níž už u vchodu blahopřál nejlepším písmákům ze Zlínského kraje načepýřený páv, jehož oka zářila na sluníčku. Výstupem krajského kola literární soutěže ve vlastní tvorbě s názvem Díky za pohádku se stal sborníček všech dvaceti devíti prací vydaný za finanční podpory Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlině.

Všeobecný slovník českého znakového jazyka

Foto vlevo: zleva Boris Hybner, kmoř Slovníku, ředitel NK ČR V. Ježek a ředitel nakladatelství Fortuna F. Talián

Byl pokřtěn na malé slavnosti uspořádanou ČR a nakladatelstvím Fortuna mentinské Zrcadlové kapli. Národní knihovna, obvykle nepodílí, učinila výjimku, aby tak projevila úctu k mimořádně náročné a užitečné práci. Dvoudílný slovník, k němuž bylo vydáno i CD, zachycuje ve 2300 heslech téměř tři tisícovky znaků. Autorský kolektiv vedený dr. Miloněm Potměšilem sbíral znaky po celém území našeho státu, aby zachytil regionální odlišnosti, ale také slang a různé jazykové úrovně. Znaková řeč je pro výstavbu a funkční rozvoj komunikace sluchově postižených dětí jednou z nejvýznamnějších možností. Je zpravidla užívána jako první jazyk a později navazuje výuka jazyka většinové společnosti, v našem případě češtiny, jehož znalost je základem pro další vzdělávání. S podporou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Magistrátu hl.m. Prahy Slovník v letošním roce vydalo nakladatelství Fortuna.

hj

Foto Eva Hadíková

SKIP

> DANA KOCHOVÁ, vedoucí klubka severní Moravy (detske@knih-havirov.cz)

Rytíři na hradě

Již čtyři roky se členové Klubu dětských knihoven SKIP zapojují do projektu Kde končí svět. Vyvrcholením je každoroční setkání dětských čtenářů a knihovníků v Praze, kde jsou někteří z nich pasováni na Rytíře krásného slova. Do Prahy ale může pouze 10 dětí z kraje. Aktivních a šikovných čtenářů je však mnohem víc. Proto jsme se v našem klubku severní Moravy domluvili, že si uspořádáme ještě své vlastní setkání a pasujeme své vybrané rytíře. A když rytíři, tak to musí být na hradě! Los padl na hrad Slezsko-ostravský.

A tak se 150 dětí a 30 knihovnic sešlo 18. května v Ostravě, aby jako vyslanci dvanácti knihoven (Haviřov, Opava-Kateřinky, Vratimov, Pasov, Lipník nad Bečvou, Český Těšín, Krnov, Mosty u Jablunkova, Frýdek-Místek, Dobrá, Šumperk, Ostrava) změřili své síly v rytířském turnaji a zároveň vzdali hold všem pohádkám a pohádkářům. Sraz byl v Knihovně města Ostravy, kde jsme se převlékli do vlastnoručně vyrobených pohádkových kostýmů.

Úderem desáté hodiny se pak náš pohádkový průvod vydal na nedaleký hrad. A úderem desáté hodiny se z oblohy začaly řínout proudy vody. Na hrad tak dorazilo procesí značně zbědované a promáčené, z některých pohádkových bytostí stačily opadat i části oděvu. Ale pohádkoví hrdinové toho musí vydržet hodně a musí překonat mnoho překážek, než dojdou k vytouženému cíli. Proto jsme i my zatli zuby a vrhli se do urputného zápolení. Naše družstva si vyzkoušela boj na kládě i s meči poslepu, střelení na terč, chytání věnců na kopí, přetahování lanem či oblékání rytířské zbroje na čas.

Nechyběla ani prohlídka hradu. Ve věži jsme navštívili červeného mužíčka, rytíře i bílou paní, kteří střeží poklady na hradě ukryté (alespoň tak praví pověsti), na nádvoří jsme si vyzkoušeli mučící nástroje a pak prozkoumali i hradní sklepení, které je domovem ježibab a čarodějnic. Všechny jmenované „dámy“ vypadaly dost podivně, vydávaly hrůzostrašné zvuky a snažily

Pasování na Rytíře krásného slova

Foto archiv autorky

se naše bojovníky k smrti vystrašit. Ponurou atmosférou ještě dokreslovala velká akvária s vodními živočichy. Naše statečná srdce to však vydržela, žádný bojovník si nenadělal do kalhot.

Protože však déšť neustával a všichni jsme se pomalu ale jistě měnili v rampouchy, přestěhovali jsme se zpátky do ostravské knihovny. Zatímco soutěžící pomalu rozmrzali při horkém čaji, náš organizační štáb počítal body, zjišťoval, která knihovna má nejudatnější bojovníky a psal diplomy.

A pak nastala očekávaná chvíle. Soutěžní družstva se seřadila a po bojovém pokřiku byli vyhlášeni vítězové dne a předány ceny. Vyhrálo družstvo z Ostravy, druhý byl Šumperk a třetí místo si vybojoval Frýdek-Místek. To už ale zazněla fanfára ohlašující příchod samotného panovníka Václava II. Ten k sobě povolal dvanáct nejlepších čtenářů a pasoval je na Rytíře krásného slova. Na památku vstupu do rytířského stavu jim předal pasovací dekret, meč a pamětní minci.

Celou akci završilo vystoupení havířovské skupiny historického šermu TIZON (členové s námi připravovali také soutěže a dělali průvodce hradem).

Závěrem bych chtěla moc poděkovat pracovníkům Knihovny města Ostravy, kteří mi pomohli při organizaci, postarali se o promrzlé bojovníky a uklidili spoušť, kterou jsme po sobě zanechali. Další dík patří Svazu knihovníků a informačních pracovníků a Ministerstvu kultury ČR, kteří nám poskytli finanční prostředky.

Osmdesáté výročí Slovanské knihovny a výhled do budoucna

Na sklonku roku 2004 oslavila osmdesáté výročí své činnosti Slovanská knihovna, jedna z největších a nejvýznamnějších evropských knihoven pro oblast slavistiky. Za tuto dobu shromáždila unikátní knižní, časopisecký a novinový fond čítající cca 750 000 jednotek původní odborné i krásné literatury slovanských zemí a relevantních slavistických publikací západní provenience.

Založena byla roku 1924 jako Ruská knihovna ministerstva zahraničních věcí. Od roku 1927 se začaly budovat fondy i ostatních slovanských národů. Předválečná doba znamenala především pro tvorbu fondu zlatou éru, neboť díky štědrým příspěvkům zřizovatele mohla knihovna nakupovat často celé soukromé knihovny a unikátní sbírky. Tak se do Slovanské knihovny dostala například jedinečná

právě příslušníky emigrace, stejně jako studií zabývajících se emigrací. Jedinečným i když diktovaným ziskem v tématu emigrace bylo začlenění knihovny zrušeného Ruského zahraničního historického archivu, sídlícího mezi válkami v Praze, do Slovanské knihovny. Archivní část této celosvětově proslulé instituce byla darována nastupující komunistickou garniturou roku 1945 do SSSR, knihovna našťástí nikoliv.

Období let 1948–1989 znamenalo pro knihovnu v mnoha ohledech pohromu. Ačkoliv se poměrně brzy (již v polovině 50. let) podařilo z větší části zamezit „zaplevelování“ fondu mimoprofilovou literaturou provenience zemí socialistického tábora a především díky Josefu Strnadlovi bylo obnoveno získávání literatury podle *Tematického plánu doplňování* vypracovaného na počátku 30. let, byla akvizice fondu citelně poznamenána odříznutím od západního knižního trhu. Značná část fondu byla označena za prohibivní a bylo znemožněno její využívání. Stagnace v období komunistické totality negativně poznamenala i další oblasti knihovnických činností (služby čtenářům a komfort studia), jakož i pracovní podmínky zaměstnanců.

Rok 1989 znamenal ve vývoji Slovanské knihovny zlom vpravdě historický a vývoj v dalších letech představoval opětne pozvednutí instituce ve všech směrech.

Zpřístupňování a využívání fondu

Po roce 1989 došlo k opětovnému zpřístupnění prohibivní části knihovnických sbírek. Pro snadnější užívání fondu a v souvislosti s nástupem výpočetní techniky bylo během 90. let provedeno naskenování generálního lístkového katalogu Slovanské knihovny a katalogu Ruského za-

hraničního historického archivu. V současné době prochází generální katalog (v souvislosti s podobným projektem uskutečňovaným Národní knihovnou ČR) procesem retrospektivní konverze (hotova je asi polovina záznamů). Knihovna získala několik grantů na mikrofilmování a digitalizaci unikátních částí své rozsáhlé novinové sbírky (především noviny vydávané ruskou a ukrajinskou emigrací). Prakticky znovuobjeveno a zpřístupněno bylo několik unikátních sbírek archivní a umělecké povahy týkajících se emigrantského tématu (sbírka výtvarných děl ukrajinských emigrantských výtvarníků, archivy některých emigrantských organizací působících v Československu atd.). Své fondy knihovna prezentovala a nadále prezentuje pořádáním mezinárodních odborných konferencí. Tato jednání ostatně neslouží pouze prezentací fondu, ale hlavně tomu, aby byla knihovna světovou odbornou veřejností opět vnímána jako jedno z významných slavistických pracovišť. O pozitivních výsledcích tohoto záměru svědčí například počet každoročně přijíždějících zahraničních badatelů.

Depozitář

knihovna Chorvata Milana Rešetara čítající cca 3000 jednotek zabývajících se tematikou Dubrovniku. Stejným způsobem získala knihovna kolekci cca 12 000 svazků knihovny významného petrohradského knihkupce a vydavatele první poloviny 19. století Alexandra Filipoviče Smirdina. Velké téma, které proslavilo knihovnu po celém světě, představuje problematika politické meziválečné emigrace z území bývalého Sovětského svazu. Několik osobních knihoven darovaných emigranty (např. V. Tukalevským) tvořilo samotný základ tehdy Ruské knihovny v roce 1924. Časem byla Slovanskou knihovnou shromážděna ohromná kolekce knih, časopisů a novin, vydávaných po celém světě

Studijní místa ve skladu

Doplňování literatury

Během 90. let knihovně velmi pomohlo několik soukromých dárců, díky jejichž pomoci byla značně doplněna chybějící literatura západní provenience. Například obsáhlý dar několika tisíc knih a časopisů věnovaný Ukrajinskou svobodnou univerzitou v Mnichově dopomohl částečně doplnit citelnou mezeru v dokumentaci činnosti ruské a ukrajinské emigrace na Západě po roce 1945. Knihovně se podařilo udržet či nově získat množství výměnných partnerů. Význam těchto partnerů spočívá v dodávání publikací z geografických oblastí vyznačujících se velmi špatnou dostupností literatury, často způsobenou politickou nesta-

bilitou či nízkou hospodářskou rozvinutostí regionu. Význam výměnných partnerů se nejzřetelněji ukázal v době války na území bývalé Jugoslávie, kdy několik institucí nezištně shromáždilo literaturu, která byla Slovanské knihovně dodána po ukončení konfliktu (podobně se ostatně Slovanská knihovna vůči svým partnerům zachovala v době obchodního embarga uvaleného na Miloševičovu Jugoslávii).

Hlavní problém akvizice (ostatně podobně jako prakticky u všech českých knihoven) představuje nedostatek finančních prostředků. Ten způsobil koncem minulého století například razantní snížení počtu odebíraných periodik. Nechci v žádném případě tvrdit, že by počet získávaných dokumentů byl nízký a nedostačující. Větší finanční obnos určený na akvizici by nicméně znamenal větší možnost vlastního výběru nakupovaných titulů (resp. přísnější dodržování plánu doplňování) a menší závislost na výměnných partnerech, kteří často sami rozhodují (podle vlastních možností) o tom, jaké tituly získáme.

Studovna

Služby čtenářům

Nedostatek péče a pozornosti věnované minulým režimem čtenářskému zázemí způsobil prakticky ve všech knihovnách zaostávání v nabídce služeb uživatelům. A podobně jako všechny ostatní knihovny i Slovanská knihovna se snažila (za výrazné pomoci své „mateřské“ Národní knihovny ČR) daný stav zlepšit a čtenáři nabídnout jak důstojné studijní prostředí, tak i kvalitní sortiment služeb.

Národní knihovna ČR je bezpochyby na špičce, co se využívání výpočetní techniky týče. Slovanská knihovna díky tomu nabízí uživatelům v současné době tři počítače s možností vyhledávání v elektronických katalogích a další dva

poskytující čtenáři bezplatnou práci s internetem. Tento počet není jistě závratný, v nejbližší době by se měl poněkud zvýšit. Velký a dá se říci rozhodujícím způsobem limitující faktor ve vybavenosti výpočetní technikou představuje nedostatek stávajícího prostoru. Malý počet počítačů naštěstí supluje Národní knihovna ČR.

Ve druhé polovině 90. let minulého století byla provedena rekonstrukce studovny Slovanské knihovny. Kromě komfortnějšího studijního zázemí získali naši uživatelé volně dostupnou příruční knihovnu 3000 svazků encyklopedií a slovníků, volný výběr knih s 20 000 svazky, čtenářskou kopírku a čtyři čtečky mikrofilmů. Opět především prostorová omezení znemožňují další zkvalitnění studijních a badatelských podmínek běžných v moderních knihovnách.

V první polovině května tohoto roku se uskutečnila (za významné finanční spoluúčasti zahraničního dárce) rekonstrukce půjčovny, trezorové místnosti a vstupních a výstavních prostor Slovanské knihovny. Rekonstrukci a rozšířením půjčovny došlo jednak ke zvýšení počtu studijních míst v této části knihovny, zlepšily se podmínky pro užívání lístkových katalogů a uživatelé získali volný výběr cca 200 titulů periodik.

Všechny výše zmíněné renovační zásahy sice velkou měrou pozvedly kvalitu a komfort studijních možností, přesto však nelze hovořit o plném zvládnutí všech nedostatků. Absence dostatečného prostoru v této souvislosti nepředstavuje hlavní problém jen ve vztahu k uživatelům. Již léta se Slovanská knihovna potýká s nedostatkem skladistných kapacit. Kritickou situaci pomohlo částečně vyřešit vybudování Centrálního depozitáře Národní knihovny ČR v Hostivaři, na druhou stranu však došlo k rozdělení fondu. Slovanská knihovna umožňuje vzhledem k umístění svých depozitářů okamžitou expedici žádaných titulů, u části fondu uloženého v Hostivaři však tato služba není možná. Hostivařský depozitář navíc v současné době začíná být kapacitně plně využit. Část fondu uloženého přímo ve Slovanské knihovně nadále zůstává přechovávána v nevhodných podmínkách (týká se to především velkoformátových periodik). Dalším problémem je nešťastné umístění kanceláří prakticky všech pracovní-

ků, neboť ti na svá pracoviště vcházejí přímo z prašného skladistného prostředí. Jako perličku je možné zmínit skutečnost, že když se v roce 1929 Slovanská knihovna stěhovala do podkrovních prostor Klementina, bylo toto umístění Ministerstvem zahraničních věcí prohlášováno za nevyhovující a pouze dočasné. Tato dočasnost trvá již 76 let.

Řešení těchto problémů je jediné – uskutečnění záměru ředitele Národní knihovny ČR Mgr. Vlastimila Ježka na výstavbu nové budovy Národní knihovny a revitalizaci areálu Klementina. V rámci těchto vpravdě epochálních změn se počítá (a kalkulovaly s tím již dřívější rekonstrukční záměry) s přesunem Slovanské knihovny do klementinského křídla uvolněného Státní technickou knihovnou. Ta by měla roku 2008-2009 dokončit výstavbu své budovy.

Po rekonstrukci a nutné adaptaci uvolněného křídla by došlo k plně prostorové saturaci požadavků a potřeb Slovanské knihovny. Knihovní fond by byl opět spojen na jednom místě, a tak se usnadní jeho využitelnost. Kanceláře pracovníků by byly umístěny mimo skladistě, což zlepší hygienické pracovní podmínky zaměstnanců a dovolí účelnější zabezpečení knižních depozitářů. Rozlehlost studovny umožní zvětšení pracovní plochy poskytované uživatelům, zřízení samostatných pronajimatelných pracovních boxů, zvýšení počtu počítačů a dalších uživatelských prvků výpočetní techniky. Vznikne rovněž samostatné badatelské pracoviště pro studium speciálních a unikátních dokumentů. Podstatného zvětšení se dočká volný výběr knih i periodik. Vhodné výstavní prostory umožní pořádat rozsáhlejší slavistické expozice, díky samostatné konferenční místnosti bude možné pořádat nejrůznější slavistické odborné a kulturní akce.

Jedině přestěhováním do zrekonstruovaných prostor dnešní Státní technické knihovny získá Slovanská knihovna potřebné zázemí pro to, aby se stala skutečným centrem české slavistiky spojujícím všechna domácí badatelská, výzkumná a vysokoškolská slavistická pracoviště a napomáhajícím úspěšnému rozvoji oborů spojených s historií, jazykem a kulturním odkazem slovanských národů.

LUKÁŠ BABKA (lukas.babka@nkp.cz)

Foto archiv SK

Naple Forum Newsletter

Naple Forum <http://www.naple.info> (National Authorities on Public Libraries in Europe) bylo založeno v roce 2002. Jde o mezinárodní nevládní sdružení, jehož hlavním cílem je podpora principů a strategií vládní politiky veřejných knihoven. Členství ve sdružení má v současnosti osmnáct států <http://www.naple.info/directory.htm>. Naple Forum dvakrát ročně publikuje online bulletin Naple Newsletter s příspěvky z různých zemí. Obsahem bývají strategické dokumenty, které se týkají rozvoje veřejných knihoven, legislativní otázky, informace o mezinárodních konferencích. Online přístup k Naple Forum Newsletter: <http://www.naple.info/info/newsletters.htm>

Poslední číslo Naple Forum Newsletter – Spring 2005 bylo zveřejněno v dubnu http://www.naple.info/naple_newsletter_5.pdf

Obsahem tohoto čísla jsou články:

- *Copenhagen Conference January 2005: "A New Kind of Access"*
- *National strategy of development of public libraries in the Republic of Croatia*
- *Public lending right in the Czech Republic*
- *Sixth Framework Programme 2002–2006*
- *Hungarian library strategy: strategic goals between 2003 and 2007*
- *The state-of-the-art of Hungarian librarianship—a SWOT analysis*
- *New government programme in Denmark*
- *Update of public libraries in the Netherlands (February 2005)*
- *SPLQ: New look and free of charge*
- *Public Library Conference Helsinki 2006*

Článek Kodaňská konference o „Nových přístupech“ informuje o konferenci, která se konala v lednu 2005 v Kodani a měla velký úspěch. Zúčastnilo se jí 91 delegátů z 29 zemí. Ústředním tématem byly otázky spolupráce muzeí, archivů a knihoven v přístupu ke kulturnímu dědictví těchto institucí.

Program konference včetně prezentací je zveřejněn na <http://www.naple.info/calimera/index.htm>.

Konferenci organizovala dánská Národní knihovna společně s projektem CALIMERA (projekt EK) a sdružením NAPLE. Cílem evropských kulturních institucí, archivů, knihoven a muzeí by mělo být poskytování homogenních přístupů ke svým sbírkám. Databáze jednotlivých institucí by měly být propojeny tak, aby uživatelé měli společný přístup k místním, národním a celosvětovým dokumentům kulturního dědictví. Bylo však řečeno, že k tomu povede ještě dosti dlouhá cesta. Mezi další důležité závěry konference patřilo redefinování role kulturních institucí jako znalostních institucí ve spojení s výzkumem, výchovou, učením, kulturními aktivitami, kreativitou, nápady a bylo konstatováno, že rozvoj je závislý na ekonomice znalostní společnosti, sociálním rozvoji a sociální inkluzi. Konference došla rovněž k závěru, že v současnosti není možné ukázat na jeden vzorový model strategické spolupráce, existuje mnoho dobrých příkladů různých modelů integrovaných institucí, síťových propojení, speciálních projektů. Je zjevné, že ve sbližování archivů, muzeí a knihoven je důležité vytvořit společné – veřejné porozumění a společný postup a k tomu je potřebná národní strategie. Pro rozvoj nových strategií a produktů je klíčový konečný uživatel, pro něhož není podstatné kolik a které instituce dodávají služby, ale aby jeho informační potřeby byly uspokojeny. Hlavním cílem by mělo být vytvoření koherentního systému pro „znalostní web“, kdy uživatel najde přesně ty informace, které hledá. Nový druh přístupu znamená rovný, jednoduchý a neblokovaný přístup ke kulturnímu dědictví pro všechny občany. Slovy Evropské komise: „Pro všechny přirozený a přívětivý přístup k informačním službám kdykoliv a odkudkoliv.“

Česká republika: Autorské právo – poplatky za půjčování knih

V České republice se v současné době připravuje rozsáhlá novela autorského zákona <http://knihovnam.nkp.cz/docs/00-121eng.doc>, která by měla zahrnout i ustanovení Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/29/ES, o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti. Součástí návrhu je i zavedení odměn z půjčování knih pro autory. Hlavní úsilí knihoven bude soustředěno na to, aby úhrada poplatků nepřešla na čtenáře nebo na knihovny, ale aby odměna autorům plynula ze státního rozpočtu. Stejný způsob byl zvolen i pro licenci na půjčování zvukových záznamů, která platí od roku 2004. S napětím se očekává, jak budou vyřešeny některé problémy s digitalizací a dodáváním dokumentů.

Šestý rámcový program 2002–2006 EU, projekt TEL-ME-MOR

Národní knihovna České republiky je partnerem projektu TEL-ME-MOR <http://www.tel-memor.net>. Projekt byl oficiálně zahájen prvního února 2005 a informace o projektu jsou zveřejňovány v národních jazycích všech partnerů viz: <http://knihovnam.nkp.cz/>, http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=07_Pro/08_TelmeUvod.htm

Národní strategie rozvoje veřejných knihoven v Chorvatské republice

V Chorvatské republice chyběla vize rozvoje veřejných knihoven, která by byla zahrnuta do národních strategických plánů rozvoje. To bylo důvodem, proč se knihovníci rozhodli diskutovat o klíčových faktorech a předložit je Ministerstvu kultury, které je platformou národní strategie rozvoje veřejných knihoven v Chorvatsku. První iniciativa byla ustanovena na 2. konferenci veřejných knihoven v dubnu 2004 a později přijata na 34. konferenci Chorvatské knihovnické asociace v září 2004. Tato iniciativa byla rovněž podporována Ministerstvem kultury. Knihovnická asociace ve spolupráci s Národní a univerzitní knihovnou vytvořila tým profesionálů, který připravil stra-

tegický koncept. O něm se diskutovalo na třetí konferenci veřejných knihoven a posléze byl předložen Ministerstvu kultury.

V současné době je v Chorvatské republice (4,3 mil. obyvatel) 250 veřejných knihoven, 18 krajských, 7 mobilních v sedmi krajích s 250 zastávkami pro autobus.

V Chorvatské republice jsou největšími zřizovateli a poskytovateli finančních prostředků pro veřejné knihovny obce a mnoho z nich dosud nepochopilo důležitost veřejných knihoven jako kulturních, informačních, vzdělávacích institucí. Proto rozvoj veřejných knihoven není ustálen a existuje mnoho problémů se stavbami knihoven, tvorbou sbírek, vybavením telekomunikační technikou. To všechno byly důvody pro vytvoření národní strategie, která by měla aktivovat proces transformace tradičních veřejných knihoven v moderní centra znalostí a informací. Strategie bude založená na mezinárodních a chorvatských dokumentech stejně jako na profesionální práci veřejných knihoven v Chorvatsku a v cizině.

Strategie maďarských knihoven

Úkoly a povinnosti maďarských knihoven byly definovány v souvislosti s přípravami na připojení k Evropské unii.

Další oblastí, které byla věnována pozornost, je rostoucí přístup k informačním dokumentům pomocí informačních technologií a telekomunikačního rozvoje prostřednictvím „National Document Supply System“ a bezprostřední úkoly, které s tím souvisejí (např. program poskytování přístupu k internetu ve všech knihovnách, digitalizační projekty, rozvoj síťové infrastruktury). Strategické plány se věnují i oblasti regionálních knihoven (jejich modernizaci, financování, mobilnímu knihovnímu systému pro znevýhodněné oblasti). Strategický dokument neopomenul ani problematiku, jak udělat „image“ knihovnictví atraktivnější (jedním z úkolů je např. integrace čerstvě promováných mladých knihovníků, aktivní účast ve vypracování systému „konkurenčních“ mezd). V závěru článku je publikována SWOT analýza (silné, slabé stránky, příležitosti, ohrožení) maďarského knihovnictví.

Nový vládní program v Dánsku: klíčovým faktorem je další rozvoj znalostní společnosti

Dánská vláda publikovala krátce po svém znovuzvolení v únoru 2005 nový program pro následující volební období. Osmdesátistránkový program prezentuje hlavní a vedlejší cíle, o kterých se diskutovalo během volební kampaně, a také strategické rámce budoucí politické práce. Rozvoj znalostní společnosti a ekonomika se stane základem pro nové pracovní příležitosti. Knihovny nejsou v novém programu zmiňovány výslovně, ale jsou neodmyslitelnou součástí vzdělávání a výzkumu, jak vysvětlil ministr kultury v jednom z prvních projevů po volbách na výroční konferenci dánské knihovnické asociace. Ministr se zmiňoval o rozličných knihovnických aktivitách, které jsou v souladu s vládním programem. Na prvním místě zdůraznil národní síť. Dánská digitální odborná knihovna, která poskytuje prakticky všem výzkumným institucím přístup k relevantním vědeckým informacím byla označena za příklad odpovídající potřebám znalostní společnosti, rovněž byl oceněn veřejný e-přístup k dánským knihovnickým sbírkám <http://library.dk>. Další ministr zdůraznil tři specifické cíle, na kterých se budou knihovny podílet.

- Lepší přístup k výsledkům výzkumu.
- Národní plán četby, poskytující každému příležitost k celoživotnímu vzdělávání – ve spolupráci se školským systémem.
- Aktivity zaměřené na školní děti z etnických menšin.

Modernizace veřejných holandských knihoven – únor 2005

V lednu 2005 Úřad kultury publikoval zprávu o **podpoře čtení**. Asociace připravila politický dokument, včetně rozvojových aktivit (národní programy čtení, virtuální školní knihovny, doporučení pro předškolní aktivity, kulturní spolupráci).

Inovace a Bibliotheek.nl <http://www.bibliotheek.nl/>

Knihovnický portál <http://www.bibliotheek.nl/> dosáhl mnoha důležitých cílů. Byl přijat ekonomický plán, který poskytuje solidní základnu pro financování, organizaci a rozšíření služeb

knihoven, digitální obsah může být financován v kooperaci, je zpřístupňován archiv novin ap. Přístup k hudebním sbírkám bude umožněn díky podepsanému kontraktu s největší hudební knihovnou CDR. Dalším krokem bude zahrnutí hudby do digitálních meziknihovnických služeb. Nové webové stránky a služby byly zprovozněny v prosinci 2004. Služby pro přistěhovalce jsou již elektronicky dostupné v šesti různých jazycích na www.ainp.nl. Asociace rovněž řídí dohodu o přístupu k vládnímu portálu pro přistěhovalce, aplikovanou pro knihovny s informacemi v angličtině, turečtině a arabštině www.inburgeringsloket.nl. DeG!ds (Guide) je největším nástrojem pro obecní informační služby a poskytuje přístup k informacím z oblasti kultury. Digitální referenční služba *al@din* oslovuje mladé lidi. V listopadu a prosinci loňského roku bylo registrováno celkem 20 534 dotazů, z toho 64 % položili mladí lidé a zodpovídala je tisícovka knihovníků. Webové stránky byly navštíveny 70 000 krát.

V **celoživotním vzdělávání** jsou knihovny partnery kulturním institucím, školám a poskytují nové formy kulturně-výchovných služeb. Na národní úrovni jsou podporovány pilotní projekty k rozvoji integrovaných katalogů knihoven, muzeí a archivů, které zprostředkovávají přístup ke sbírkám kulturního dědictví a nabízejí přístup k interaktivním zdrojům pro kulturní výchovu. Od ledna 2005 jde o projekt Goudanet www.goudanet.nl, financovaný vládou. Podrobnější informace: viz <http://www.debibliotheken.nl/english>

Scandinavian Public Library Quarterly (Čtvrtletník Skandinávské veřejné knihovny)

Článek upozorňuje na radikální změnu – od roku 2005 je čtvrtletník Skandinávské veřejné knihovny dostupný zdarma, a to buď v tištěné verzi, nebo je přístupný elektronicky www.splq.info. První letošní číslo již vyšlo a ústředním tématem je etika.

V závěru Naple Forum Newsletter informuje o připravované konferenci Public Library Conference, která má téma Nové technologie – Nové služby a bude se konat 19.–20. 10. 2006 v Helsinkách v Národním muzeu Finska.

Překlad EVA MARVANOVÁ

Internetizace obecních knihoven: poznámka k diskuzi

Ve Čtenáři č. 4/2005 byl uveřejněn příspěvek Mgr. Elišky Novotné **Veřejný internet v malých vesnických knihovnách z pohledu municipálního managementu**. Autorka jej původně přednesla na konferenci SKIP v Jindřichově Hradci dne 24. 6. 2004. Už tehdy mne její vystoupení zaujalo svou věcností, aktuálností tématu i kritičností. Jedná se tak trošku o rukavičkovou hru, hru o programů internetizace obecních knihoven, navíc z úst povolaných a pera erudovaného. Mgr. E. Novotná je totiž starostkou jedné z deseti obcí mikroregionu Podjavoříčko a zároveň působí na Fakultě managementu VŠE v Jindřichově Hradci.

Její zamyšlení nad smyslem, chtěnými i nechtěnými výsledky a důsledky našich internetizačních snah považuji za velmi cenné. Není ovšem jediné: např. v prosinci roku 2003 probíhala v konferenci Knihovna vzrušená diskuze nad zaváděním internetu do malých knihoven v souvislosti s připomínkami k vládnímu Projektu internetizace knihoven.

Ačkoliv v úvahách Mgr. E. Novotné o využití internetu v obecních knihovnách zaznívá hodně skepse a zklamání, nečiní ukvapené negativní závěry pro jeho zavádění. Navrhuje pozitivní východiska, adresovaná nejen knihovnám: zveřejňovat dobré zkušenosti, podporovat situace, které mohou klienti zvládat pomocí internetu, vzdělávat vzdělávající v internetových dovednostech, rozšířit nabídku vzdělávacích programů na internetu aj.

Při opakovaně četbě příspěvku jsem si uvědomil, jak moc záleží na předběžném definování cílů a na různých důzrazech při interpretaci skutečnosti. Dovoluji si proto připojit několik doplňujících poznámek:

1) Studie se nezabývá **přínosem internetu pro vlastní práci knihovníků**. Mám na mysli využití internetu při informačních službách (zmnohonásobuje informační aparát, který má

knihovník po ruce), při službách výpůjčních (MVS, katalogy dostupné na internetu), při akvizici a zpracování knihovního fondu. Z hlediska čtenářů se samozřejmě jedná o využití nepřímé, zprostředkované; jeho hodnota však proto není o nic menší. V každém případě **má vliv na kvalitu a šíří služeb knihovny** a podle mého názoru už samo o sobě je dostatečným důvodem pro zavedení internetu.

2) Důrazem na vzdělávání prostřednictvím internetu jako na hlavní cíl jeho instalací v knihovnách autorka poněkud marginalizuje **další způsoby jeho využití**, které se v podstatě překrývají s některými běžnými funkcemi knihovny: **rekreační a oddychovou** (hry a zábava na internetu), **komunikační a komunikační** (elektronická pošta, chatování), **zdroje praktických informací pro všední den** (jízdni řády, zaměstnání, nákupy přes internet) ad.

3) Problematické mohou být i **závěry o malém zájmu**. Využívá-li internet v menší obci 32 % registrovaných čtenářů místní knihovny a je-li mezi jeho uživateli ještě 15 % neregistrovaných, lze to po instalaci terminálů odehrávající se postupně v průběhu tří let považovat dokonce za úspěch. Přinejmenším ve srovnání s citovaným průzkumem SVK Plzeň, ve které je mezi registrovanými čtenáři 22 % uživatelů internetu.

4) Sama autorka přiznává, že **poplatky za internet** v dotyčných pěti obecních knihovnách mikroregionu Podjavoříčko jsou bariérou pro jeho využití dětmi „ze sociálně slabšího a vzdělanostně nepřilíhajícího prostředí“. Právě pro obecní management se zde tedy nabízí jedno z řešení „relativně malé poptávky po službách veřejného internetu“.

5) Širší využití internetu v malých obcích záleží i na dalších faktorech: **otevřací době knihovny, propagaci a zejména na internetových vedomostech a dovednostech samotných knihovníků**. Doplnění práce Mgr. E. No-

votné o zmapování závislosti využití internetu na těchto vnitřních faktorech (poplatky, otevírací doba, kvalifikace personálu) by bylo jistě zajímavé.

Zajišťování rovných příležitostí a šancí obyvatelům venkova je vždycky jen přibližné, relativní a bohužel nákladné – nejen pokud jde o knihovny. K tomu se autorka ve svém textu hlásí, o tom ze své praxe ví koneckonců víc, než

já. A že bychom měli zájmy a potřeby svých skutečných i potenciálních uživatelů zkoumat (opakovaně a na více místech), je bez diskuze. V tomto smyslu patří Mgr. E. Novotné za její pro nás všechny podnětný průzkum veliký dík; stejně velký ovšem i za její podporu knihoven v mikroregionu Podjavoříčko a v obci, kterou spravuje.

Vězeňské knihovny v západním světě a v České republice

7. část

Situace vězeňských knihoven v České republice

Česká republika patří mezi státy, v nichž mají vězeňské knihovny již dlouhou tradici. Konkrétní podoba jejich existence byla vždy ovlivněna stávající společensko-ekonomicko-politickou situací a zároveň i svou vlastní minulostí. Současný stav je tak do značné míry výslednicí vývoje totalitního státu, nedostatku finančních zdrojů a pronikání nových trendů ze zahraničí.

Historický vývoj vězeňských knihoven na území České republiky

Vznik vězeňských knihoven na území České republiky je spjat s prosazováním nových myšlenek ohledně trestu odnětí svobody, které k nám začaly pronikat koncem 19. století ze západní Evropy a USA. První česky psaný odborný spis Františka Josefa Řezáče z roku 1852 s názvem *Vězeňství v posavadních spůsobech svých* již obsahuje několik zmínek o knihovně a významu četby ve vězení. Důraz je kladen, podobně jak tomu bylo na počátku vývoje vězeňských knihoven ve světě, na duchovní četbu a vzdělávání. Řezáč poznamenává: „*knihy, ješto dobrá knihovna poskytuje, mají živé slovo (tj. kázání) buď obnovovati buď doplňovati*“¹. V podobně vzdělávacím duchu hovoří i výnos ministerstva spravedlnosti z roku 1866. Možnosti četby pro politické vězně vymezovalo nařízení z roku 1867 a v roce 1890 byla ve Vídni dr. Leitmaierem vydána publikace *Österreichische Gefängniskunde* (Rakouské vězeňství), která

se mimo jiných otázek zabývala též vězeňskými knihovnami a jejich službami.² Koncem 19. století tak byl již vypracován popis toho, jak by měla vězeňská knihovna fungovat a organizovat své služby.

Situace v období první republiky navazovala na předchozí tradici vězeňství u nás. Knihovnu měla již každá věznice i trestnice³. Vedly se podrobné údaje o počtu knih, jejich druzích, počtech výpůjček i čtenářů v jednotlivých zařízeních. Vysoký podíl představovaly cizojazyčné knihy, zejména německé, ale i maďarské, slovenské, ruské a polské. Knihovnu vlastnily i věznice okresních a krajských soudů, velikost jejich fondů však výrazně kolísala (od padesáti do více než šesti tisíc svazků).

V tomto období lze vypočítat i první zájem o vězeňské knihovny ze strany knihovníků. Jaroslav Frey hovoří o četbě ve věznicích jak ve své knize *Psychologie čtenáře* z roku 1929, tak v článku, jenž přímo nese název *Vězeňské knihovny*. Frey si velmi dobře uvědomoval, jaký význam mohou mít knihy a četba vůbec v prostředí jako je věznice. „*Znamená-li vůbec kniha velmi mnoho v životě většiny lidí, totiž těch, kteří jsou pravidelnými čtenáři, přece jen největší hodnoty přináší tehdy, když se dostane do rukou trpících. Kniha není těmto lidem jen pouhým prostředkem zábavy a ukrácení dlouhé chvíle, nýbrž stává se jim lékem, který není možno ničím jiným nahraditi, a to proto, poněvadž jedině představy četbou vyvolávané dovedou též přinést mu zapomenutí na současný život.*“⁴ Tato po-

někud euforická slova naznačují, že Frey kladl důraz především na únikovou a odpočinkovou funkci četby. Ostatní možné funkce – jako vzdělávací, rehabilitační, informační a kulturní – byly v jeho pojetí postaveny do pozadí. Frey si zároveň uvědomoval, jak náročná může být práce vězeňského knihovníka, pokud se provádí dobře a s citem. „*Vězeňský knihovník bude musít být duševním lékařem a citlivým psychologem, bude musít sám mnohé a mnohé bolesti svých svěřenců ve vlastním nitru probolet, aby je mohl alespoň trochu od bolesti osvobodit.*“⁵

Období po převratu v roce 1948 našťastí neohrozilo existenci vězeňských knihoven jako takových. Knihovny dokonce zůstaly jako jeden z mála prostředků kulturní činnosti v rámci vězeňských zařízení. V polovině 50. let se začala věnovat zvýšená pozornost obsahu čtených knih, a proto kontrola nad knihovnamí přešla pod politické oddělení. Situaci dobře demonstrují následující vzpomínky z věznice Valdice z let 1951–1954: „*Já byl přidělen do vězeňské knihovny. Byla tam v oněch letech ještě celkem slušná beletrie. Pochopitelně převažovaly již knihy sovětských autorů a našich tzv. pokrokových spisovatelů, spousta knih o Leninovi a Stalinovi, které pořád vypadaly jako nové, protože je nikdo nečetl. Součástí knihovny bylo oddělení technické odborné literatury a konečně knihy pro německé retribuční vězňe a ty, kteří chtěli číst německy. V knihovně jsem zažil moc zajímavých příhod během svého věznění. Jen namátkou vzpomínám na příchod osvětového pracovníka v hodnosti podstrážmistra, který přišel zkontrolovat seznam knih. Měl zjistit, zda mezi knihami nejsou nějaké zakázané, nebo takové, které by mohly znesnadnit nebo dokonce narušit převýchovu vězňů. Najednou si mě zavolal a prstem ukázal v seznamu na jeden název knihy: ‚Co to je?‘ Já na to: ‚Jiráskovo Temno‘. Bděly osvětový pracovník si dal ruce v bok a pronesl: ‚Dnes přeci žádný temno neexistuje. Sofort toho Jiráska, a celýho, vyřadit.‘“⁶*

Šedesátá léta byla charakterizována snahou vyrovnat se s nedostatkem v organizaci a řízení vězeňských knihoven. Postupně roste zájem o oblast výchovy a v souvislosti s tím i o práci se čtenářem. Jelikož vězeňské knihovny byly vyjmuty z působnosti zákona č. 59/1959 Sb., o jednotné soustavě knihoven (tzv. druhý knihovnický zákon), bylo nutné jejich existenci

nějak upravit. Proto byla v roce 1964 vydána Směrnice pro vedení knihoven vězňů v útvarcích NZ MV⁷. Šlo o kvalitně vypracovanou jedenáctistránkovou publikaci, která podrobně popisovala jednotlivé aspekty fungování knihovny v rámci nápravného zařízení.

Velký zlom, který nastal se vstupem vojsk v roce 1968, ovlivnil i situaci na poli vězeňství. Rozvíjení nových myšlenek i filozofie výkonu trestu odnětí svobody se pozastavilo a došlo k opětovnému utužení režimu. V roce 1970 byly vydány *Zásady kulturně výchovné práce mezi odsouzenými*, jež se pod č. 8 věnují ústavním (tj. vězeňským) knihovnám. Text vychází z výše zmíněných „Směrnic“, podrobněji rozpracovává pouze zásady výběru literatury: „*Pro ujednocení názorů, které knihy jsou vhodné pro odsouzené, uvádíme nejdůležitější zásady. V první řadě nezařazujeme do knihoven díla obsahující mapy z okolí ústavu nebo popisující výrobu výbušnin či otravných látek. Důraz klademe na výběr knih z nejrůznějších oborů, jejichž obsah je psán srozumitelnou formou. Nevyhýbáme se detektivkám, jde o žánr oblíbený a nemá opodstatnění názor, že jsou návodem pro další trestnou činnost. Spory bývají, pokud jde o literaturu obsahující sexuální zážitky. Je však lépe, aby na odsouzeného působila i v tomto směru umělecky psaná kniha, než nevhodné povídání spolubydlících. Nezařazujeme jen ta díla, která nevybíravým způsobem kladou důraz jen na sex. Pečlivě sledujeme politický dosah každé knihy. Nezařazujeme knihy, v nichž je hlášána ideologie cizí našemu socialistickému zřízení, nebo hanobící SSSR či některý ze socialistických států. Rovněž nezařazujeme knihy, pojednávající o našich ústavech neseriózním způsobem, kterých v uplynulém období vyšlo víc než dost.*“⁸ Přes zmíněné zásady však, vlivem časté roztržitosti a odloučenosti jednotlivých věznic, docházelo i ke kuriózním případům, kdy v některých vězeňských knihovnách zůstaly zachovány i „zakázané“ (tj. ideologicky závadné) knihy, jež byly z veřejných knihoven vyzázeny a zapečetěny do balíků. O vězeňských knihovnách se stručně zmiňuje i Charta 77, která zejména kritizuje situaci ve výkonu vazby a omezení možnosti četby u politických vězňů.

V polovině 70. let a na počátku 80. let téma vězeňských knihoven zaujalo dvě studentky

tehdejší Katedry vědeckých informací a knihovnictví na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, díky nimž se této oblasti dostalo prvního odbornějšího zpracování. Božena Hráčková se zaměřila především na možnosti použití biblioterapie ve vězeňských zařízeních, zatímco Jaroslava Vaňková⁹ provedla výzkum v úctyhodném počtu 21 zařízení a na jeho základě zmapovala konkrétní stav našich vězeňských knihoven.

Shrneme-li celé období vývoje, vidíme, že ideologické názorové změny jen částečně a relativně pomalu pronikaly do konkrétní situace vězeňských knihoven. Knihovny ve věznicích po plodném prvorepublikovém období přečkalý padesátá léta, myšlenkově se obohatily během let šedesátých a přežily i utužení režimu v období 70. a 80. let. Během této doby se stále doplňovaly novou literaturou a byly schopny zajistit výpůjční službu směrem k odsouzeným. Vězeňské knihovny byly centrálně řízeny a jejich kontrolou a metodickým vedením byla pověřena knihovnice z knihovny SNV¹⁰ z ústředí v Praze. Legitimita existence vězeňských knihoven nebyla nikdy popřena a vždy byla zakotvena v právní soustavě našeho státu prostřednictvím předpisů upravujících výkon trestu odnětí svobody.

Současné zakotvení vězeňských knihoven

V současné době je existence knihoven ve vězení vymezena v zákonech upravujících výkon trestu odnětí svobody. Platný zákon č. 169/1999 Sb., v § 21 říká: „*Odsouzený si může bezplatně půjčovat z vězeňské knihovny knihy, včetně odborných publikací a právních předpisů.*“ Situaci ještě podrobněji rozpracovává vyhláška ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody č. 345/1999 Sb., jež nařizuje: „*Věznice zajišťuje provoz knihovny a v rámci svých možností zabezpečuje její vybavení běžně dostupnou beletrií, náboženskou a odbornou literaturou, včetně základních právních předpisů z jednotlivých právních odvětví. Odsouzenému se umožní výběr knih z knihovního fondu věznice podle jeho zájmu, duchovních potřeb a vyznání.*“

Přestože předchozí interní předpisy pro fungování vězeňských knihoven dávno přestaly být aktuální a fakticky již ani neplatily, teprve v roce 2002¹¹ bylo vydáno nové Nařízení č. 12

generální ředitelky vězeňské správy České republiky o provozování knihoven k uspokojování kulturních potřeb obviněných ve vazbě a odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody ve vazebních věznicích a věznicích. Byl tak učiněn první krok k modernizaci pojetí vězeňských knihoven u nás. Dokument se věnuje zejména skladbě knihovního fondu a jeho získávání, prostorovému členění knihovny, kompetencím a zpřístupňování fondu. Jako velmi pozitivní se na něm ukazuje jeho orientace do budoucnosti. Obsahuje v sobě již možnost automatizace knihovnických procesů a taktéž popis fondů knihovny odpovídá současné realitě informační společnosti, tj. zahrnuje v sobě i možnost nových informačních pramenů – jako jsou nosiče zvuku a obrazu a nosiče informací. Nepříliš zdařilá se jeví konečná verze názvu „Nařízení“, jež redukuje řadu funkcí, které může vězeňská knihovna mít, pouze na funkci uspokojování kulturních potřeb. Ještě podivnější je pak fakt, že o zmíněných kulturních potřebách není ve vlastním textu žádná výraznější zmínka. Porovnáme-li „Nařízení“ se „Směrnicemi“ z roku 1964, vidíme, že „Směrnice“ šly více do hloubky konkrétních opatření, ovšem za cenu určité konzervace stávající situace. „Nařízení“ oproti tomu představuje dokument směřovaný více do budoucna; bohužel otevřenost ke změnám v sobě implicitně nese i nutnost větší vágnosti ve vyjadřování, a tím i menší pádnost pro prosazování pozitivních změn.

Stav vězeňských knihoven u nás

Stabilita a současně existující rigidita fungování vězeňských knihoven, která byla jejich záchranou v nesnadných dobách totality, začala být po roce 1989 zároveň i brzdou rozvoje. Důraz na decentralizaci měl za následek ztrátu metodického vedení knihoven a jejich centrální podpory, knihovny se staly značně závislé na „osvícenosti“ ředitele konkrétního vězeňského zařízení. Samy věznice byly nucené čelit řadě problémů (např. ohromnému nárůstu počtu vězňů, jejich nezaměstnanosti, nedostatku finančních prostředků), a tak se knihovny ocitly zcela na okraji zájmu.

Malý zájem o tuto problematiku je asi nejcharakterističtější znakem současné situace

vězeňských knihoven, a to jak ze strany odborníků, tak ze strany veřejnosti. Za celou dobu existence odborného časopisu *České vězeňství* nebyl publikován žádný¹² článek týkající se vězeňských knihoven. Obecně by se dalo říci, že pracovníci vězeňství toho příliš mnoho netuší o knihovnách a knihovnici často neznají specifika vězeňského prostředí.

Hodnocení současného stavu vězeňských knihoven v České republice nutně vychází z úhlu pohledu. Lze vymezit minimálně čtyři způsoby nahlížení, jimiž můžeme odpovídat na hypoteticky položenou otázku: Jaký je současný stav českých vězeňských knihoven?

Pohlédneme-li na vězeňské knihovny perspektivou českého vězeňství, můžeme konstatovat, že jde o oblast, která je vcelku bezproblémová, vězeňské knihovny skutečně ve věznicích existují (jak stanoví zákon) a fungují. Český helsinský výbor dokonce ve zprávě o monitoringu vězeňství v ČR z roku 1999 říká, že se ve většině vězeňských zařízení setkali s dobře vybavenými knihovnami. Ve srovnání s mnoha problémovými oblastmi, se kterými se české vězeňství muselo a stále musí potýkat, představují knihovny ve věznicích takřka idylickou oblast, které není třeba věnovat větší pozornost.

Pohled perspektivou vývoje vězeňských knihoven u nás je již trochu více rozporuplný. Změny po roce 1989 proběhly jak ve směru pozitivním, tak i negativním. Přínos rozhodně představovalo protřídění fondů většiny knihoven. Vyřazena byla tendenčně zaměřená literatura či alespoň přestala být vnucována vězňům ke čtení. Na druhé straně se výrazným způsobem omezily zdroje na nákup nové literatury, takže v současné době nejsou vězeňské knihovny téměř vůbec novou literaturou zásobeny. Přírůstky do fondu se dějí především prostřednictvím darů, ať již přímo do věznic či zprostředkovaně přes generální ředitelství Vězeňské správy České republiky (GR VSČR) – oddělení výkonu trestu odnětí svobody. Silné snahy o decentralizaci vězeňství z počátku devadesátých let měly za následek rozpad sítě vězeňských knihoven, před rokem 1989 centrálně metodicky řízených a kontrolovaných knihovnicí odborné knihovny GR VSČR. Odpovědnost za fungování knihovny je roztržena mezi mnoho různých složek – oddělení logistiky

odpovídá za majetek, vedení speciálních pedagogů vede své pracovníky s ohledem na jejich zodpovědnost při výběru a nákupu fondu, celkově knihovny spadají pod oddělení výkonu trestu odnětí svobody. Tato roztržitost vede k situaci, kdy neexistuje osoba, která by měla za knihovny konkrétní zodpovědnost a zároveň dostatečné pravomoci a čas pro jejich podporu.

Z pohledu současného vývoje knihovnictví u nás jsou vězeňské knihovny v katastrofálním stavu. Zatímco oblast knihovnictví prošla od roku 1989 bouřlivým rozvojem, který byl nastartován především automatizací knihovnických procesů a podpořen příchodem nových informačních technologií, vězeňské knihovny zůstaly na úrovni malých veřejných knihoven doby první republiky. Příčina tohoto stavu spočívá především v nedostatečné knihovnické odbornosti, a to jak knihovníků (jimiž jsou odsouzení), tak odpovědných pracovníků (speciálních pedagogů) v rámci věznic. Služby knihovny jsou pak redukovány na pouhé půjčování a vracení knih z fondu, který není ani dostatečně doplňován. Vězeňské knihovny tvoří jednu z nejvíce zanedbaných oblastí knihovnictví v České republice.

Obraz současného stavu vězeňských knihoven ve světě naznačený v předchozích článcích už jen potvrzuje nelichotivé závěry. Přestože představuje to nejlepší, čeho bylo ve světě dosaženo, tvoří rozdíly natolik závratné, že při srovnání vzniká dojem dvou odlišných světů.

Nicméně je důležité položit si i otázku, nakolik je legitimní a sociálně únosné budovat kvalitní vězeňské knihovny za současné společensko-ekonomické situace. Na druhou stranu je však třeba si uvědomit, že pro zachování a případně i učení se schopnosti odsouzeného řešit svoje problémy se ukazuje jako nezbytné, aby se život ve věznicích nelišil příliš diametrálně od podmínek na svobodě. Cílem trestu odnětí svobody by měla být nejen represe, ale také příprava odsouzeného na co nejlépejší integraci do společnosti. Dobře fungující vězeňská knihovna má řadu možností, jak k tomuto integračnímu procesu přispívat. Záleží jen na tom, nakolik svého potenciálu využije a nakolik jí bude rozvoj jejího potenciálu umožněn.

JITKA LEDVINOVÁ

jitka.ledvinova@centrum.cz

BIBLIOGRAFICKÉ ODKAZY:

- 1 ŘEZÁČ, František Josef. *Vězeňství v posavadních způsobech svých*. Praha, 1852. 56 s. Obnovené vydání knihy. Příloha časopisu *České vězeňství* 1995, č. 4 a 5.
- 2 Poslední tři zmíněné dokumenty podrobněji popisuje Jaroslava Divišová v článku *Knihovny v nápravných výchovných ústavech ČR, který vyšel ve Čtenáři v roce 1990, roč. 42, č. 8-9, s. 265-269.*
- 3 Strukturu tehdejšího vězeňství a konkrétní čísla popisuje publikace: *Vězeňství v Československé republice*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti 1930. 80 s.
- 4 FREY, Jaroslav. *Vězeňské knihovny*. Časopis československých knihovníků 1931, roč. 10, č. 1-2, s. 25.
- 5 Tamtéž.
- 6 PETŘÍK, Váša. *Valdice 60. let dvacátého století*. *České vězeňství* 1996, roč. 4, č. 4, s. 39-40.
- 7 *Nápravná zařízení ministerstva vnitra*.
- 8 *Zásady kulturně výchovné práce mezi odsouzenými*. Praha, 15. listopadu 1970. 49 s. Materiály správy SNV ČSR, odbor NVČ. Rozmn.
- 9 Text této práce byl částečně přetištěn ve *Čtenáři v roce 1990, roč. 42, č. 8-12.*
- 10 Sbor nápravné výchovy.
- 11 Na Slovensku vyšlo podobné nařízení již v roce 1996 pod názvem *Pokyn, ktorým sa upravuje postavenie a činnosť knižnic v Zbore väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky.*
- 12 Mimo jedné historické vzpomínky a několika článků, ve kterých bylo možné najít několik vět.

Digitální projekty a programy v České republice a v angloamerické oblasti 2. část

Digitální knihovna Český Parlament

URL: <http://www.psp.cz/eknih/>

Řešitel: Petr Houdek

Tento projekt jsem se rozhodla prezentovat samostatně, nikoli společně s právníckými knihovnami, protože podle mého názoru spadá spíše pod státní správu a samosprávu. Navíc si zaslouží pozornost i proto, že mu na konferenci *Internet ve státní správě a samosprávě* byla v březnu roku 2000 udělena cena *Český zavináč za „výnikající projekt, který významně přispěl k rozvoji informační společnosti zejména s přihlédnutím k potřebám státní správy a samosprávy“*.

Popis

Digitální knihovna je společným projektem Parlamentní knihovny a odboru informatiky Kanceláře Poslanecké sněmovny. V konečné podobě by měla obsahovat elektronickou formu úplných textů Parlamentních tisků (tj. návrhů zákonů včetně důvodových zpráv a usnesení), těsnopisných zpráv (tj. doslovných záznamů ze

všech jednání a hlasování) a dalších parlamentářií od roku 1861 do současnosti. Rozsahem to představuje statisíce stran textu. V digitální knihovně Český parlament jsou tyto typy dokumentů:

1. Pozvánky na schůze parlamentu.
2. Stenoprotokoly (těsnopisné zprávy).
3. Dokumenty, které jsou projednávány na schůzích Parlamentu (návrhy zákonů, mezinárodní smlouvy, státní rozpočty, interpelace, zprávy a další).
4. Usnesení.

Cíle projektu jsou:

- Zpřístupnit informace o současné i minulé činnosti českého parlamentu nejširší veřejnosti, jak je to obvyklé v demokratických zemích¹.
- Zvýšit prestiž parlamentu, jehož činnost je dosud veřejnosti skryta.
- Usnadnit přístup poslanců a senátorů k parlamentářiím.
- Zachránit nejdůležitější dokumenty Parlamentní knihovny pro budoucnost.

Do budoucna se připravuje naskenování tisíců volebních období, která ještě nebyla zpracována, naskenování těsnopisných zpráv z období před rokem 1918. Vytvoření jmenných rejstříků ke všem volebním obdobím. Propojování obsahů schůzí s těsnopisnými zprávami. Po dokončení všech prací budou texty uloženy na několik CD-ROM a využívány pro potřeby Parlamentu České republiky.

Vyhledávání v plných textech dokumentů je:

- **Jednoduché** – zde vybíráme ve formuláři z časového období od – do a potom z typů dokumentů (pozvánky na schůze, stenoprotokoly, tisky, usnesení, výbory, organizační výbory, přijaté zákony, schválené zákony).
- **Pokročilé** – zde je jen časová nabídka od – do bez typového omezení.

Chrudimsko digitálně – projekt Městské knihovny v Chrudimi

URL: http://www.knihovna-cr.cz/chrudimsko_digitalne.html

Řešitel: Městská knihovna Chrudim (Hana Mazurová)

Dalším projektem, o kterém se zmíním, je projekt Městské knihovny v Chrudimi, protože je jediným zástupcem projektů digitálních knihoven vytvořených městskou knihovnou.

Popis

Cílem Městské knihovny v Chrudimi bylo přispět ke zpřístupnění pramenů a literatury o regionu Chrudimsko. Většina digitalizované základní vlastivědné literatury vznikla do druhé světové války. Tyto knihy se nacházely v převážně většině ve fondu prezenční příruční

knihovny, fond je ovšem neúplný a značně opožděný. Knihovna začala s jejich digitalizací proto, že v poslední době zájem o ně značně vzrostl. Knihy ke zpracování rovněž zapůjčily různé kulturní instituce i soukromí majitelé.

Projekt je rozdělen do tří fází, přičemž první fáze je zaměřena na digitalizaci regionální literatury, druhá fáze spočívá v digitalizaci místních novin a třetí se zabývá zpracováním významných archivních materiálů. Zcela je splněn teprve první krok: dokumenty jsou rozčleněny do třinácti celků, vytvořených na základě zeměpisného nebo tematického hlediska (Pověsti a obrázky 1, Pověsti a obrázky 2, Adámkové, Vlastivědné sborníky, Soupis památek, Luže a okolí, Chrudimsko a Nasavrcko, Karel Václav Adámek, Karel Václav Adámek – drobné práce, Skutečsko a Chrasteco, Chrudim a okolí, Železné hory). Projekt Chrudimsko digitálně existuje jak v online verzi, tak i na CD-ROM. Jednotlivá CD jsou však přístupná nejširší veřejnosti pouze v informačním oddělení Městské knihovny v Chrudimi.

Ta získala finanční podporu z grantu Ministerstva kultury ČR a část prostředků do projektu vložila sama. Technické řešení a zpracování bylo zadáno soukromé firmě Albertina icome Praha s.r.o.

V tomto projektu je možné jen procházení, z nabídnutého okruhu si uživatel jeden vybere a klepne na něj, zobrazí se mu dokumenty, které jsou k dispozici. Pokud si vybere určitý dokument a klepne na něj, ukáží se mu bibliografické údaje o knize a rozpis jejích částí, při klepnutí na ně se mu rozbalí požadovaná část dokumentu. Plné texty knih jsou však dostupné jen na CD, na internetu jsou zveřejněny pouze ukázky.

Čtěte si sami, my za vás číst nebudem!

„Přečetli jsme za vás...“ Copak vám ten titul nepřípadá trochu nesvéprávný? Proč bychom měli za někoho něco číst? A proč by si každý neměl číst sám za sebe? Případá mi hodně trapné, když někteří studenti žádají povinnou či doporučenou literaturu, ale aby se u toho příliš neunavili, nabádají mne, abych donesla ten nejtenčí svazek, který žádaný autor zplodil. A přitom vůbec netuší, o co se ochuzují.

Pravdou však na druhé straně jest, že někteří doporučení prozaici se dají číst jen s obtížemi, zvláště pak autoři epičti, vyznačující se popisem místa děje. Dočísti se dvacáté strany a stále bloumati po listí rozsochatých stromů, uprostřed úžasně působivé krajiny, ozdobené značným počtem plujících mračen, kterým dominuje skvostný západ slunce a shnilá prkna padající ohrady pro dobytek, jež se zvolna odebrá směrem k stájím, začínám propadat nudě a knihou mrsknu do kouta, neb trpělivost, která ostatním přináší růže, mi v životě žádnou nedonesla.

Onehdy jsem se nechala nachytat recenzí na knihu Breta Eastona Ellise s názvem Glamorama. Nevím, koho ta kniha zaujala, ale mně se již při čtení prvních stránek začalo zdát, že než se prokoušu na poslední stranu s číslem 544, samým zoufalstvím si začnu ohryzávat nehty a nejen na rukou. Vzhledem k tomu, že nemám žádný zvláštní vztah ke značkových věcem, považuji za ztrátu času číst o hrdinovi, který si zapálí cigaretu značky A zapalovačem značky B a nechá si přinést sklenku prvotřídního alkoholu značky C, kterým si potřísní své značkové D rifle. Takový popis mě dokáže znechutit, neboť je mi celkem jedno, co hrdina kouří a čím se napájí, zvláště když to nevede k posunutí děje. Řeší-li autor na prvních osmi stránkách skvrny na stěně a ještě nechá nekonstruktivně žvatlat skupinku přiblblých mládenců, otráveně přeskočím dvacet stran a narazím na další nesmyslný

rozhovor, který se táhne jak týden před výplatou. Zkusmo nahlédnu ještě na dalších pár stran a potom definitivně znechucena knihu opatrně odložím na stůl, neboť jest majetkem městské knihovny a k tomu já chovám úctu, přestože jednoho závažného přestupku jsem se dopustila i já, a to ve chvíli, kdy mi napínavá detektivka vypadla z vlaku a opuštěna zůstala ležet na nástupišti v Bartovicích.

Zatímco Ellisova Glamorama mne otráвила, kniha Michala Viewegha s názvem Vybíjená mě zase naplnila pocitem marnosti a hluboké deprese, neboť v ní není žádná radost ze života, jen hluboký smutek ze stárnutí a ze všech problémů, které sebou tento proces přináší. A to se jedná o čtyřicátníky, co pak mají říkat šedesátníci až osmdesátníci? Ti už si patrně mohou jen lehnout a čekat, jak říkával B. A. Tkaczyk, což sám ve svých pětasedmdesáti nedělal a stejně jako dvaadevadesátiletý Viktor Fischl chodil v perfektních oblecích a s šarmem sobě vlastním demonstroval schopnost být v duševním rozpoložení člověka o pár desetiletí mladšího.

Ostatně stejně na mě zapůsobila Zdena Frýbová ve své knížce Dvě dámy v tísni, přestože to je, podle mne, její nejslabší výtvar. Zajímavý může být hlavně pro znalce Švýcar, Francie, Itálie a Německa. Pakliže jste v těch místech v životě nebyli, nedokážete se orientovat v bláznivých vyjíždkách dvou rozverných dam v nejlepší věku, jejichž neskonalý zájem o dobytí určitých met je vždy spolehlivě zatracen ve spleti mizerně značených cest, které jsou pro čtenáře pecivála naprosto iluzorní záležitosti. I když celkem nezajímavé popojíždění cizinou, špikované vtipnými dialogy, končící dramatickou zápletkou, mě nijak zvláště neoslovilo, na rozdíl od Glamoramy jsem je vydržela číst až do samého konce. Možná proto, že paní Frýbová své čtenáře futruje dobrou pohodou a optimismem, i když už sama překročila čtyřicetku před celými třiceti lety.

Jsem zvědavá čím nás bude futrovat Michal Viewegh, až mu bude sedmdesát? Škoda, že se toho nedožiju, mohla bych pak třeba napsat Báječná léta s Vieweghem.

Hezké léto s těmi nejzajímavějšími knihami přeje svým čtenářům nejen z knihovny

JINDRA ZLÁMALOVÁ

P O Z N Á M K A :

- 1 Nyní jsou parlamentária v úplnosti v tištěné podobě pouze v Parlamentní knihovně, v jiných knihovnách jsou v těchto sbírkách velké mezery nebo se v nich parlamentária vůbec nevyskytují, neboť zejména po roce 1948 ani nebyl zájem prezentovat parlament veřejně. Tento stav ostře kontrastuje s faktem, že zájem veřejnosti o jednání parlamentu roste, ale Parlamentní knihovna s omezeným přístupem široké veřejnosti ho nemůže uspokojit.

Týmová práce a její využití ve veřejných knihovnách

1. část

Úvod

Týmová práce je v současnosti jedním z nejčastěji používaných pojmů v managementu a personálním managementu. Prožívá rozmach snad ve všech oblastech lidské činnosti. Týmy jsou považovány za žádoucí formu práce, za kreativní a úspěšný způsob řešení problémů. Jejich existence a činnost může změnit vnitřní organizační strukturu podniků, zasahovat do jejich způsobu řízení, v některých případech (zejména v průmyslových podnicích) lze vysledovat změnu organizačního uspořádání a vznik tzv. týmové společnosti.

V procesu zavádění týmové činnosti nestojí stranou ani knihovny. I tady je celá řada situací a úkolů, které lze s úspěchem řešit pomocí týmové práce, např. zajištění činnosti s menším počtem pracovníků a finančních prostředků, nalézání nových řešení, řešení neobvyklých situací, efektivní vedení porad, analýzy situace, zjišťování příležitostí pro rozvoj služeb apod.

Ve svém textu bych se chtěla pokusit nastínit použití týmové práce v knihovnách, zejména veřejných. Vzhledem k tomu, že problematika týmové práce v teoretické rovině byla ve Čtenáři již prezentována, bude můj příspěvek orientován na praktické použití.

1.1 Stručná definice týmu

Tým je považován za „malou pracovní skupinu složenou z pracovníků různých specializací, jejímž úkolem je komplexně analyzovat a vyřešit složitý problém, vyžadující souhrn a současně konfrontaci znalostí, zkušeností a činností členů skupiny“. ¹⁾ Vyznačuje se řadou vlastností, které ho odlišují od formálních organizačních útvarů i ostatních pracovních skupin. Mezi tyto znaky lze zařadit mimo jiné převážně neformální, přátelskou atmosféru, ovzduší nápaditosti a snahy dosáhnout kvalitních výsledků, rovnoprávné postavení členů, snahu využít všech nápadů a názorů. Týmy se ale potýkají také s řadou nepříznivých faktorů, které se mohou negativně promítnout do procesu řešení problému.

Svá specifika mají též úkoly vhodné pro týmovou práci a metody adekvátní pro vyřešení těchto úkolů. Nevhodné jsou ty úkoly, při jejichž řešení nelze uplatnit interakční spolupráci a komplexnost přístupu, týmová práce by se měla použít pouze tehdy, když úkol vyžaduje posouzení z celé řady hledisek a vymyká se svou náročností nejen možností jednotlivce, ale i stávajících funkčních útvarů.

Svou roli hraje i správný výběr jednotlivých členů týmu a zejména vedoucího týmu, který může způsobem vedení ovlivňovat práci skupiny.

1.2 Týmová práce a její vztah k managementu

Týmová práce je významnou součástí současného managementu. Management a zejména personální management vytvářejí rámec pro vznik a působení týmů v knihovně, na kvalitě managementu závisí fungování a budoucnost těchto pracovních skupin.

Předpokladem úspěšnosti týmů je schopnost vedoucích pracovníků vytvořit vhodné podmínky pro jejich činnost. Konkrétně jde o:

- znalost technik týmové práce – jak ze strany vrcholového managementu, tak ze strany vedoucího týmu (zavádění týmové práce bez teoretických znalostí může přinést opačný výsledek, než který je očekáván);
- schopnost vedoucích pracovníků (zřizovatelů týmu) určit, na který úkol je vhodné aplikovat týmovou práci;
- schopnost najít pracovníky, kteří umí pracovat v týmu (odborná způsobilost, tvořivost, schopnost spolupracovat);
- schopnost najít vhodného vedoucího týmu (řídící schopnosti, odborná způsobilost, tvořivost);
- ochota podporovat týmovou činnost a specifické metody práce tvůrčích pracovníků;
- „umění“ vytvořit v knihovně atmosféru příznivou pro činnost týmů.

1.3 Vznik a působení týmu v knihovně

Jak již bylo řečeno výše, tým se vytváří za účelem vyřešení problému, který svou složitostí přesahuje schopnosti jednotlivce a vyžaduje spolupráci pracovníků řady profesí – úseků knihovnických činností – a mnohdy i pracovníků jiných institucí. Pokud knihovna nemá zkušenosti s týmovou prací a rozhodne se pro její aplikaci, je nutné správné pochopení základních principů a metod tohoto způsobu řešení problémů. Teoretické, popř. i praktické zkušenosti a dovednosti pracovníků odpovědných za vytvoření a vedení týmu, jsou proto nezbytné. Nesprávné pochopení týmové činnosti nebo chyby a nezkušenost při její realizaci mohou totiž napáchat více škody, než kdyby tým nebyl vytvořen vůbec.

Při zavádění týmové činnosti má velký význam také přesvědčení ostatních pracovníků o přínosu týmové spolupráce pro knihovnu. Toto přesvědčení napomáhá vytvoření vhodného prostředí pro činnost týmu. Tým, který pracuje v ovzduší nepřátelství a závisti nemá šanci na úspěch.

Samotnému vytvoření týmu by měla předcházet specifikace úkolu a jeho důkladná analýza s cílem zjistit, zda je vytvoření týmu opodstatněné, jaké složení týmu bude úkol vyžadovat, jaká organizační opatření si zřízení týmu vyžádá apod. Tuto analýzu by měl provést zřizovatel týmu – tj. ředitel knihovny – popř. jím pověřený pracovník nebo skupina pracovníků.

Tým vytváří pracovník nejbližší nadřízený všem členům týmu – tedy opět ředitel – nebo jím pověřený pracovník, v případě větších knihoven to může být i vedoucí většího odboru, v rámci něhož bude tým vznikat (např. odbor služeb, odbor zpracování knihovního fondu). Zřizovatel týmu musí přesně definovat úkol týmu a očekávaný výsledek, provést jmenování pracovníků týmu a vytvořit pro tým přiměřené organizační a materiální podmínky.

Jmenování lze provést několika způsoby – jmenování a) všech členů týmu včetně týmového vedoucího, b) pouze vedoucího týmu, který si sám vybere spolupracovníky, c) celý tým je jmenován a při první schůzce si zvolí svého vedoucího. Je těžké rozhodnout, který způsob vytvoření týmu je nejvhodnější, každý má své klady i zápory. Podle zkušeností z knihoven je

velice efektivní druhý způsob vzniku týmu, kdy je jmenován pouze vedoucí a ten si sám vybere své spolupracovníky. Od takového vedoucího se vyžaduje důkladná znalost knihovny, zaměstnanců, jejich schopností a charakterů, ale pokud je jeho volba správná, může vzniknout velice progresivní pracovní tým, který je na základě svých úspěchů pověřován dalšími úkoly. Pokud jsou členy týmu pracovníci jiných institucí, provádí se jejich jmenování dohodou mezi knihovnou a danou institucí.

Jmenování pracovníků do týmu je vhodné provést písemnou formou, ve které bude stanoven také způsob participace pracovníka na týmové práci. Pokud pracovník nebyl pro týmovou práci *uvolněn z funkce*, může čelit řadě problémů. Cítí se především pracovníkem svého kmenového útvaru a pak teprve členem týmu, a to s sebou přináší řadu problémů. Druhý způsob participace členů na týmové práci, kdy je pracovník *částečně uvolněn z funkce*, je vhodnější, ale také má svá negativa. Pracovník současně pracuje v týmu a vykonává svou funkci, což klade velké nároky na plánování a organizaci práce, dvojitá angažovanost může vést k jeho přetížení, problém dvojitá podřízenosti může vyvolávat kompetenční spory apod. Ideální způsob týmové práce z hlediska splnění úkolu nastává tehdy, když je pracovník *zcela uvolněn z funkce* a může se plně koncentrovat na úkol a týmovou činnost. Na druhé straně však může takový postup v pracovníkovi vyvolávat obavu z kontinuity jeho dalšího působení v knihovně po skončení úkolu. Pro knihovny se tento způsob jeví jako těžko realizovatelný. Ve většině případů (a hlavně v menších knihovnách) by totiž při uvolnění pracovníka z funkce pro potřeby práce v týmu došlo k omezení nebo ztížení činnosti knihovny.

Velice často působí v knihovnách, tak jako i v dalších organizacích týmy, které vznikají z vlastního podnětu členů, scházejí se neformálně k řešení nějakého problému a spolupracují na přátelském základě ve snaze pomoci jeden druhému. Jedná se o tzv. *spontánně vzniklé týmy* a v knihovně jich může pracovat celá řada. Práce těchto týmů přináší pozitivní výsledky a mnohdy jsou základem pro vznik úspěšného formálně ustaveného týmu.

Pro úspěšné fungování týmu v knihovně je

velice důležitá podpora týmové činnosti ze strany managementu. Ředitel by měl všechny pracovníky, a zejména přímé nadřízené členů týmu, seznámit s faktem, že vzniká tým za účelem plnění nějakého složitějšího úkolu, osvětlit nutnost vzniku týmu a přesvědčit je o této nutnosti, získat je pro podporu týmu. V opačném případě mohou nastat situace, kdy se tým, vykazující lepší výsledky než funkční útvary, popř. ostatní týmy, může stát středem negativní pozornosti, která má za cíl snížit jeho úspěch nebo odstranit příznivé podmínky jeho činnosti.

Zřizovatel by se měl o činnost týmu zajímat i v průběhu řešení problému, a to proto, aby byl informován o průběhu prací a zároveň předával týmu aktuální informace, aby svým zájmem upevňoval motivaci členů týmu a zároveň podpořil důležitost úkolu v očích ostatních pracovníků.

DANA PETRÝDESOVÁ
petrydesova@kvkli.cz

Příště – Příklady týmové práce v knihovnách,
tvůřivé techniky práce

POUŽITÁ LITERATURA:

- 1 KUCHYŇKA, Zbyněk. *Organizování a řízení týmové činnosti*. Praha: Institut moderního průmyslu, 1992. 151 s. ISBN 80-85021-03-X
- 2 MERTOŮVÁ, Dagmar, JANOŠ, Karel. *Aplikace tvůrčích metod pro řízení středisek VTEI a knihoven: progresivní metody výuky*. Praha: Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací, 1984. 67 s.

■ Britské literární weby

V roce 2005 přichází British Council a webový server iLiteratura s novým projektem Britské literární weby/British literary websites.

Každý měsíc nabídneme na www.iliteratura.cz profil jedné britské internetové stránky, která se věnuje literatuře a fenoménům s ní spjatým. Dvanáct vybraných webových stránek pokrývá témata jak čistě literární (portréty autorů a recenze jejich děl, literární ceny udělované ve Velké Británii) a literární teoretická (výuka literatury, tvůrčí psaní, literární teorie), tak i věnované kultuře v širším slova smyslu (literatura pro děti a teenagery, novinky ze světa literatury, literární konference, čtenářské skupiny a další).

Contemporary Writers

www.contemporarywriters.com

Pravidelně doplňovaná databáze obsahuje přes 400 pečlivě zpracovaných portrétů současných anglicky píšících autorů (nezahrnuje americké). Vedle toho obsahuje i aktuální databázi držitelů všech možných literárních cen, které jsou udělovány v anglosaském světě.

Animating Literature

<http://literature.britishcouncil.org/>

Stránky umístěné přímo na webu British Council jsou vzorně aktualizované a plné novinek ze světa literatury. V archivu pak najdete množství dokumentů týkajících se nejenom spisovatelů, básníků a jejich děl, ale také literární teorie či výuky literatury.

New Writing

<http://www.britishcouncil.org/arts-literature-new-writing.htm>

Webová stránka Britské rady, která je spojena s každoročně vydávanou antologií New Writing. Antologie nabízí čtenářům to nejlepší z nejnovější prózy, beletrie a literatury faktu od začínajících i zavedených autorů ze Spojeného království a zemí Commonwealthu.

EnCompassCulture

<http://www.encompassculture.com/>

Opět web pod patronací British Council, zaměřující se jak na dospělé a teenagery, tak na skupinu mladších čtenářů od 3 do 12 let. Pomocí grafických menu si můžete vybrat přímo okruhy, které vás zajímají, a pak pročitat informace o autorech a recenzích jejich děl.

Literature Matters Newsletter

<http://www.britishcouncil.org/arts-literature-matters-newsletter.htm>

Literature Matters se v lednu 2004 stal e-zinem BC, je vydáván online dvakrát ročně. Aktuální vydání ze září 2004 se zaměřuje na tvůrčí psaní a jeho výuku.

Man Booker Prize

<http://www.manbookerprize.co.uk/>

Oficiální web nejprestižnější britské literární ceny Man Booker Prize obsahuje kompletní informace o všech nominovaných knihách. Mimoto zde najdete proslavy u příležitosti udělení ceny a profil vítěze, jímž se v uplynulém ročníku stal Alan Hollinghurst.

Literary Conferences

<http://literaryconferences.britishcouncil.org/>

Strohý design tohoto webu naznačuje, že informace zde poskytované jsou spíše akademického charakteru. Podle názvu je zřejmé, že se stránky soustřeďují na veškeré informace o literárních konferencích pořádaných ve Velké Británii i o zahraničních konferencích o britské literatuře.

Opening the Book

<http://www.openingthebook.com/website/>

Stránky věnované strategii, jak přimět lidi k četbě. Opening the Book je iniciativa, která se široce zajímá o fenomén veřejných knihoven; snaží se poskytovat servis v oblasti vzdělávání knihovníků a nabízí nejrozličnější podpůrné materiály.

Book Crossing

<http://www.bookcrossing.com/>

Book Crossing je ideologickým praotcem českého projektu Knihotoč, který pořádá iLiteratura. Na webu lze hledat mezi tisíci knihami, které putují po světě, sledovat jejich historii i číst názory čtenářů.

Times Literary Supplement

<http://www.the-tls.co.uk/>

Literární příloha zřejmě nejslavnějších novin na světě vychází už od roku 1902.

Jako jediný literární časopis vychází každý týden a věnuje se tomu nejpodstatnějšímu ze světa literatury, historie, kulturní antropologie a esejistiky, divadla, filmu a výtvarného umění.

Ask the Librarian

<http://www.ask-a-librarian.org.uk/>

Pokud máte jakoukoli otázku z jakéhokoli oboru, byť i tu nejšílenější (například „Jak vysoký je brankář David Seaman?“ či „Jakou knihu si Princ Andrew bere neustále s sebou?“), můžete ji položit na tomto webu. Odpověď od knihovníka přijde během několika pracovních dní.

BBC Big Read

<http://www.bbc.co.uk/arts/bigread/>

Projekt BBC věnovaný anketě o nejoblíbenější knihu britských ostrovů.

Book Trust

<http://www.booktrust.org.uk/>

Stránky nevládní organizace, které slouží jako rozcestník pro weby nejrozličnějších autorských asociací či homepage literárních cen. Obsahuje i sekci novinek, v níž naleznete i události, které se v Británii chystají v nejbližších týdnech a měsících.

www.britishcouncil.cz www.iliteratura.cz

RICHARD OLEHLA
richard.olehla@iliteratura.cz

JAK VYSLOVOVAT JMÉNA CIZÍCH AUTORŮ

Rubriku připravujeme ve spolupráci s Jednotou tlumočnicků a překladatelů, tituly do ní vybíráme z nabídky nakladatelů.

AILSBY, Christopher [eilsbaj, kristofr]: *Třetí říše – den po dni*
ATWOODOVÁ, Margaret [etvúdová, margrit]: *Přežívá nejsmutnější*
BLYTONOVÁ, Enid [blajtnová, inid]: *Amélie zase zlobí!*
COUSTEAU, Jean-Michael [kustó, žán-mišel]: *Můj otec velitel*
COX, Simon [kouks, sajmn]: *Šifra mistra Leonarda: fakta*
HATTATT, Lance [hetet, lens]: *Největší kniha otázek a odpovědí*
NICHOLS, Michael P. [nikols, majkl pí]: *Jak se přestat hádat s dětmi*
PRACHLOVÁ-BICHLEROVÁ, Gabriele [prachlová-bichlerová, gabrijel]: *Habsburkové a nadpřirozeno*
ROGGE, Jan-Uwe [roge, jan-úve]: *Rodiče určují hranice*
SQUIRE, David [skvajr, dejvid]: *Malé zahrady*

Akademie třetího věku v Kopřivnici

Před několika týdny skončil v Kopřivnici již třetí ročník Akademie třetího věku, který pořádá Městská knihovna Kopřivnice.

Akademie je koncipována jako zájmové semestrální studium, určené pro posluchače starší 50 let. Lektori jsou odborníci v daných oborech z Ostravské univerzity, studium však neposkytuje středoškolské ani vysokoškolské vzdělání, ani žádnou kvalifikaci. Jeho cílem je nabídnout lidem smysluplnou náplň volného času, možnost dozvědět se něco nového, porovnat své dosavadní vědomosti a zkušenosti s novými poznatky, splnit si svou touhu zabývat se obory, na které nebyl dosud čas. Po ukončení každého semestru obdrží posluchači potvrzení o úspěšném absolvování, tzv. účastnický list.

Zimní semestr probíhá od října

do konce ledna, letní od února do konce května. Přednášky se konají jednou za 14 dní vždy ve středu odpoledne, a to dvě vyučovací hodiny. Poprvé, v právě končícím semestru, byla využívána učebna v Základní škole Dr. Milady Horákové, dříve posluchači docházeli na Základní školu 17. listopadu. Mnozí studenti navštěvovali Akademii již od prvního ročníku, někteří se přihlásili až v průběhu dalších semestrů. Témata přednášek byla různá, např. první pomoc pro seniory, zdravý životní styl, prevence bolesti zad apod. Studenti měli také prostor pro své vlastní dotazy, mohli se svěřit se svými problémy odborníkům, kteří byli schopni a ochotni jim odpovědět.

Před časem proběhla mezi posluchači Akademie třetího věku anketa zaměřená na organizační záležitosti. Studenti se mohli svěřit,

nakolik jsou s jednotlivými lektory a přednáškami spokojeni a jaká témata by přivítali v příštích letech. Velký zájem projeвили o psychologii, lékařství, sociologii, ale také dějiny umění nebo počítače. Výsledky ankety potvrdily, že jsou studenti s organizací spokojeni.

Se Zdravotně sociální fakultou Ostravské univerzity byla uzavřena dohoda na příští rok, její odborníci budou posluchačům i nadále přednášet. Zvolili jsme témata z oborů jako je kardiologie, neurologie, gynekologie apod. Druhé téma bude psychologie.

Zájemci si mohou přihlášku vyzvednout v průběhu letních prázdnin v městské knihovně či v městském informačním centru, k dispozici již bude také bližší rozpis témat a termínů přednášek.

LUCIE KAZLEPKOVÁ
kazlepkova@kdk.cz

Karneval fantazie aneb Karvinské náměstí plné her

V rámci Dnů Karviné 4. a 5. června 2005 připravilo statutární město Karviná pro své občany bohatý program, jehož součástí byl i *Karneval fantazie*, který pořádala Regionální knihovna Karviná. Jinak by bylo možné nazvat karneval i *náměstím plným her*, které začaly odpoledne od druhé hodiny.

Na náměstí knihovnice židlička-ma-pásky vyznačila, kde děti mohly vždy ve dvojici soutěžit. Každé stanoviště mělo svůj název, z něhož bylo poznat o jakou hru se jedná – Mamlas, Karvinské rýmová-

ni, Pyramida, Sibiř, Lžičkovaná, Ešusová, Lov pro zoo, Malování, Pohyblivý chodník. Hodinu děti obcházely jednotlivá stanoviště a soutěžily. Posléze byly vyhlášeny nejlepší masky pohádkových postav, které byly odměněny knihami. Skupina KELTIK připravila pohádku *Zvířátka a Petrovští*, kde si mohli zahrát malí herci z řad návštěvníků. Děti navštívili i kouzelník a vystoupily pro ně mažoretky a taneční skupina ANAJ.

Regionální knihovna každým rokem připravuje v rámci Dnů

Karviné pro občany města (a nejen pro ně) řadu akcí. Kromě Karnevalu fantazie bylo otevřeno Městské informační centrum v sobotu i v neděli od 8.00 do 17.00 hodin. V jeho rámci působí i Galerie Pod Věží, kde je přístupná výstava regionálního malíře Dominika Figurneho. V polském oddělení byla 4. června 2005 zahájena vernisáž výstava *Karviná na pohlednicích*. Hudební oddělení připravilo na 5. června koncert absolventů Institutu pro umělecká studia Ostravské univerzity.

Ve spolupráci s Českými drahami uspořádalo pracoviště Městského informačního centra na hlavním nádraží výstavu Centra pomoci o práci stacionáře Galaxie a ústavu sociální péče Dům V Aleji.

Návštěvníci a cestující Českých drah tak měli možnost prohlédnout si, popřípadě si i zakoupit výrobky dětí a mládeže z těchto institucí.

Akce Regionální knihovny Kar-

viná získávají oblibu jak u dětí, tak u dospělých a dokazuje to i účast na *Karnevalu fantazie*, kdy náměstí zaplnilo na 150 dětí (dospělé nepočítaje).

SVATAVA SUKOPOVÁ

Kde končí svět 2005 v pobočce Opatov Městské knihovny v Praze

Pastýrka a komínček, Lena Popovičová 13 let, *Speciální školy pro sluchově postižené Liberec*

obrázků bylo dohromady 37. Nejčastěji ilustrovanou pohádkou se stala *Princezna na hrášku*. Ale titulů jsme rozpoznali více – *Pasáček veprů*, *Ošklivé káčátko*, *Sněhovou královnou*, *Malou mořskou vílu*, *Cínového vojáčka*, *Malenku*, ale i méně známá díla jako *Smrček*, *Hrdlo láhve* nebo *Dva přátelé*.

Celostátní soutěž *Kde končí svět* nesla letos podtitul *Díky za pohádku*. A to nejen proto, že pohádek je stále třeba, ale také kvůli kulatému jubileu známého pohádkáře H. Ch. Andersena. Pořadatelem soutěže, v níž se vypisují tři kategorie – dramatizace, originální literární dílo a originální výtvarné dílo, je SKIP.

V knihovně Opatov jsme se rozhodli vyhlásit pouze kategorii výtvarnou. Zadaní úkolu bylo jasné – vytvořit ilustraci k textům H. CH. Andersena. Neoslovili jsme žádnou ze škol, účast jsme ponechali na zájmu dětí žijících na největším pražském sídlišti Jižní Město. Na ten jsme však čekali marně. Zato se ozvala Federace rodičů a přátel sluchově postižených, že je téma zaujalo a že dají informaci do svého bulletinu. Tak se nám místo prací dětí ze sídliště sešly ilustrace od 44 sluchově postižených dětí ze tří speciálních škol (Liberec, Valašské Meziříčí a Ostrava-Poruba),

Výběr z došlých ilustrací (později i ty vítězné) bude vystaven v Archivu akcí na stránkách Městské knihovny v Praze (www.mlp.cz).

LENKA HANZLÍKOVÁ
hanzlikl@mlp.cz

Ošklivé káčátko, Eva Kalejová 11 let, *Speciální školy pro sluchově postižené Valašské Meziříčí*

Cínový voják, Lukáš Murín 16 let, *Speciální školy pro sluchově postižené Valašské Meziříčí*

POZNÁMKA:
1 Specializované oddělení MKP na výtvarné umění.
Více na <http://www.mlp.cz/artoteka.php>

Pomáháme vám číst

Pod tímto názvem představuje Městská knihovna v Praze (MKP) pilotní projekt, který připravila ve spolupráci s výrobním družstvem invalidů Spektra. Nová služba, pomáhající starším a handicapovaným spoluobčanům, je realizovaná zatím ve čtyřech knihovněch MKP.

Služba je určena té části veřejnosti, která má potíže při čtení knížek a běžné brýle jí už nestačí, a také pro lidi, kteří nepoužívají počítače, protože texty na monitoru jsou pro ně nečitelné. To všechno může být minulostí.

V polovině května připravily MKP a Spektra v pobočkách knihovny na Opatově, v Korunní, Holešovicích a v Domově Sue Ryder v Michli, nabídku několika základních kompenzačních pomůcek pro starší a slabozraké čtenáře, které si na místě mohli prohlédnout a vyzkoušet. Pomůcky jim umožní číst knihy, noviny a časopisy, prohlížet mapy a obrázky. A také pracovat s počítačem a využívat internet.

Velmi účinné jsou např. kamerové zvětšovací lupy s jednoduchým ovládním. Dobře poslouží všem čtenářům, kterým obyčejná skleněná optika už nestačí. Kamera lupy snímá předlohu a její zvětšený obraz promítá na monitoru, takže i silně slabozraký čtenář může s textem či grafikou v tištěné nebo psané podobě pracovat.

Pro ty, kteří nepřečtou obrazovku počítače, nemohou s ním pracovat ani vyhledávat na internetu, také existuje řešení. Speciální zvětšovací program dokáže mnohonásobně zvětšit běžnou obrazovku počítače, zvětšování případně doprovází hlasovým výstupem. Slabozraký uživatel tak může použít sluch nebo zrak a po obrazovce se pak dokáže pohybovat stejně dobře jako ostatní.

Poznatky o této nové službě a pomůckách získají čtenáři a návštěvníci i ve všech ostatních pobočkách MKP prostřednictvím letáků a knihovníků.

*Tisková zpráva
Městské knihovny v Praze*

Kontakty:

PARTNER PROJEKTU:
Spektra v. d. n., Zátíšská 915/1,
143 00 Praha 4 - Modřany,
tel.: 241 774 675,
e-mail: spektravox@spektravox.cz

KNIHOVNY MKP, ZÚČASTNĚNÉ NA PROJEKTU:

• Knihovna Opatov,
Opatovská 14/1754, 149 00 Praha 11,
tel.: 272 918 759,
e-mail: opatov@mlp.cz

• Knihovna Korunní,
Korunní 68, 101 00 Praha 10,
tel.: 224 257 661, 271 740 435,
e-mail: korunni@mlp.cz

• Knihovna Holešovice,
Ortenovo nám. 37/1505,
170 00 Praha 7,
tel.: 266 712 131,
e-mail: holesovice@mlp.cz

• Knihovna Michle
(Domov Sue Ryder),
Michelská 7/1, 141 00 Praha 4,
tel.: 244 029 142

Není dudek jako Dudek

žek. Přijal naše pozvání k předvedení zábavné a informativní akce pro malé děti, spojené s ukázkami kreseb. A to bylo něco! Před každou z pozvaných tříd pan Dudek předvedl perfektně zvládnuté doprovodné slovo a praktické ukázky malování, kreslení, vyprávění o knížkách, cestování – prostě o všem možném, co malíř dokáže nakreslit a přiblížit tak ostatním lidem.

Ten den asi nebylo v knihovně jediné dítě, které by se nebavilo a které by si neodneslo obrovský zážitek spolu s drobnou kresbou

jako dárkem. Každé dítě by taky určitě prohlásilo, že už ví, co to je malovat a kreslit a každé by mělo odvahu i chuť si ilustrace k nějaké knížce vyzkoušet. A to je dobře. Dobře, že mezi děti přišel člověk, který něco umí, tj. *u m ě l e c* a dokáže o svém umění i vyprávět a přiblížit je těm nejmenším, kteří jsou zatím jen obdivovateli a diváky jeho díla, ale za pár kratičkových let – kdo ví...

LUDMILA KARLÍKOVÁ
karlikova@kdk.cz

Výstava žáků sedlčanské ZUŠ

Již potřetí se budou moci nejenom čtenáři Městské knihovny v Sedlčanech, ale všichni, které zajímá výtvarná činnost a její výuka, potěšit pracemi žáků výtvarného oboru sedlčanské Základní umělecké školy. Je až s podivem, kolika tématům a technikám se žáci za rok věnují. V posledních letech pozorují, že i hodně dospělých relaxuje prostřednictvím výtvarného umění. Zkoušejí kreslit, tkát, malovat a snaží se tak alespoň na chvíli „utéci“ do jiného světa z naší konzumní společnosti. Vždyť

i v moderní psychoterapii se hojně využívá léčby výtvarným uměním. Děti, které navštěvují ZUŠ budou mít jistě velkou výhodu a i náskok před ostatními. I když ze všech nebudou profesionální výtvarníci, budou umět pomocí různých výtvarných technik relaxovat a navštěvovat krásné světy fantazie.

V loňském roce pořádala Městská knihovna Sedlčany při vernisáži této výstavy aukci výtvarných děl místních výtvarníků. Výtěžkem z aukce podpořila dětský hospic v Malejovicích. Protože tato

aktivita oslovila děti i učitelky sedlčanské ZUŠ, rozhodly se v letošním roce pořádat aukci vlastních výtvarů malovaných na hedvábí. Získané prostředky budou věnovány dětem z oblastí postiženými na sklonku loňského roku vlnami tsunami. Vernisáž spojená s aukcí se uskutečnila 9. června v prostorách městské knihovny a prohlížet si ji návštěvníci mohli do 27. června 2005.

BLANKA TAUBEROVÁ
tauberova@knihovna-se.cz

Mezinárodní knihovnická konference v Českém Těšíně

Ve dnech 24.–26. května 2005 se v Českém Těšíně uskutečnila konference KNIHOVNY@BIBLIOTEKI@KNIŽNICE, která jako „forum pro navázání pracovních kontaktů mezi knihovnami“ byla určena pracovníkům veřejných knihoven euroregionu Těšínsko Slezsko – Śląsk Cieszyński a spřáteleným knihovnám na Slovensku. Akce byla spolufinancována Evropskou unií v programu Phare, do kterého Městská knihovna Český Těšín vstoupila svým projektem Knihovny a literatura bez hranic.

Centrem euroregionu Těšínsko Slezsko – Śląsk Cieszyński jsou města Český Těšín a Cieszyn. Jsou sice rozdělena hranicí na řece Olze, ale spojena několika mosty, společnou historií, nerozlučnými přátelskými vztahy a vzájemně se prolínající kulturou.

Během prvního dne konference proběhl workshop pracovníků dětských knihoven. Knihovnické zhlédli ukázkovou besedu Městské knihovny v Českém Těšíně a Biblioteki Publicznej w Będzinie

a prezentace činnosti dětských oddělení dalších českých, polských a slovenských knihoven.

Druhý den, jež byl hlavním dnem konference, proběhl za účasti čestných hostů – prof. Jana Malického, ředitele Biblioteki Śląskiej v Katovicích, a PhDr. Haliny Molinové, ředitelky Regionální knihovny v Karviné, zástupců měst Český Těšín a Cieszyn a zástupce knihovnické veřejnosti sousedního euroregionu Silesia. Svou činností se prezentovaly knihovny z Cieszyna, Českého Těšína, Karviné, Ustronie, Bohumína, Frýdku–Místku, Wisły, Rožňavy, Havířova, Zebrzydowic, Chybie a Kysuckého Nového Města. Spousta zajímavých nápadů, vzájemné inspirace a konzultací zaplnila celý den nejen v jednacím sále, ale i v kuloárech.

Třetí den konference proběhl interaktivní seminář na téma *Knihovna jako komunitní centrum*. Zkušená lektorka Mgr. Zuzana Ježková (NK Praha), autorka koncepce komunitní knihovny, učila knihovníky, jak takové komunitní aktivity v knihovně provádět a Mgr. Zdeňka Daňková (MěK Šumperk) předala své zkušenosti s těmito aktivitami, jak je provozuje šumperská knihovna.

Foto archiv knihovny

Třídenní konference Knihovny@biblioteki@kniznice se setkala s velkým zájmem posluchačů a opět se ukázalo, jak jsou taková pracovní setkání knihovníků potřebná a prospěšná.

JANA GALAŠOVÁ
Jana.Galas@knihovna.ctesin.cz

Slovník latinských spisovatelů

Slovník latinských spisovatelů, Praha: LEDA, 2004, 2. přeprac. a dopl. vyd., 672 s., váz., ISBN 80-7335-042-4

Dvacet let uplynulo od chvíle, kdy v Odeonu vyšlo první vydání slovníku, který vydalo v roce 2004 pod stejným názvem nakladatelství Leda. I když je samozřejmě podstatné, že je tento potřebný slovník v nové podobě znovu k dispozici, klademe si otázku, co obsahuje a v čem se liší od toho původního. Když si připomeneme zázračný fakt, že okruh spolupracovníků je stejný (přibyl jen jeden muž), je nabíledni, že úvodní texty jsou téměř totožné. Až na jeden případ, o němž se editoři nijak nerozepisují, snad proto, že ve studii o barokní literatuře došlo tehdy k nepřijemné úlitbě době, která baroko považovala za temno a úpadek. Proto místo kapitoly *Humanistická a barokní latinská literatura* v odeonském vydání jsou nyní kapitoly dvě: *Humanistická latinská literatura*, zpracovaná Danou Martínkovou, kterou ve druhé části nazvané *Česko-latinská literatura v 17. a 18. století* nahradil Martin Svatoš. A vlastně ještě v jedné věci se ty dva slovníky liší: Jan Šprincl, který napsal studii *Novolatinská literatura* a příslušná hesla, zemřel v roce 1989, a tak z jeho práce zůstal jen úvodní text. Chápu důvody, že bez pečlivého přepracování nechtěli především vedoucí autorského kolektivu pustit stará hesla. Ale copak nevyrostl na fakultě za dobu patnácti let ani jeden odborník na novolatinské autory?

Kromě tří zmíněných studií ve slovníku najdeme především text Evy Kuťákové *Latinská literatura v období starověku* – římská literatura – konečně mnozí ve Slovníku latinských spisovatelů ani jiné než starověké autory nehledají, většinou z neznalosti – a text Aleny Vidmanové *Středolatinická literatura*. Na tom se naštěstí nic nezměnilo. Stejný zůstal i chronologický přehled k latinské literatuře v období starověku, tedy do roku 476, kdy zanikla Západořímská říše. Rozrostla se přirozeně bibliografie, a to nejen z oblasti Francie, Itálie

a Německa, ale také o prameny polské nebo srbochorvatské. Zvětšila se i jednotlivá hesla, protože značně přibýlo sekundární literatury. Prakticky stejný zůstal také výběr spisovatelů, jimž bylo věnováno heslo. Tady bych chtěla zdůraznit, že z římské literatury nelze vyloučit to, co nepatří do krásné literatury, protože v antice „platila stejná kritéria pro veškerou literární tvorbu, jak pro díla vlastní ‘krásné literatury’, tak i pro díla historická, filozofická, rétorická“ (A. Vidmanová) Přesto museli autoři přistoupit na jistá omezení a výběr. Vzhledem k fragmentárnosti starověkých děl slovník uvádí autory děl významných, a takové, jejichž dílo mělo širší platnost, nejen třeba pro dějiny církve. Subjektivnost tohoto výběru je korigována současnými znalostmi tématu ve světě, nejenže jich za dvacet let přibýlo, ale jsou dostupné. Také se jistě muselo vzít v úvahu, že středolatinických literárních památek od roku 476 až do 15. století je dvacetkrát víc než z období antického. Proto byli vybráni především ti, které české prostředí přijalo: „Rozhodujícím kritériem pro zařazení autora do slovníku byl jeho obecný literární význam, případně jeho známost v Čechách, nikoli jeho odborné zásluhy v oblasti historie, filozofie, teologie apod. Tímto hlediskem se řídilo i zpracování jednotlivých hesel.“ Rázení spisovatelů podle abecedy se zdá naprosto jednoznačné a jednoduché, ale je výborné, že se v ediční poznámce dozvíme, že teprve od doby císařské bylo přijetí povinnou součástí jména, a tudíž autor mohl mít několik jmen, a pod kterým je tedy možné je ve slovníku hledat. Středolatinští autoři jsou uváděni podle svých křestních jmen v latinské podobě, jak

bylo ve středověku běžné. Takže Komenského hledejme pod Comenius nebo Kosmase pod Cosmasem, i když to jsou Češi a patří do české literatury. Nezapomínejme také na to, že tehdy existovalo mnoho anonymních děl, jimž autoři současného slovníku věnují velkou pozornost. A ještě jeden citát z ediční poznámky A. Vidmanové: „V neantické části zůstává tento slovník v rámci českých prací stále průkopnickým dílem tohoto rozsahu a zaměření... Třebaže příprava nynější verze slovníku stála autory jen o málo méně času a úsilí než jeho první vydání, jsme si vědomi toho, že velmi komplikovanou oblast latinsky psané literatury není možné vyčerpávajícím způsobem postihnout v rozsahu obvyklém pro naše literární slovníky. To už je úkol pro zpracování česky psaných dějin latinské literatury středověké, humanistické

a barokní. Splnění tohoto dlouhodobého desiderata však už odkazujeme svým nástupcům.“

A tak můžeme shrnout, že Slovník latinských spisovatelů je opravdu pečlivě a s velkými znalostmi zpracovaný, i když se v budoucnosti jistě bude doplňovat. Základní stavba je však postavena a není bez významu, že její součástí je zájem autorů o latinskou literaturu a láska k ní. Proto nebude od věci, když ty autory vyjmenuji: J. Janoušek, E. Kuťáková (vedoucí antické části slovníku), V. Marek, D. Martínková, B. Mouchová, M. Mráz, P. Spunar, E. Stehlíková, M. Svatoš, D. Svobodová, Z. Vaněčková, A. Vidmanová (vedoucí neantické části), J. Zachová, a patří k nim i ti, kteří odešli: J. Špěváček a J. Šprincl.

MILENA NYKLOVÁ

Vývoj naší společnosti v sugestivní zkratce

CEJPEK, J.: *Proměny let devadesátých. Knihovnictví na prahu informačního věku – děje, myšlenky a názory.* Praha: SKIP, 2005. 78 s. ISBN 80-85851-15-6

Profesor Jiří Cejpek v knize *Proměny let devadesátých* shrnul v sugestivní zkratce, na pozadí své osobní zkušenosti, etapu vývoje naší společnosti od doby, kdy zprostředkování znakového poznání zajišťovaly výlučně knihovny a archivy, do současnosti, kdy převážná část společenského poznání je uložena na paměťových médiích počítačů.

Třebaže ve své knize zaměřuje pozornost převážně na devadesátá léta a na obor informační vědy a knihovnictví, je věren svému záměru vymanit pozornost čtenáře z úzkých hranic, do nichž jsme náhylní obor často vměšťovat, a snaží se jeho význam zdůraznit spojením s filozofickou problematikou evoluce přírody a kultury.

Z tohoto kosmického nadhledu hodnotí J. Cejpek i 70. a 80. léta, kdy se nuceně ocitl mimo akademickou půdu. Toto období, tvrdí, „paradoxně nejvýrazněji přispělo k mému světo-

názorovému a odbornému růstu. Zřejmě mimo jiné i proto, že jsem se téměř zcela dostal mimo dosah oficiálních struktur a rituály totalitního režimu.“

Když po roce 1989 dostal nabídku vrátit se na univerzitu, mohl své zkušenosti bohatě zúročit. Cíl výuky Jiří Cejpek nespatoval jen v přípravě vysoce specializovaných odborníků, schopných ovládat nejmodernější informační a komunikační technologie, ale též v důrazu na vzdělání přispívající k harmonickému rozvoji lidské osobnosti.

Za tímto účelem rehabilitoval i prastarou myšlenku kolegia, společenství, opírajícího se o potřebu akademické svobody spojené s odpovědností za výsledek vlastního studia. Kladl důraz na dialog učitele a studenta prodchnutý laskavou náročností.

Vytvoření kvalitního učebního programu nové katedry, katedry vědeckých informací

a knihovnictví zahájil změnou jejího názvu na Ústav informačních studií a knihovnictví (ÚISK), názvu, který lépe vystihoval směr, jímž se výuka ubírala.

Na formování programu se podíleli nejen zahraniční odborníci, ale i odborníci, kteří se vrátili z emigrace. Nově utvářená koncepce nabízela studentům pojetí informačních věd jako oboru zapojeného do širokých souvislostí sociálních, psychologických, ekonomických, kognitivních apod. až k filozofickým otázkám po smyslu toho, co konáme a čím žijeme.

Tím se podařilo rozšířit původní pojetí úzce chápaného knihovnického oboru, jehož úloha se omezovala na shromažďování, uspořádání, zpracování a distribuci dokumentů uložených na klasických nosičích, o pojetí moderní podmíněné využitím informačních a komunikačních technologií.

Při vytváření nové tváře ÚISK si J. Cejpek uvědomoval, že k dosažení výuky jako dialogu, jako procesu, který povzbuzuje u studenta touhu po samostatném studiu, je nutné vytvořit ve škole bohaté informační zázemí. Usiloval o přetvoření živočící sítě vysokoškolských knihoven na živý organismus podílející se aktivně na výuce.

Knihovny se v desetiletí, které J. Cejpek popisuje, začaly automatizovat. Dokumenty na klasických nosičích se velmi dynamicky transformovaly do digitální podoby. Internet zde plnil odvěký sen knihovnické obce o možnosti poskytovat informace do všech míst na zeměkouli a bez rozdílu sociálního postavení.

Jiří Cejpek se podobně jako experti na problematiku médií nepřestal zamýšlet nad možnými důsledky moderních technologií. Podobně jako faraón v Platónově dialogu upozorňoval na nebezpečí vynálezu písemného záznamu mluveného slova s tím, že zápis zbaví paměť člověka schopnosti pamatovat si živě události a zážitky, upozorňuje J. Cejpek ve svých přednáškách a úvahách na fakt, že snadná přístupnost informací v počítačových sítích a pamětech ještě neznámá, že se nalézají v uživatelské hlavě.

Navíc je nezbytné respektovat v kontaktu s univerzálními, globálními zdroji internetu zásady informační etiky a hygieny a neustále mít na zřeteli, že vedle informací obsahuje celosvětová síť i dezinformace. V tom navazoval na skeptiky z počátku století, žijící v době, kdy informační technologie byly sice ve stavu zrodu, ale již začaly budit nedůvěru¹.

Professor J. Cejpek se ve své pedagogické a vědecké praxi nespokojil s představou absolventa univerzity jako jednostranně orientovaného, i když technicky a technologicky erudovaného informačního pracovníka. Usiloval o to, aby obory informační věda a knihovnictví připomínaly absolventům na prahu informační společnosti spoluzodpovědnost za obsahy dat, informačních databází či fondů, jejichž toky obhospodařují.

ZDENĚK JONÁK
jonak@vuppraha.cz

POZNÁMKA:

- 1 „Nesmírně vystupňovanými dopravními možnostmi a telegrafními a telefonními sítěmi obepínajícími celý svět se zcela změnily poměry ... všechno probíhá ve spěchu, noc je využívána k cestování a den k uzavírání obchodů, dokonce i rekreační cesty se stávají zdrojem námahy pro nervový systém ... vyčerpané nervy hledají zotavení ve vystupňovaném dráždění, v silně okořeněných požitcích, aby se tak vystupňovaly k ještě větší únavě. Moderní literatura ... jítí všechny vášně, náš sluch je vzrušován víravou, hlučnou hudbou, divadla upoutávají svými vzrušujícími představeními všechny smysly.“ (S. Freud, 1906)

Knihovnice navržena na Nobelovu cenu míru

ČTK a deník Právo (2. 7. 2005) přinesly zprávu, podle níž je mezi tisícovkou žen navržených švýcarským sdružením „1000 žen na Nobelovu cenu míru 2005“ i česká kandidátka. Je jí předsedkyně Česko-německého fóra žen a bývalá ředitelka Vědecké knihovny v Liberci PhDr. Věra Vohlídalová.

Nobelova cena míru byla poprvé udělena roku 1901 zakladateli Červeného kříže H. Dunantovi a pacifistovi F. Passymu. Slavnost probíhá každoročně v prosinci v norském Oslu.

RECENZE

O Alexandrijské knihovně – tentokrát převážně beletristicky

LUMINET, Jean-Pierre. *Alexandrijská knihovna*. Přel. L. Čapková.
1. vyd. Frýdek-Místek : Alpress, 2003. 312 s. ISBN 80-7218-942-5

V roce 2002 došlo v egyptské Alexandrii k otevření nové Alexandrijské knihovny, která po více než 2300 letech volně navázala svým posláním, funkcemi a pozoruhodnou budovou na starověkou řeckou knihovnu téhož jména. Téměř tisícileté dějiny této starověké knihovny, které se odehrávaly od roku jejího založení asi v roce 295 př.n.l. až do jejího zničení v roce 642, jsou dodnes zahaleny mnohými tajemstvími. Oživení myšlenky Alexandrijské knihovny patřilo k největším kulturním činům konce 20. a začátku 21. století a mělo výrazně mezinárodní charakter. O zážitky z návštěvy 35 českých knihovníků v této moderní Alexandrijské knihovně ještě před jejím oficiálním otevřením jsem se podělil spolu s Alešem Brožkem v revui Národní knihovna, roč. 13, 2002, č. 2, str. 122–127.

Přes obtíže se zpracováním dějin starověké Alexandrijské knihovny se řada historiků pokoušela vnést více světla do historie této neobyčejné instituce. Jedním z posledních byl Lucian Canfory, který napsal *Pravdivé dějiny Alexandrijské knihovny* (1986). Právě toto dílo inspirovalo proslulého francouzského vědce v oboru astrofyziky, spisovatele a básníka Jean-Pierra Lumineta k napsání románu o Alexandrijské knihovně. Je velkou zásluhou českého nakladatelství Alpress, že v roce 2003 toto dílo, do češtiny přeložené Lucií Čapkovou, vydalo. Autor tohoto románu je výraznou osobností rozkročenou mezi vědou a uměním (tím poněkud připomíná našeho zesnulého Miroslava Holuba). V Luminetových románech se ve vzácné harmonii snoubí obdiv k vědeckým objevům, filozofický nadhled a vypravěčský talent. Jeho jméno dokonce nese i jedna z nově objevených planetek.

Autor v doslovu k tomuto románu vysvětluje, že při líčení historického vývoje Alexandrijské

knihovny vycházel z dosud zjištěných, ale značně neúplných historických faktů, a tak si ponechal právo beletristy na románovou fikci.

Čtivost tohoto beletristického díla spočívá kromě vynikajícího jazykového ztvárnění v tom, že jde v podstatě o dialogy tří osob s dobyvatelem Alexandrie emírem a generálem Amruem. O Alexandrijské knihovně (a nejen o ní) rozmlouvají starý křesťanský filozof a poslední správce starověké Alexandrijské knihovny Jan Filoponos, židovský lékař Rhazes, který bděl nad knihovnou jako nad svým neohroženějším pacientem, a jedna z nejvzdělanějších řeckých matematicek a filozofek té doby krásná Hypatie Alexandrijská. Řeč se vede o tom, zda Alexandrijská knihovna jako knihovna neislámská má, či nemá být zničena. O tom ovšem neměl rozhodnout emír Amru, ale tehdejší nejmocnější arabský vládce chalífa Omar. Rozhovory měly emíra Amrua přesvědčit o nenahraditelnosti bohatství Alexandrijské knihovny pro další vývoj lidské kultury. Formou dialogů jako by autor knihy navazoval na největšího řeckého filozofa Platóna, jehož téměř všechna díla mají právě podobu dialogů.

Osud starověké Alexandrijské knihovny, jak známo, skončil tragicky. Na příkaz tehdejšího nejvyššího vůdce Omara byly její knihy údajně rozvezeny do 4000 alexandrijských lázní, kde se jimi půl roku topilo.

Záběr románu je značně široký. Před očima čtenáře defilují osobnosti významných řeckých vědců a filozofů, z nichž mnozí byli spjati s Alexandrijskou knihovnou jako její správci (ředitelé), nebo kteří jako čtenáři těžili z neobyčejně bohatého fondu (v době svého vrcholu měl údajně na 700 000 papyrových svitků, které tehdy byly běžnou psací látkou). Objevují se tu zakladatel knihovny Démétrios Falérský,

její první ředitel Zénodotos z Efesu, básník a správce knihovny Kallimachos z Kyrény, nazývaný také otcem literární historie, nám dobře známý Archimédes, ředitel alexandrijského Múseia a knihovny Aristofánes Byzantský, Galénos, jemuž se přezdívá „otec lékařství“, a jiní.

V názvu této recenze jsem použil obratu „tentokrát převážně beletristicky“. Oprávněně, neboť kniha je v závěru opatřena stručným seznamem jmen hlavních postav románu s jejich krátkými charakteristikami a synoptickou tabulkou panovníků a učenců doby, o níž román vypráví. V závěrečných poznámkách si pak zvědavý čtenář může osvěžit své školské znalosti hlavních objevů a teorémů převážně z matematiky a astronomie, jež se staly součástí základů evropské vzdělanosti.

Přesto, že jde o historický román, promlouvají mnohé jeho myšlenky vyslovené ústy rec-

kých vědců a myslitelů, velmi aktuálně. Zvláště silně zaznívá z tohoto díla nutnost smíru mezi křesťanským, islámským a židovským náboženstvím a odpor vůči jakémukoli náboženskému fanatismu. „*Napadnete-li však knihovnu,*“ praví řecký filozof Filoponos dobyvateli Alexandrie generálu Amruovi, vyznávajícímu islámskou víru, „*zasáhnete samu duši Alexandrie. Všechn lid se proti vám vzbouří, jako to v minulosti již tolikrát udělal proti jiným tyránům a jiným nájezdníkům. Tvé náboženství tu získá příznivce, jen pokud zachová to nejlepší z řeckého, římského, křesťanského a židovského odkazu. Stane se z vás velmoc, jedině když budete přístupní cizím vlivům*“ (s. 259–260)

Román Jean-Pierra Lumineta Alexandrijská knihovna by se měl stát téměř povinnou četbou těch vzdělaných knihovníků, kteří mají rádi své povolání. Neměl by chybět v žádné větší knihovně. JIŘÍ CEJPEK

Grafomanie jako cesta k národnímu sebevědomí

Nedávno jsem zaslechla zprávu, že Česká televize zvažuje, zda nadále archivovat veškeré zpravodajství, nebo jen výběrově. Nevím, co je k tomu vedlo kromě úspory místa, ale tuším, že v tom bude i pocit marnosti. Napovídá mi to zkušenost knihovníka ve vědecké knihovně, kde každé tři čtyři roky vyvstane znovu naléhavý požadavek na nějakou další zrušenou sportovní či tovární halu nebo komplex letištních hangárů, který by po zběžné úpravě zase na krátký čas posloužil jako sklad pro regály plnicí se knihami rychlostí neřízené střely. A přitom to množství knih, které se denně přepečlivě po knihovnicku zpracuje a připraví k uskladnění, se objeví jen jednou nebo několikrát v ruce současných čtenářů a za pár let jako by nikdy nebyly. Stanou se mrtvým fondem, který v dobře organizované vědecké knihovně s archivační povinností představuje nejméně 80 procent celkového fondu. A tak si kladu otázku – je ta grafomanie, jejíž plody se mi denně kupí na stole, vlastností pouze nás, Čechů, kteří si takto hojí svůj komplex méněcennosti ve staronové Evropě, nebo jsou touto chorobou postiženi všichni lidé? Nebo je prostě taková doba, že každá hvězdička po pár letech

pochybné popularity už cítí potřebu napsat své paměti? Či snad explodovala nějaká tajemná energie nad Českým masivem, neviditelnou rukou vyhmátla v každé české obci nějakého písmáka a vštípila mu myšlenku, že je povolán napsat dějiny svého rodiště? Snesl se oblak inspirace a zaklepal na čelo podivínům ženského i mužského pohlaví, aby v nich probudil touhu zvěčnit svůj pravdivý či bezuzdně smyšlený příběh, protkaný mechanickou erotikou? A zároveň v nich zarazil většinu myšlenek, které by snad jinak vložili do svých literárních děl a které by si čtenář mohl při četbě odnést?

Jediné jsem už bezpečně ověřila – Češi v tom nejsou sami. Množství přeložené krásné literatury je toho důkazem. Z velké části patrně vzešla z pera snaživých žáků kurzů tvůrčího psaní, vzniklých v Americe a dnes zavedených i u nás. Takový kurz pomůže každému, kdo by vlastními silami nepřišel na nápad zapsat se do dějin literatury. Těžko si lze představit novodobého Shakespeara, jak se hlásí do kurzu tvůrčího psaní. Ale být „in“ znamená mimo jiné být tvůrčí a slavný. Kdo si neporadí s beletrií, může zkusit naučnou literaturu – netroufá-li si napsat o cho-

vu ptactva, může se specializovat na jediný ptačí druh, nevypátrá-li dost informací o jejich životě v přírodě, může psát o životě v zajetí, neumí-li popsat jejich chování podle etologie, postačí, napíše-li něco o své zkušenosti s jediným živým exemplářem, kterého choval doma v kleci. Má-li jen trochu štěstí, nakladatel se najde, a v nejhrošším si knížku vydá vlastním nákladem. Nedávno mi byla zcela vážně majitelem jednoho menšího nakladatelství položena otázka: Nepíšete zase něco? Já bych to vydal, jen mi včas řekněte. Vůbec se nestaral o podrobnosti.

A tak není divu, že hory knih v knihovnách rostou dál a dál.

Češi otevřeli okna do Evropy a s nimi stavidla své potlačované výmluvnosti – nebo „výpisnosti“. Jak jsme naznačili, je v tom určitá souvislost. Ale také by mělo platit, jak říkají Angličané, že „*there is no great loss without a small gain*“ (Není největší ztráty bez malého zisku). Takže i ty megatony zbytečně popsaného papíru v Čechách a na Moravě by měly pro nás Čechy mít nějaký pozitivní význam. A vskutku tomu tak je.

Dříve bylo možné vydat knihu až po schválení příslušnými orgány, které se sice skládaly rovněž z lidí ne vždy soudných, ale přece jen alespoň opatrných. Skutečně hloupé dílo těžko mohlo spatřit světlo světa, a pokud se to přece jen stalo, bylo podrobeno širavé kritice veřejně nebo v zákulisí, tj. ústní tradicí. Tato soustavná kritičnost českého národa cepovala každého potenciálního autora, a tak vedla k jistému maximalismu. Ten ovšem brzdil ctizádostivé jedince a následně prohluboval tradiční českou skepsi: Jsme my, příslušníci malého národa, ke všemu postižení nadvládou nepřiliš věrohodné socialistické ideologie, dosti silní a zralí k tomu, abychom ukázali světu plody svého ducha? Nebudeme pouze směšni a nevěrohodní? Máme vůbec co říct starším a silnějším, nebudeme nosit dříví do lesa? Vždyť všechno už bylo v podstatě někdy řečeno a napsáno a vlastně není co dodat (to poslední je ostatně hluboká pravda).

A jak už to bývá, kdo se cítí méněcenný, mívá radost z poklesků těch sebevědomých. Pohled otevřeným oknem na západ nás sice v mnohém zklamal, ale také nám dodal tolik chybějící sebevědomí. Český grafoman si může právem říct: tak prostoduchou knihu jako XY dovedu já přece napsat taky (dosadte kohokoliv z 90 procent spi-

sovatelů na západ od Krušných hor a Šumavy a 40 procent neliterárních autorů). Tak co kdybych to taky zkusil – vydat ji přece už není problém, něco mi ještě zbylo z privatizace, něco mám po dědečkovi, když mu proplatili totální nasazení, a vůbec – aspoň si vyperu špinavé peníze. A bude ze mě slavný rodák.

Český grafoman (a nemusí to být jen grafoman, ale třeba i spisovatel nebo skutečný odborník) má nepochybně pravdu. A tak píše – plachý, zakomplexovaný český člověk píše, má ze sebe radost, projde tvůrčím zápallem a jeho duch vyrostě o pořádný kus. Nakonec je kniha na světě a objeví se na hromadě jiných. A ejhle – tak jako kohout v pohádce najde na smetišti občas draho-kam, tak i v množství všemožně popsaného papíru se občas zaskví skutečně hodnotné dílo. A český autor je čten, oceněn a přeložen do mnoha evropských (možná i jiných) jazyků. Je-li zvláště úspěšný, bývá dtačen po konferencích nebo autogramiádách, dotazován na všechno možné českým publikem i cizinci a posléze se jeho jméno ocitne v aktualizovaném Kdo je kdo – Česká republika, čímž poslouží dalším Čechům k pozvednutí národního sebevědomí. A cesta vlivu české kultury v prostředí kultury evropské je zase o kousíček širší a pevnější.

Jako všechny cesty vedou do Říma, tak i cesty národů do sjednocené Evropy jsou rozmanité. Dláždí je nejen ekonomická síla, ale i ekonomická slabost, lidská moudrost stejně jako lidská pošetilost, kultura a kultivovanost stejně jako hrubost a primitivnost. Důvody, proč nejstarší světadíl pocituje potřebu se spojit v jeden celek, jsou rozmanité a často napohled velice podivné. Ale hlavní je přece výsledek – vždyť už nejstarší z knih, Bible, učí, že „po ovocích poznáte je“. Když nám knihy (ty živé i ty, po kterých zanedlouho zůstanou jen přeplněné zaprášené regály ve vědeckých knihovnách) ukážou, že lidé moudří i lidé hloupí byli a jsou na všech stranách od našich hranic, ba dokonce že žili a žijí ve všech světových končinách, udělají tím pro vědomí rovnosti mezi lidmi víc než mnozí osamělí filozofové. Knihy zkrátka ovlivňují lidské vědomí i nevědomí – a jejich prostřednictvím mění svět. Věřme, že tahle naděje pro Čechy a novou Evropu roste stejně rychle, jako ty řady knih na regálech ve skladech knihoven.

HELENA VELIČKOVÁ

**Zdroje jsou dostupné v knihovně
knihovnické literatury Národní knihovny ČR**

Katedra knihovní a informační vědy FiF Univerzity Komenského v Bratislavě otevřívá v následujícím školním roce tříleté bakalářské studium pro absolventy středních škol. Magisterské studium je tříleté pro absolventy bakalářského studia jiných oborů z různých fakult nebo dvouleté pro bakaláře, kteří studovali v oboru. Nezměněno zůstalo doktorandské studium KIV. Novinkou je otevření všech forem studia i v externí formě.

(*IT Lib.* – Roč. 8, č. 1 (2005), s. 43)

Centro Dantesco dei Frati Minori Conventuali (Dantovo centrum minoritů) v Ravenně hostí muzeum a knihovnu zaměřené na Danta, jeho život a dílo. Muzeum sbírá umělecké předměty různých autorů inspirované poezií Dante Alighierio. Knihovna je v kontaktu s četnými podobně zaměřenými knihovnami. Zájem minoritů o Danta není náhodný. Básník měl od mladých let dobré styky s florentskými mnichy. Po nuceném odchodu z Florencie našel útočiště právě v konventu minoritů v Ravenně. V Ravenně také zemřel a byl tam pochován.

(<http://www.centrodantesco.it/>)

V Městské a okresní veřejné knihovně (Miejiska a Powiatowa Biblioteka Publiczna) v polské Ratiboři se už dvakrát konal Český den. Loňský byl věnován tvorbě Bohumila Hrabala. Byla to nejen pocta autorovi (Hrabalova tvorba je v Polsku velmi populární), ale i příležitost k malé osvětě – navzdory rostoucí popularitě si ho prý někdy Poláci pletou s Jaroslavem Haškem.

(*Poradník Bibliotekarza.* – Nr. 3 (2005), s. 28–29)

Německý knihovnický svaz (Deutsches Bibliotheksverband) a Bertelsmannova nadace (Die Bertelsmann Stiftung) spolu s několika veřejnými knihovnami a firmou Sisis, která má na starost technickou stránku, připravili portál nazvaný Německá virtuální knihovna. Zdroj je umístěn na stránkách Centra vysokoškolských knihoven Severního Porýní-Westfálska (Hochschulbibliothekszentrum des Landes Nordrhein-Westfalen). Zdroje z německojazyčného internetu vybírali a komentovali pracovníci spolupracujících veřejných knihoven v Německu a Rakousku.

(http://www.internetbibliothek.de/index_user.jsp)

Německo-anglický slovník knihovnické terminologie zveřejněný na URL <http://www.cyboerg.de/glossar/index1.htm> obsahuje nyní asi 90 000 termínů a zkratk, které se vztahují ke knihovně, knihám a zpracování dat. Slovník má anglickou a německou stránku, snadné vyhledávání a formulář sloužící k přidání termínů, které uživatel ve slovníku postrádal. Autorka slovníku Birgit Wiegandt pracuje v GVB (Gemeinsamen Bibliotheksverbundes der Länder Bremen, Hamburg, Mecklenburg-Vorpommern, Niedersachsen, Sachsen-Anhalt, Schleswig-Holstein und Thüringen).

Vatikánská knihovna na svých internetových stránkách zveřejňuje také archiválie vztahující se k osobám některých papežů z tzv. tajných archivů Vatikánu. Pro čtenáře veřejných knihoven mohou být v době zvýšeného zájmu o osobu zemřelého papeže zajímavé odkazy na archiv Jana Pavla II. Lze zde v několika jazycích najít vlastně sebrané spisy: texty kázání a projevů při audienciích a cestách, texty apoštolských dopisů a encyklik apod.

(http://www.vatican.va/holy_father/index_it.htm)

Finsko je žádaná cílová země pro imigranty. K novým přistěhovalcům patří velice početná skupina uprchlíků ze Somálska, dnes asi čtvrtá největší etnická nefinská skupina obyvatelstva (po Rusech, Estoncích a Švédech). Skupina je sociálně a vzdělanostně heterogenní, převažují děti pod 15 let a její příslušníci údajně nemají problém se sháněním (méně kvalifikované) práce. Mají pověst dobrých pracovníků. K uchování vlastní kultury i v další generaci pomáhá výuka somálského jazyka, která může využít služeb fungujícího trhu afrických knih. Firma Scansom Publishers, největší vydavatel a distributor somálských knih, udržuje vlastní WWW stránku <http://www.scansom.com/>. Městská knihovna v Helsinkách uspořádala v dubnu Somálský knižní veletrh, společně s knihovnou v Espoo a firmou Scansom Publishers. Veletrh byl volně přístupný. Na programu bylo malování s předním somálským umělcem Aminem Amirem, přednáška pro pracovníky finských knihoven o somálských knihách, pro učitele o problémech, kterým musí čelit jejich kolegové vyučující somálskou kulturu a jazyk v podmínkách skandinávských zemí.

(http://www.lib.hel.fi/page.asp?notice=1&_item_id=5976, http://www.migrationinstitute.fi/db/articles_e/art.php?artid=34)

KNIHOVNICTVÍ**Teorie. Řízení a organizace**

BECKER, Nancy J. – POLLICINO, Elizabeth B. – HOLTSCHEIDER, C. M.: Challenges in librarianship : a casebook for educators and professionals. /Výzvy v knihovnictví : příklady pro učitele a odborníky./ Lanham: Scarecrow Press, 2003. – 120 s. *Kfe 35.624*

CEJPEK, Jiří : Proměny let devadesátých : knihovnictví na prahu informačního věku – děje, myšlenky a názory. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2005. – 79 s. – (Aktuality SKIP ; sv. 21) *Kfd 35.596*

ČSN EN ISO 2789 (01 0176) Informace a dokumentace – mezinárodní knihovnická statistika /zpracovatel Josef Tykač. Praha: Český normalizační institut, 2005. – 55 s. *Kk 35.647*

International dictionary of library histories. Vol. 1, Introductory survey. Libraries : Ambrosiana library to National library of Brazil. Vol. 2, Libraries: National library of Canada to Zürich Central library/ ed. by David H. Stam. /Mezinárodní slovník knihovnických dějin. Sv. 1, Úvodní přehled. Knihovny: Ambrosiana – Národní knihovna Brazílie. Sv. 2, Knihovny: Národní knihovna Kanady – Ústřední knihovna Zürichu./ Chicago: Fitzroy Deaborn Publishers, 2001. – 2 sv. (1053 s.)

Kdb 35.635 / Kdb 35.668

KAHN, Miriam B.: Disaster response and planning for libraries. – 2nd ed. /Katastrofické scénáře a plány pro knihovny./ Chicago: American Library Association, 2003. – 152 s. *OI 35.620*

Soupis účastníků systému Mezinárodního standardního číslování knih – ISBN – v České republice s dodatkem Soupis účastníků systému Mezinárodního standardního číslování hudebnin – ISMN – v České republice : stav k 31. 12. 2004. Praha: Národní knihovna ČR, 2005. – 450 s. *Kka 35.650*

World library and information congress : 70th IFLA General Conference and Council : August 22–27 2004, Buenos Aires, Argentina./Světový knihovnický a informační kongres : 70. výroční konference Mezinárodní federace knihovnických spolků a institucí. 22.–27. srpen 2004, Buenos Aires, Argentina./ Hague: IFLA, 2004. – 1 elektronický optický disk (CD-ROM) *Kpb 309/CD-ROM*

Automatizace knihovnické a informační činnosti

BELL, Mary Ann : Internet and personal computing fads. /Internet a osobní počítačové koničky./

New York: Haworth Press, 2004. – 210 s. : il. *Ife 35.217*

Core technologies for the cultural and scientific heritage sector / Seamus Ross ... [et al.]. /Klíčové technologie pro sektor kulturního a vědeckého dědictví./ Salzburg: Salzburg Research, 2005. – 295 s. : il. – (DigiCULT technology watch report ; 3) *OI 35.561*

Resource discovery technologies for the heritage sector / ed.: Guntram Geser and John Pereira. /Technologie objevování zdrojů pro památkový sektor./ Salzburg: DigiCULT, 2004. – 40 s. : il. – (DigiCULT ; 6) *OI 35.429*

Sbírkový počítač : muzea, archivy a knihovny v éře digitálních informací. Praha: Národní technické muzeum, 2004. – 110 s. : il., noty, faksim. – (Rozpravy Národního technického muzea v Praze ; 185) *OI 35.567*

Architektura knihoven

Budovy Univerzitnej knižnice v Bratislavě v premenách času : zborník k 85. výročíu /zostavil Dušan Lechner. Bratislava: Univerzitná knižnica, 2004. – 156 s. : il. *Tb 35.598*

Building libraries for the 21st century : the shape of information / ed. by T.D.Webb. /Výstavba knihoven pro 21. století : forma informací./ Jefferson: McFarland, 2004. – 270 s. : il. *Aa 35.638*

INDRA, Bořivoj : Výstavba archivních budov v České republice 1990–2003. Praha: Themis, 2004. – 205 s. : il. *Tm 35.613*

Organizace knihovních fondů

BAIRD, Brian J.: Preservation strategies for small academic and public libraries. /Strategie ochrany pro malé vysokoškolské a veřejné knihovny./ Lanham: Scarecrow Press, 2003. *OI 35.623*

BROUGHTON, Vanda : Essential classification. /Základy klasifikace./ London: Facet, 2004. – 324 s. *Of 35.665*

Coordinating digitisation in Europe : progress report of the National representatives group coordination mechanism for digitisation policies and programmes 2003 / ed. by Maurizio Lungli. /Koordinační digitalizace v Evropě : zpráva o vývoji koordinačních mechanismů pro politiku a programy digitalizace v roce 2003./ Roma: Minerva, 2004. – 233 s. : il. *OI 35.428*

Newspapers in Central and Eastern Europe : papers presented at an IFLA conference held in

Berlin, August 2003 / ed. by Hartmut Walravens in cooperation with Marieluise Schilling. /Noviny ve střední a východní Evropě : materiály z konference IFLA, Berlín, srpen 2003. / München: Saur, 2005. – 251 s. – (IFLA Publications ; 110)

Oaab 35.539

TAYLOR, Arlene G.: Wynar's introduction to cataloging and classification. – Rev. 9th ed. /Wynarův úvod do katalogizace a klasifikace. / Westport: Libraries Unlimited, 2004. – 563 s. – (Library and information science text series) *Od 35.629*

Sítě knihoven

Bibliotheca Strahoviensis. 6–7 /red. Jan Pařez. Praha: Strahovská knihovna, Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2004. – 255 s. – il.

Tr 35.584

Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 2003 : současné trendy ve zpřístupňování fondů : sborník z 12. odborné konference, Olomouc, 18.–19. listopadu 2003 / k vyd. připravila Kateřina Handlová. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2004. – 148 s. : il.

Ti 35.439

Rossijskaja nacionalnaja biblioteka : ukazatel literatury o Biblioteke za 1995–2002 gg. / sostavitel' : M. Ju. Matvejev. /Ruská národní knihovna : soupis literatury 1995–2002. / Sankt-Peterburg: Rossijskaja nacionalnaja biblioteka, 2004. – 292 s.

Taa 35.676

TEDD, Lucy A. – LARGE, Andrew : Digital libraries : principles and practice in a global environment. /Digitální knihovny : zásady a praxe v globálním prostředí. / München: Saur, 2005. – 280 s.

Ts 35.511

Zámecké, hradní a palácové knihovny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : k výstavě 50 let oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea 1954–2004 : Muzeum knihy Žďár nad Sázavou, květen – říjen 2004 / Petr Mašek, Helga Turková. Praha: Národní muzeum, 2004. – [66] s. : il.

Ti 7.499/B

Služby knihoven

PENNAC, Daniel : Jako román. Praha: Mladá fronta, 2004. – 117 s. *Sf 35.570*

Planning and evaluating library networked services and resources / ed. by John Carlo Bertot and Denise M. Davis. /Plánování a hodnocení knihovnických síťových služeb a zdrojů. / Westport: Libraries Unlimited, 2004. – 354 s. *Sdg 35.626*

Služby knihoven zdravotně postiženým uživatelům / uspořádal Vincenc Streit ve spolupráci s Miro-

slavem Resslererem a Zlatou Houškovou. Praha: Národní knihovna ČR, 2004. – 152 s.

Sbd 35.585

KNIHOVĚDA

Kniga v kulture vrozozhdenija. / Knih v kultuře v období renesance. / Moskva: Nauka, 2002. – 267 s. : il. *Xa 34.548*

KOCMAN, Jiří Hynek: Médium papír. – 2. vyd. Brno: VUTIUM, 2004. – 87 s. *Xa 35.594*

KUFAJEV, Michail Nikolajevič : Problemy filosofii knigi. Kniga v processe obščeniija. /Problémy filozofie knihy. Knih v procesu komunikace. / Moskva: Nauka, 2004. – 188 s. *Xa 35.673*

Reclams Sachlexikon des Buches / herausgegeben von Ursula Rautenberg. /Výkladový slovník knihy. / Stuttgart: Reclam, 2003. – 590 s.

Zfb 35.659

INFORMATIKA

DOMBROVSKÁ, Michaela – LANDOVÁ, Hana – TICHÁ, Ludmila : Informační gramotnost – teorie a praxe v ČR. Bratislava: Centrum vedecko-technických informací SR, 2004. – 22 s.

Ie 7.508/B

DUCKETT, Bob – WALKER, Peter – DONNELLY, Christina : Know it all, find it fast : an A–Z source guide for the enquiry desk. – 2nd ed. /Všechno vědět, rychle najít. Průvodce zdroji od A do Z pro informační pult. / London: Facet, 2004. – 368 s.

Il 35.252

Informační gramotnost 2 : sborník příspěvků z konference konané 27. listopadu 2003 v Moravské zemské knihovně / sestavila Jana Nejezchlebová. Brno: Moravská zemská knihovna, 2004. – 148 s. *Ie 34.904*

Information architecture : designing information environments for purpose / ed. by Alan Gilchrist and Barry Mahon. /Informační architektura : účelové navrhování informačního prostředí. / London: Facet, 2004. – 266 s. *Ie 35.019*

Státní informační a komunikační politika : e-Česko 2006 / Ministerstvo informatiky ČR. Praha : Ministerstvo informatiky, 2004. – 47, 49 s.

Ifa 7.500/B

VICKERY, Brian C. – VICKERY, Alina : Information science in theory and practice. – 3rd rev. ed. /Informační věda v teorii a praxi. / München: Saur, 2004. – 400 s. *Id 35.144*

VLASÁK, Rudolf – BULÍČKOVÁ, Soňa : Základy projektování informačních systémů. Praha: Karolinum, 2003. – 144 s. : il. *If 35.161*

KNIHOVNY V TISKU

Vybráno z databáze NIPOS Článeková bibliografie

BENEŠOV (16 000 obyv.) • V březnu se Městská knihovna Benešov zapojila do celostátního projektu Ptejte se knihovny. Jedná se o službu českých knihoven nejširší veřejnosti. Pracovníci zúčastněných knihoven zodpovídají na nejrůznější otázky. Stejně tak benešovská, která na základě dotazu zasílá fotografické informace, základní údaje o související literatuře či kontakty na instituce, které se tématu otázky věnují. Odpovědi pak zasílá na e-mailovou adresu tazatele do 48 hodin od doručení dotazu. (Benešovský kalendář, č. 4, 2005)

ČERVENÝ KOSTELEČ (8000 obyv., okres Náchod)

• Městská knihovna v Červeném Kostelci připravila na duben pro děti 2.–3. tříd program nazvaný Pohádkové matiné – díky za pohádku! Jde o program zařazený do projektu Klubu dětských knihoven SKIP Kde končí svět 2004/2005. Je koncipovaný tak, aby se děti zamyslely nad tím, odkud se pohádky vzaly a co mohou každému z nich nabídnout. Proto si v knihovně o nich povídají, čtou je, mohou soutěžit atd.

(Červenokostelecký zpravodaj, č. 5, 2005)

ČESKÝ BŘOD (7000 obyv., okres Kolín) • V rámci letošního Března – měsíce internetu byl do dětského oddělení Městské knihovny v Českém Brodu instalován počítač s programem LANius online katalog. V hlavní půjčovně knihovny ho mají dospělí čtenáři k dispozici již delší dobu. Nyní si tu i děti budou moci samy vyhledávat tituly knih, které je zajímají, a zjišťovat, zda je má knihovna ve fondu, zda jsou vypůjčené atd. S obsluhou tohoto programu byly seznámeny v průběhu dubna při pravidelných besedách pro základní školy.

(Českokobrodský zpravodaj, č. 5, 2005)

HRADEC NAD MORAVICÍ (5000 obyv., okres Opava) • Poprvé od roku 1978 otevřel zámek v Hradci nad Moravicí svou knihovnu s více než 10 000 svazky. Knihovna se stala součástí nového prohlídkového okruhu. Mezi nejnámějšími tituly ve fondu patří 194 svazků Diderotovy encyklopedie, Německo-český slovník Josefa Dobrovského z roku 1782, německy psané Dějiny národu českého od Františka Palackého atd. Vzácností je 21 prvotisků vydaných do roku 1500.

(Rovnost – deník Vyškovska, 12. 5. 2005)

JINDŘICHŮV HRADEC (23 000 obyv.) • Jindřichohradecká Městská knihovna zavádí novou stálou službu. Poté, co nezaměstnaní v hojném počtu využili březnovou nabídku bezplatného přístupu na internet, chce knihovna této skupině obyvatel, kteří se prokázají návštěvním lístkem z úřadu práce, umožnit plně dvě hodiny měsíčně zdarma prohlížet pracovní nabídky na počítači. Od května budou mít stejnou možnost hledání potřebných informací i zástupci neziskových organizací, kteří si způsob využívání internetu v knihovně přímo dohodnou. Nadále jim knihovna nabízí možnost prezentace, ať již formou výstavek v prostoru infocentra či pořádaním seminářů a propagačních akcí pro veřejnost. (Jindřichohradecký zpravodaj, č. 5, 2005)

KARVINÁ (66 000 obyv.) • Regionální knihovna Karviná má letos ve fondu více než 150 000 knihovních jednotek, z toho 5960 gramofonových desek, 722 nosičů CD-ROM, 685 videokazet, 158 magnetofonových pásků, 240 hudebnin a 380 periodik. Jejich pobočky nabízejí celkem 36 přístupů k internetu. Knihovna již 10 let pořádá Knižní jarmark, organizuje akce pro děti, mládež i dospělé. (Karvinský deník, 13. 5. 2005)

KLATOVY (23 000 obyv.) • Městská knihovna v Klatovech vyhlásila 15. ročník amatérské soutěže Literární Šumava 2005. Mohou se jí zúčastnit zájemci rozdělení do dvou věkových kategorií (do 25 a nad 25 let), a to v oborech próza či poezie. (Klatovský deník, 9. 5. 2005)

LIBEREC (100 000 obyv.) • Druhá etapa rekonstrukce Univerzitní knihovny v Liberci, která se uskuteční v průběhu letošních prázdnin, si vyžádá 4,85 mil. Kč. (Liberecký deník, 16. 5. 2005)

NERATOVICE (17 000 obyv., okres Mělník) • Městská knihovna v Neratovicích uspořádá o prázdninách bezplatné kurzy Základů práce s počítačem. (Mělnický deník, 12. 5. 2005)

NOVÉ SEDLO (540 obyv., okres Louny) • Knihovna v Novém Sedle-Sedčicích se přestěhovala do nových prostor v opravené hasičské zbrojnici. Ještě v letošním roce bude připojena na internet. (Deník Lučan, 11. 5. 2005)

OSOVI (420 obyv., okres Beroun) • Obecní úřad Osov vyčlenil z rozpočtu pro místní lidovou knihov-

nu 25 000 Kč na nákup nových knih a 10 000 na nábytek. Před časem tato knihovna dostala od Knihovny Národního muzea v Praze darem 200 svazků románů pro ženy.

(Berounský deník, 11. 5. 2005)

ROSICE (5000 obyv., okres Brno-venkov) • Knihovna v Rosicích připravila pro studenty středních škol projekt Jak se dělá kniha (od prvních slov, přes ilustrace až k tiráži). Po šestitýdenním úsilí vznikla povídková kniha Rosické pašije. Projektu se zúčastnilo 11 žáků různých ročníků.

(Rovnost – Brněnský deník, 13. 5. 2005)

RUMBURK (11 000 obyv., okres Děčín), **VARNSDORF** (16 000 obyv., okres Děčín) • Více než 4000 knižních titulů z knihoven a archivů pěti příhraničních měst na české i německé straně Šluknovského výběžku představuje nový katalog regionální literatury zaměřené na oblast historie. Na české straně se tohoto projektu zúčastnily knihovny v Rumburku a Varnsdorfu.

(Děčínský deník, 12. 5. 2005)

ÚSTÍ NAD ORLICÍ (15 000 obyv.) • Městská knihovna v Ústí nad Orlicí převzala na letošní konferenci Internet ve státní správě a samosprávě, která se uskutečnila v Hradci Králové, cenu Biblioweb. Ocenění bylo uděleno za nejlepší internetovou stránku knihoven v obcích s počtem obyvatel do 20 000. Knihovna tuto cenu získala již počtvrté.

(Krkonošské noviny, 7. 4. 2005)

VALAŠSKÉ MEZIRŘÍČÍ (28 000 obyv., okres Vsetín) • Knihovna ve Valašském Meziříčí začala počátkem letošního roku vydávat vlastní noviny. Informační bulletin se jmenuje Knihovníci na radnici (podle sídla knihovny). Noviny budou vycházet jednou za dva měsíce a budou nabízet veškeré informace o dění v knihovně.

(Zlínské noviny, 19. 2. 2005)

VELKÉ OPATOVICE (4100 obyv., okres Blansko) • V loňském roce se v Městské knihovně ve Velkých Opatovicích zvýšil počet registrovaných čtenářů, návštěvníků i počet výpůjček. Návštěvníci dětského oddělení, kterých tu bylo zaregistrováno o 50 více než v roce předchozím, si vypůjčili o 700 knih více než v r. 2003. V průběhu r. 2004 knihovna uspořádala řadu besed pro děti a mládež a zpřístupnila internet pro veřejnost. V r. 1995 její fond obsahoval 25 855 knih a v r. 2004 již 28 845. Počet nových svazků stoupl ve srovnání těchto dvou roků ze 484 na 628,

u odebíraných titulů časopisů z 16 na 19. Počet návštěvníků se od r. 1995 do 2004 zvýšil ze 486 na 601.

(Zpravodaj města Velké Opatovice, č. 3, 2005)

VESELÍ NAD LUŽNICÍ (7000 obyv., okres Tábor)

• V loňském roce u příležitosti Týdne knihoven vyhlásila knihovna v Sedlčanech spolu se sdružením Krajka, Svazem knihovníků a informačních pracovníků a Dánským velvyslanectvím v Čechách soutěž k 200. výročí narození H. Ch. Andersena o nejhezčí obal na knihu. Námětem soutěže byla krajka, která měla být vytvořena libovolnou technikou na knižním obalu. V budově Dánského velvyslanectví v Praze se 22. 3. sešla porota, aby posoudila 102 soutěžních prací. Velký úspěch a zvláštní cenu poroty získala A. Malečková z Veselí nad Lužnicí. Její obal, který doslova nadchnul dánského velvyslance, byl v průběhu dubna vystaven v Národní knihovně.

(Veselsko, č. 5, 2005)

VYŠKOV (23 000 obyv.) • Knihovna Karla Dvořáčka ve Vyškově letos registruje přes 6000 čtenářů. V loňském roce zaznamenala zvýšení jejich počtu o téměř 700. Svým návštěvníkům nabízí studovny, čítárny, počítačové pracovny a internetovou kavárnu. Její fond obsahuje 100 000 knih, nákup nových se každoročně pohybuje kolem 6000 titulů.

(Rovnost-Deník Vyškovska, 16. 4. 2005)

ZUBŘÍ (5000 obyv., okres Vsetín) • Na podzim r. 2004 vyhlásila Místní knihovna v Zubří další ročník literární soutěže O poklad strýca Juráša. Téma znělo „Díky za pohádku“. Děti psaly oblíbenou, ztřeštěnou či popletenou pohádku, mohly popisovat vzpomínky na pohádku nebo svou představu pohádkové knihovny. Do uzávěrky 30. listopadu 2004 bylo odevzdáno celkem 68 prací. Porota z nich 14 vybrala do účasti v okresním kole soutěže.

(Zuberské noviny, č. 149, 2005)

ŽDÁR NAD SÁZAVOU (25 000 obyv.) •

Knihovna Národního muzea otevírá dne 3. května v Muzeu knihy na zámku Radslava Kinského ve Žďáru nad Sázavou výstavu nazvanou Z knihovny do zahrady a zpět. Fondy zámeckých knihoven obsahují množství literatury pojednávající o zakládání a pěstování zámeckých parků a zahrad. Bohatě ilustrované tisky z přelomu 18. a 19. století přinášejí ukázky drobné zahradní architektury, která se v těchto krajinnářských parcích uplatňovala. Výstava potrvá do konce září.

(Tvar, č. 8, 2005)

SYLVA ŠIMSOVÁ ODPOVÍDÁ Z ANGLIE

—**Dotaz:** Co na Vás udělalo dojem během Vaší poslední návštěvy v Praze?

—**Odpověď:** Jednoho sobotního odpoledne jsem zašla na výstavu malíře Zdeňka Buriana. Výstavní síň byla plná lidí mé generace. Doprovázely je jejich děti (dnes už dospělí, kteří promeškali pravý věk pro četbu knih ilustrovaných Burianem) nebo vnoučata (která tyto knihy neznají, i když my v jejich věku jsme je hltali).

Poslouchala jsem, co návštěvníci vyprávěli svým potomkům. Bylo to velice podobné tomu, co říkávám svému potomkovi já: Jak krásné knihy to byly, jak dobrodružné a etické, jaká je to škoda, že se už nečtou... Hlasy, kterým jsem naslouchala, vyjadřovaly překvapení nad tím, že jejich syn (vnuk, dcera, vnučka) opravdu tyto knihy neznají.

Napadlo mě, jak asi tato vnoučata budou jednou promlouvat ke svým vnoučatům a divit se, že se už nečte Harry Potter.

Je možné, že v četbě dětí jsou větší generační rozdíly než v četbě dospělých.

Moje generace dětských čtenářů 30. a 40. let minulého století měla velké štěstí v tom, že byla zaplavovaná literaturou, kterou většinou ilustroval Zdeněk Burian. I když obsah byl vhodný spíše pro starší mládež a dospělé, děti tyto knihy hltaly, jakmile se naučily číst.

Generace našich rodičů to neměla tak snadné. Z mamincina dětství zbyly u nás v rodinné knihovně jen svazky Malého čtenáře, plné zajímavých, i když někdy mravokárných příběhů. Vedle toho se maminka zmiňovala o dívčích románcích, které neměla ráda, a proto si žádné neschovala. Jinak asi děti její generace četly literaturu pro dospělé.

O četbu generace našich dětí bylo dobře postaráno. Pedagogové, autoři, ilustrátoři se předháněli ve vydávání umělecké četby, vhodné pro různá věková období. Dalo by se říci, že to byla zlatá doba dětské literatury.

V současné době, v generaci našich vnoučat, se rozdělení podle věkového období ztrácí. Nejčtenější autoři píšou pro děti, rodiče a prarodiče zároveň. (Nemohu se dočkat dalšího dílu Harryho Pottera, který má brzy vyjít!)

A když jsem tak tou galerií procházela, napadlo mě, že se mi dnes vlastně ty ilustrace vůbec nelíbí. Líbí se mi pouze vzpomínka na myšlenkový svět, který v nás četba vzbudila.

Kdysi jsem napsala článek (pro jednu encyklopedii, která nakonec nevyšla) o překladech české a anglické dětské literatury mezi rokem 1922 a 1972.

Anglický čtenář české dětské literatury v překladu měl malý výběr. Výběr děl byl nahodilý, mnoho závažných knih přeloženo nebylo.

Český čtenář dětské literatury přeložené z angličtiny měl výběr velký, i když jednostranný. Příběhy byly většinou dobrodružné, často se odehrávaly na americkém severu, na moři nebo v tropech. Autoři byli Američané, ne Angličané. V podstatě to byl typ literatury, kterou ilustroval Zdeněk Burian.

Anglická dětská literatura, odměňovaná od roku 1937 každoročně cenou Carnegie Prize (reprezentující ono zlaté období), překládána nebyla.

Dobrodružný, hrdinský a etický svět mé dětské četby pro mě mnoho znamenal. Můj závěr z výstavy je, že se už nebudu pokoušet knihy svého dětství znovu číst. Možná, že by mě zklamaly...

Miloš Schnierer
Proměny hudebního neoklasicismu

Kniha se zabývá vývojem neoklasicismu, jednoho z hlavních proudů artificiální hudby, v průběhu 20. století. Autor, který již dříve vydal v Akademii velmi úspěšný první díl publikace Svět hudby 20. století, sleduje vývojové proměny tohoto uměleckého směru a přináší zasvěcené rozboru děl předních hudebních skladatelů 20. století (O. Respighiho, A. Honnegera, S. Prokofjeva a mnoha dalších, mimo jiné také našeho B. Martinů), doplněné notovými příklady.

- 272 str., váz., cena 360 Kč

Jiří Olšovský
Slovník filosofických pojmů současnosti

Skutečnost se neustále vyvíjí, mění a podle toho dochází ke změnám i v lidském myšlení. Aby mohl být člověk se svým vědomím na úrovni doby, měl by rozumět základním filosofickým pojmům: jen tak je bude moci náležitě používat. Slovník ve svém druhém, podstatně prohloubeném a rozšířeném vydání obrází základní pohyby současného myšlení. Přístupnou formou přibližuje tu oblast vědění, která je nejdůležitější, která sahá k pramenům lidského života a vši existence. Pojmy na sebe navzájem odkazují, takže v celku vytvářejí skutečnou filosofickou encyklopedii, jež se zaměřuje na nejdůležitější věci a nově se rodící pojmy či pojmy pozapomenuté, jež ale mají pro dnešek svou důležitost.

- 256 str., váz., cena 225 Kč

Alexandr Solženicyn
Dvě stě let pospolu 2. díl
Dějiny rusko-židovských vztahů v období 1917–1995

Alexandr Solženicyn během padesáti let při práci na dějinách ruské revoluce nashromáždil obrovské množství materiálu, jehož část se rozhodl použít pro historickou studii o rusko-židovských vztazích v letech 1795–1995. V prvním díle (V předrevolučním Rusku), který vydala Academia v roce 2004, se zabývá časovým úsekem vymezeným lety 1795 až 1916. Díl druhý (V sovětském období) navazuje rokem 1917 a končí 1995.

- 440 str., váz. s přebalem, cena 355 Kč

Rudolf Zrůbek

Jaro, léto, podzim, zima / Duchovní dědictví Orlických hor

Etnografická studie, dělená kalendářními obdobími, zahrnující slovesné, hudební a jiné projevy či tradice českých, ale i německých obyvatel podhůří Orlických hor, jež od svého mládí sbíral a zapisoval tamní rodák a etnograf Rudolf Zrůbek.

- 344 str., váz., cena 250 Kč

Vratislav Doubek
Česká politika a Rusko

Kniha se zabývá zrodem českých politických elit v průběhu 19. století a jejich vymezováním vůči rozvíjejícímu se slovanskému světu v čele s Ruskem. Chápání ruské otázky bylo klíčovým faktorem při formování moderní české politiky. Obraz Ruska, z nejrůznějších příčin dobově velice blízké a inspirativní veličiny, si Češi vytvářeli po desetiletí. Ať si to jejich představitelé uvědomovali či nikoli, diskuse o vztahu k východní mocnosti a tamní společnosti dávala vyniknout specificky českým zájmům a cílům. Poznání tehdejších snah, nejistot a nadějí, stejně jako víry a odvahy ke hledání optimálních cest může být poučné i dnes.

- 320 str., váz. s přebalem, 8 str. obr. příl., cena 295 Kč

ACADEMIA

nakladatelství AV ČR,
 Legerova 61, 120 00 Praha 2

Knihy si můžete objednat na telefonním čísle 296 780 510, písemně na adrese Academia – expedice, Rozvojová 135, 165 02 Praha 6 - Suchbátův náhon nebo prostřednictvím e-mailu: expedice@academia.cz. Skladovanou produkci naleznete na www.academia.cz

VEŘEJNÝM KNIHOVNÁM POSKYTUJEME 10 % RABAT.